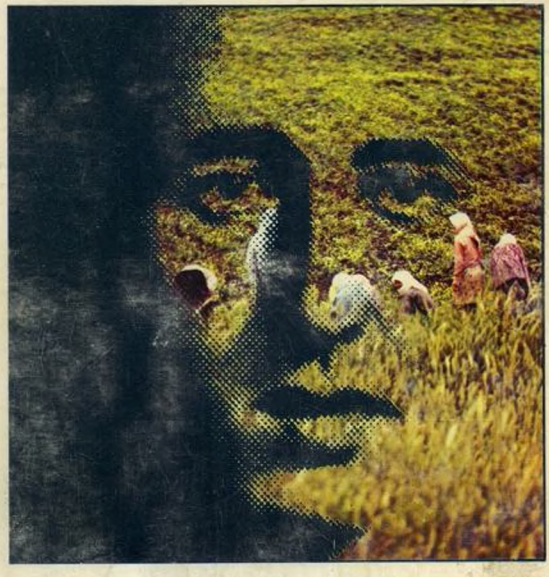
Orhan Veli

Bütün Yazıları I

SANAT VE EDEBİYAT DÜNYAMIZ

CAN YAYINLARI

Derleyen
ASIM BEZİRCİ

TÜRK YAZARLARI DİZİSİ

Bu kitabın yayın hakları, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti. nce ONK Copyright Ajansı'ndan satın alınmıştır (1982).

Orhan Veli

Bütün Yazıları

I

SANAT VE EDEBİYAT DÜNYAMIZ

Derleyip düzenleyen

ASIM BEZİRCİ

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Ankara Caddesi 40, kat 2, Cağaloğlu - İstanbul
Telefon : 28 61 13

Bu kitap İstanbul'da ÖZAL Basımevi'nde
dizilmiş ve basılmıştır (1982).
Telefon : 20 60 58

ORHAN VELİ'NİN YAZILARI

Büyük şair Orhan Veli'nin şiirleri gibi çevirileri ve düzyazıları da önemlidir. Gerçi *Bütün Şiirleri*[1] ile *Bütün Çeviri Şiirleri*[2] derlenerek belirli bir 'düzen' içinde yayımlanmış bulunmaktadır, ama yazıları için aynı şeyi söylemek güçtür. Oysa, bunların da toplanıp düzenlenerek okurlara sunulması, Orhan Veli'nin şiir sanatına ilişkin düşüncelerini öğrenmeye ve yaratılarını daha iyi tanımaya yardım edecektir. Ayrıca, bunlar, Orhan Veli'nin yalnızca ilginç bir yanını değil, kültür ve edebiyatımıza yaptığı katkının değerli bir yönünü de görmeyi sağlayacaktır.

1 Orhan Veli. Bütün Şiirleri, derleyen Asım Bezirci, 1982. Can Yayınları.
2 Orhan Veli. Bütün Çeviri Şiirleri, derleyen Asım Bezirci, 1982, Can Yayınları.

Orhan Veli'nin yazılarından bir bölüğü, yıllarca önce, *Nesir Yazıları*[3] adıyla basılmıştı. Yazık ki bu küçük derleme şairin bütün yazılarını kapsamıyordu. Üstelik, seçilen örneklerden bazı parçalar yahut sözcükler de atılmıştı. Kitap; «Makaleleri», «Edebî Tenkitleri» ve «Hikâyeleri» başlıkları altında üç kesime ayrılmıştı. Fakat kesimlere girebilecek öbür yazılardan çoğu dışarda bıraklımıştı. Aradan yıllar geçmesine karşın, bu yazıların da gün ışığına çıkarılmasına girişilmemişti.

Neyse ki, geç de olsa, bunları *Edebiyat Dünyamız*[4] adıyla bir araya getirebildim. Gelgelelim, benim derlemem de, ötedenberi tasarladığım 'tümel düzenleme'ye kavuşamamıştı. Bunun gerçekleşmesi için Orhan Veli'nin bütün yazılarının bir elde toplanması ve yeniden bölümlenmesi gerekiyordu. Buna da o sıra olanak yoktu : *Nesir Yazıları* hâlâ tükenmediği, dolayısıyla yayın hakkı da sona ermediği için *Edebiyat Dünyamız* ancak onun dışında kalan düzyazılarla yetinmek zorunda kalmıştı.

Adı geçen kitabın tükenmesi ve Orhan Veli'nin bütün eserlerini basma hakkını Can Yayınları'mn almasıyla söz konusu engel de artık ortadan kalkmış oluyor.

☆

Bu sevindirici durum karşısında, yazıları derlerken, şöyle bir yol izlemeyi uygun gördüm:

— Bütün yazıları türleri, konuları, içerikleri açısından yeniden sınıflandırdım. Birbirine yakın düşenleri ya da birbiriyle bağlantılı olanları belirli bölümlerde topladım.

— Bölümlerin adlarını da çoğunlukla Orhan Veli'nin kullandığı başlıklardan seçtim. Nitekim «Edebiyat Dünyamız»,

3 Orhan Veli, Nesir Yazıları, 1953, Varlık Yayınları.

4 Orhan Veli, Edebiyat Dünyamız, derleyen Asım Bezirci, 1975, Bilgi Yayınları.

«Yolcu Notları», «İstanbul Mektupları», «Dil Köşesi», «Şundan Bundan», «Olan Biten», «Kitaplar», «Konuşma», «Hikâye» Orhan Veli'nin dergi ve gazetelerde çıkan yazılarının «genel başlık»larıdır.

— Bölümlerdeki yazıları yayımlanış tarihlerine göre sıraladım.

— Yazıların altında, ilk çıktığı yerin (dergi, gazete vb.) adını ve yayın tarihini belirttim.

— Yazıları aktarırken, genel olarak, Türk Dil Kurumu'nun *Yeni Yazım Kılavuzu*'na[5] uydum.

— Orhan Veli kitap, dergi, kişi adlarıyla değindiği yazı başlıklarını ve alıntıları çokluk ayrı (kara ya da eğri) harflerle dizdirmiş. Bunun yazım göreneğine uymadığını ve karışıklığa yol açtığını söylemeliyim. Bunu önlemek ve tutarlık sağlamak üzere kitap adlarını eğri (italik) harflerle, dergi ve kişi adlarıyla alıntıları ise düz harflerle dizdirdim. Ayrıca, söz konusu edilen yazı/şiir başlıklarını da tırnak içinde gösterdim.

— Çok eskimiş ya da anlamı genç kuşaklarca artık anlaşılmaz olmuş yabancı sözcüklerin yanına köşeli ayraç (parantez) içinde Türkçe karşılıklarını belirttim.

— Yazıların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak amacıyla gereken yerlerde ufak açıklamalarda bulundum.

☆

Bütün Yazıları'nın bu birinci cildinde Orhan Veli'nin sanat, edebiyat ve kitaplarla ilgili yazıları yer almaktadır.

«Sanat» başlıklı bölüm kuram (teori) açısından sanatın niteliği, çeşitleri ve sorunlarını ele alan, deneme ya da inceleme türüne yaklaşan yazıları kapsamaktadır.

5 Yeni Yazım Kılavuzu, 1980. Onuncu Baskı.

«Edebiyat Dünyamız» bölümü, yazarın çoğu aynı genel başlık altında Ülkü dergisinde yayımlanan yazılarından oluşmaktadır. Bunlar güncel sanat ,edebiyat ve kültür olaylarından söz açan değinme ya da öğce (kronik) türünde kısa yazılardır.

«Kitaplar» bölümünde ise, adından da anlaşılacağı gibi, kitap yayınlarını değerlendiren eleştirme yazıları bulunmaktadır.

*

Orhan Veli'nin *Bütün Yazıları*'nın ikinci cildinde hikâyeleri, röportajları, konuşmaları ,gezi ve dil yazıları ile güncel sanat, edebiyat, kültür, toplum, siyaset vb. konulardaki değinmeleri yer alacaktır.

ASIM BEZİRCİ

SANAT

HALK SANATKÂRININ KÜLTÜRÜ

Biliyorsunuz ki, kültürü türlü türlü izah etmişler, bunların en meşhuru [ünlüsü] bir Fransız riyaziyecisiyle, Lyon belediye reisinin aşağı yukarı birbirine yakın bir tarzda yaptıkları tarif [tanım], bu tarife göre de kültür, «Okuduğumuz bütün kitapları unuttuğumuz vakit bizde kalan şey» oluyor. Fena tarif değil, fakat nâçiz [değersiz] kanaatim kitabın kültüre fazla bir şey ilâve etmediği merkezindedir. İslâm fukehasından [din bilginlerinden] birçokları da en büyük kitabın kâinat [evren] olduğunu söylemişler. Ben bu sözü vâkıa [gerçi)] kitaplardan okudum, fakat kitabı reddeden bu hakikate inanıyorum.

Ömrünün yetmiş beş senesini dere tepe dolaşmakta geçiren bir fakihin [din bilgininin] en sonunda bir cümle halinde kitaba düşen tecrübesinin bir cümlelik hakikat olmayacağına eminim. Bu hakikat, kıyamete kadar yenidir. Ve her devrin insanına yeni bir kâinat vaadetmektedir. Kendilerine maalesef [yazık ki] daima muhtaç olacağımız kitaplar ve yazılar bize sadece birbirimizden haber vermekte ve kültürümüzü arasında açık kalan noktaları kapayıp ona bir yama, bir sıva, bir cilâ vazifesi görmektedir. Daha doğrusu kültür; dünyadan tahsil edilecek [alınacak] kitaplar vasıtasıyla haber verilecektir. Esas itibariyle muharrir [aslında yazar] veya sanatkâr kültürü keşfeden. kari [okur] veya amatörse ondan haberdar edilendir. Halbuki bu esasa [ilkeye] pek o kadar riayet edilmemiştir [uyulmamıştır].

Muharrir, çok kere hiçbir tecrübeye istinat etmeden; ne duyulmuş, ne de düşünülmüş olan hakikatleri anlatmıştır. Halbuki onun vazifesi hiç değilse hakikatler arasında farkına varılmamış münasebetler [ilişkiler] bulmak, onları tensik etmek [düzenlemek] ve kabiliyetli karie düşen imkânı hazırlamaktır. Esasen yukarıda zikrettiğimiz kültür tarifi ancak bu nokta göz önünde tutulduğu takdirdedir ki bir hakikat ihtiva edebilir [içerebilir]. Bütün okuduklarını unuttuktan sonra kendinde bazı şeyler bulunduran adam kültürü keşfetmesini bilen, fakat hazin [acıklı] bir talih eseri, onu kitaplarda aramaya mahkûm olan adamdır.

Bundan sonra halk sanatkârını lâyemut [ölümsüz] yapan sebebin ne olduğunu anlamaya çalışalım. Halk sanatkârı-kültürünü, okuyup yazması olan sanatkâr gibi kitaplara borçlu değildir. O, belki de çok kere okuyup yazması olmadığı için, bilgisini dünyadan alın teriyle çıkarmaya çalışır. Hayallerini hayattan alır, heyecanını hayattan alır. Kaidelerini kitaptan ve kendinden evvelki sanatkârdan öğrenen münevver [aydın] misillü [gibi] kurulu bir ananeye [geleneğe] körü körüne bağlı kalmaz. Kitaptan öğrendiği üç beş medlulün [anlamın] dünyasından başka her şeye kapalı olan ve aynı gururun sevkiyle [götürmesiyle] halk sanatkârını asla tanımayan Divan şairine karşılık, o; hayata her yeni giren unsura, her yeni hisse, her yeni tesire [etkiye], hatta kitaba ve Divan şiirine bile açıktır. Bir halk şairi faraza [diyelim ki] Sivas'ta yaşar, Sivas dünya medeniyetine İstanbul'dan çok daha uzaktır. Halbuki medeniyetin yeni doğurduğu bir hadise [olay] İstanbul'dan evvel Sivas'a —yahut İstanbul'da da olsa— münevver sanatkârdan evvel halk sanatkârına girer. Divan şairi asırlarca tekkede, gül mevsiminde ve meclis-i meyde [içki meclisinde] bülbül sesiyle Allahtan, oğlandan ve kızdan hep aynı kelimelerle, hep aynı hassasiyetle bahsetmiştir. Halbuki medeniyet insanda ne yeni mefhumlar [kavramlar], ne yeni hadiseler ve bunlara bağlı olarak ne yeni heyecanlar ve ihtiraslar getirmiştir.

Divan edebiyatının sadece kötü taraflarını devam ettiren ve güzelliğinden külliyen mahrum [tümüyle yoksun]

bulunan Tanzimat edebiyatı da ,aynı şekilde bu hadiselerden haberdar olamamıştır. Garp medeniyetine daha yakın olması hasebiyle [dolayısıyla], Rumeli, İstanbul ve Garbî [Batı] Anadolu havalisinde hakikî realist sanatı mümkün olan bütün zenginliği, bütün güzelliği ve milletimize hâs [özgü] erkeklik ve asaletle buluyoruz. Şimendifer, telgraf, martin, mavzer, konyak, mahpushane, fabrika, meyhane, seferberlik, jandarma, gardiyan, müstantik [sorgu yargıcı], kâtip bu havalinin [yörenin] halk türkülerinden şöyle bir nefeste çıkarılıvermiş motifleridir. Bu kelimeleri ihtiva eden mısralardan [dizelerden] birkaçını, aynı zamanda edalarının da güzelliği için, zikretmek [anmak] istiyorum. Mamafih [bununla birlikte] hepsi bildiğimiz şeyler :

Hey müstantik, müstantik tabancamı ver bana
Bir orospu yüzünden idam verdiler bana

*

Telgrafın tellerini arşınlamalı,
Yâr üstüne yâr seveni kurşunlamalı

*

Martini asacak dal bulamadım

*

Halime'yi samanlıkta bastılar
Şalvarını gül dalına astılar

*

Emine de hanım konyak içmiş yatıyor

*

Seferberlik yaman büktü belimi

*

Meyhaneden çıktım yan basa basa
Ciğerlerim kopuyor kan kusa kusa..

*

Kâtibime kolalı da gömlek ne güzel yaraşır
Kâtip benim, ben kâtibin kim ne karışır?

Edaya taallûk eden [ilişkin] güzellik, sanatkârın hayatına sıkı sıkıya bağlı olmasından ileri geliyor.

☆

Evvelki yazılarımdan birinde taklit edilmesi lâzım gelen realitenin [gerçekliğin] ne olabileceğini araştırmıştım. Aynı meseleyi [sorunu] yeniden kurcalamak istemiyorum, fakat halk sanatındaki realizme [gerçekçiliğe] şöyle bir parmak basmadan da geçemedim. Karilerimin [okurlarımın] realizmi kitaptan öğrenenle hayattan öğrenen arasındaki farka [ayrıma] dikkat etmelerini ve bu mesele üzerinde düşünmelerini rica ederim.*

(İnkılâpçı Gençlik, 5.9.1942)

* Bu yazı, «Halk Şairinin Kültürü» başlığıyla sonradan İşte dergisinde (Şubat 1944) yeniden yayımlanmış, fakat son paragraf çıkarılmıştır. [A.B.]

KİM SUÇLU*

Sanattan fayda [yarar] ummaya kalktıkmıydı bu faydanın kimin için olacağını da ister istemez düşünmek zorunda kalıyoruz. Bununla beraber, böyle bir mesele [sorun] karşısında bulunmak, sanatın şu zamanda bir tek kişi için olamıyacağını anlamamızı pek o kadar güçleştirmiyor. En basit adamın aklı bile derhal kabul ediyor ki bir sanat eserinden beklenen fayda; kundura gibi, esvap [giysi] gibi, herhangi başka bir matah [mal] gibi bir tek insana ait olamaz. Bu fayda olsa olsa, kalabalıklar için, cemiyetler [toplumlar] içindir. Böyle olunca eser kime hitap edecektir [seslenecektir]? Yani ne cins kalabalığa; bütün insanlara mı, yoksa bazı sınıflara mı? Yoksa sınıftan mücerret [soyutlanmış] birtakım okumuş yazmış ve zevkleri bir sanat eserini anlamaya yetecek kadar incelmiş olanlara mı? Gönül, artisti [sanatçıyı] anlayacak insanların mümkün mertebe [olabildiğince] çok olmasını istiyor. İstiyor amma, bu istek de nedense bir türlü tahakkuk edemiyor [gerçekleşemiyor]. Neden acaba? Kabahat sanatkârda mı; yoksa seyircide, dinleyicide veya okuyucuda mı? Bu mesele üzerinde söz söylemiş olanlar suçu kâh bir tarafa, kâh da öbür tarafa yüklemişler. Ben şimdilik bu iki görüşten hiçbirine yanaşamıyacağım. Ne sanatkârın günahına girmek istiyorum, ne de amatörün.

* Bu yazı, «Sanatkâr Ne Yapsın» başlığıyla Demet dergisinin 16.10.1943 tarihli ikinci sayısında yeniden yayımlanmıştır. [A.B.]

Arkadaşım Melih Cevdet bir ara diyordu ki : «Şiiri herkesin kolayca anlayabileceği bir hale getirmeliyiz. Şiir söylemenin kuşların ötüşünden farkı olmamalı.» İşte suçu artiste yükleyen görüş. Bu bahsi [konuyu], aynı görüşe sahip bir ressam arkadaşımla da konuştum. Melih'in sözünü çok beğendi. «Doğru, dedi, bu neden kabil olmasın?» Aynı isteği kendim de duymuş olduğum halde işin güçlüğünü biliyordum. Bu istek, ilkin, teknik denilen şeyin ortadan kaldırılmasıyla kabil olacaktı. Bilmiyorum yeter mi, tekniğin ve ona bağlı olarak estetik endişesinin [kaygusunun] ortadan kalkabileceğine pek alkım yatmadı. Zevklerimiz, dünya görüşlerimiz o ressam arkadaşla biribirine epeyce yakın olduğu halde ben onun yaptığı resimlerden hangisinin güzel, hangisinin çirkin olduğunu bir türlü ayırt edemiyordum. Sonra yine birtakım ressamlar üzerinde ayrı ayrı fikirlere sahiptik ve o daima benden daha çok şey söylüyor, benim anlamadığım yahut yanlış anladığım hakikatleri bana izah etmeye [açıklamaya] çalışıyordu. Demek ki o benden daha çok anlıyordu. Bunun sebebini kendisine, bir musikişinas [müzik bilen] yanındaki vaziyetimizin biribirinden farklı olmadığı halde musikişinasınkinden çok farklı olduğunu görmemiz üzerine, daha kolay anlattım. Bu sebep; o işle uğraşmış olmaktan, o işe senelerce emek verip senelerce üzerinde düşünmüş olmaktan başka bir şey değildi. Çünkü, ben de onun kadar, hiç değilse onun hitap etmek [seslenmek] istediği insanlar kadar sanatkâr yaratılmıştım. Bu işlerde emeğin hissesinin [payının] asla inkâr edilemiyeceğini ve sanatta yok edilmesi imkânsız [olanaksız] bir teknik taraf [yan] bulunduğunu kabul ettikten sonra, amatörün anlayış derecesini tayinde [belirlemede] yaradılışın hesaba katılıp katılamıyacağını da düşündük. İnsanlar bu dünyaya muhakkak ki [elbette] aynı hesaplarla gelmiyorlardı.

Bir gün Yahya Kemal'le konuşuyordum. Bana apartımanları göstererek dedi ki : «Köşkleri var, arabaları var, halayıkları var. Fakat hiçbir zaman bizim duyduklarımızı duyamıyorlar, bizim düşündüklerimizi düşünemiyorlar. Biz düşünüyoruz, düşünülmüş halde kendilerine anlatıyoruz; yi-

ne de anlamıyorlar.» Bu. adamcağızların sadece [yalnızca] kendi kabahatleri değildi. Sadece, bizim uğraştığımız işleri umursamamaktan ileri gelmiyordu. Suç; analarına babalarına ve onları dünyaya o cümle-i asabiye [sinir sistemi] ile getiren hadisâta [olaylara] aitti.

Ben o insanlara kaderlerini başka yollarda aradıkları için minnettarım. Halbuki bir de başlarımızın belâları var. Onlara sanatın ne olduğunu öğretmek için çektiğimiz emek, kendi öğrendiklerimiz uğrunda çektiğimiz emekten bin defa büyük. Mübalâğamın dehşetinden [abartmamın korkusundan] bu işin imkânsız olduğunu derhal anlamışsınızdır sanırım. Amma şimdi bana «Ne zoruna? Mecbur [zorunlu] musun onlara sanatı öğretmeye?» diyeceksiniz. Heyhat, mecburum. Çünkü onların hepsi okuyup yazması, daha doğrusu, yazması olan insanlardır. Okuyup yazması olmayan binlerce insanı onlar zehirlerler. Bu zehirleme işini, çok kere, sanat terbiyelerinin gayrı kâfi [yetersiz], ihata kabiliyetlerinin [kavrama yeteneklerinin] gayrı kâfi olduğunu bilmediklerinden yaparlar. Bu itibarla [bakımdan], kendilerini suçlu olduklarına, zavallı olduklarına, hiçbir şey olmadıkları halde daha bir çok şey olduklarına asla inandıramazsınız. Son cümlemin doğruluğunu, yazımı okuyanlardan hiç kimsenin bu sözümü üstüne almamasıyla ispat edeceğim.

☆

Sanat tarihinde birçok hamleler [atılımlar] var. Bu hamlelerin sosyal ihtiyaçlara cevap olduğunu da kabul edelim. Fakat bu yukarda bahsedilen cinsten okur yazarlar her devirde mevcut [var] olduğuna göre; o yeni sanat hamlelerinin, hitap etmek istedikleri kalabalıklar tarafından, bu adamlara rağmen, benimsenmesi nasıl mümkün oluyor? Ekseriya [çoğunca] zamanla. Çünkü sanat tarihinde sadece sanatkârlar yok. Birtakım adamlar da var ki sanatkârlar kadar anlayışlı doğuyor ve sanatkârlar kadar bu işin çilesini çekiyorlar. Sanatkârın sezdiklerini belki doğrudan doğruya hayattan çıkaramazlar. Fakat hiç olmazsa sanatkârdan sonra, sa-

natkârın eserinde gördükten sonra anlarlar. Bunların üstelik bir meziyetleri [üstünlükleri] daha var. Sanatkârın dünyadan, farkına varmadan çıkardığını onlar sanat eserinden şuurlu [bilinçli] bir tarzda çıkarıyorlar. Anlatma kabiliyetleri de var, anlatıyorlar. Ve insanlar, zekâ veya hassasiyet [duyarlık] derecelerine göre, yavaş yavaş onların aydınlattığı yere doğru geliyorlar. İki nesil sonraki zavallılarsa gözlerini dünyaya açar açmaz bu zevki artık yerleşmiş bir halde buluyorlar ve alışılmış olanı baş tacı etmekte prensiplerine muhalif [ilkelerine aykırı] hiçbir cihet olmadığı için sadece ondan sonraki yeniliklerle mücadeleye hazırlanıyorlar. Onlara yeni bir şey kabul ettirmek imkânsızdır. Belki esvaplarını [giysilerini] hazır giymezler amma hazırcı zevkleri de elbiseden yukarıya çıkmaz. Sanatkârın gafleti bu cins insanın kendisini kabul etmediğini görmekten ötürü duyacağı acıdır. Bu vesile ile Cézanne'ın bir hikâyesini anlatıp yazıma son vereceğim:

Cézanne bir gün kahvede zamanının okur yazarlarından biriyle sanat üzerine bir münakaşa [tartışma] yapmış. İleri sanatkâr, muhafazakâr [tutucu] münevvere birçok hakikatler anlatıyormuş. Öteki ise oralı değil. Nuh diyor, peygamber demiyormuş. Cézanne kahveden çıktıktan sonra pişman olmuş. «Ne diye böyle adamlarla münakaşa ederim, demiş, ben sanatkârım, o değil. Böylesine bazı şeyler söylersin. Ona düşen vazife dinleyip inanmak. İnanırsa inanır. İnanmazsa yapılacak iş herhalde münakaşa değil. Bir tek iş var; o da, herifi eşek sudan gelinceye kadar dövmek.»

(İnkılâpçı Gençlik, 12.9.1942).

SANAT İÇİN SANAT

«Sanat için sanat» sözü sanattan bugünkü mânada [anlamda) fayda [yarar] uman insanlara boş bir paradoxe gibi görünür. Halbuki, yanlış söylenmiş ve yanlış tefsirlere [yorumlara] yol açmış bir söz olmasına rağmen, gerçek bir tarafı da yok değildir. Sanatta fayda meselesinin on dokuzuncu asırda ortaya atılmış olan böyle bir söz üzerine meydana çıktığını sananlar, sanatla fayda arasındaki tarihî münasebeti [ilişkiyi] de ihtimal bilmezler. Sanat arzusu [isteği] ilk insanlarda bugünün sanatkârı tarafından da aynı şekilde duyulan ve ne olduğu bir türlü bilinemeyen bir ruh hâleti [durumu], daha doğrusu bir hastalık halinde doğdu. İnsanın güzel eser yaratma arzusu yanında ardı arkası gelmeyen ihtiyaçları vardı. Ve insan hem onun için, hem de öteki için çalışıyordu. Sanat ihtiyacını karşılayan faaliyetleri zamanla birçok ifade vasıtası [anlatım aracı] buldu. İfade vasıtalarının çoğalması ve genişlemesi hayatının bütün cepheleri üzerinde müessir [etkili] olmaya başladı. Hayatî ihtiyaçları karşılayan faaliyetler sadece fayda esasına müstenittir [temeline dayalıdır]. Halbuki bedîî heyecanın [güzellik coşkusunun] olduğunu anlatmak için, ömrünü asırların bile tüketemediği bir «hasbî» [nedensiz] kelimesi icat ettiler. Sanatın hayati faaliyetlere yeni müdahale ettiği [karıştığı] zamanlarda —bu hakikati anlayışımız her ne kadar yeni ise de— sanatla fayda biribirinden tamamen ayrı şeylerdi. Bu ayrılığı ilk ortadan kaldıran ve sanatla faydayı biribirine yaklaştıran, öyle sanıyorum ki, mimari olmuştur. İskemlenin üzerine yapılan nakışların sanat kıymeti [değeri]

iskemlenin iskemleliği dışındadır. Halbuki binanın; hacmine, nisbetlerine [oranlarına], kısacası bütünlüğüne taallûk eden [ilişkin] sanat kıymeti binadan beklenen faydanın dışında değildir. Güzellik, içinde oturmak için yapılmış olan binaya, sonradan, iğreti bir halde ilâve edilemez.

Mimaride güzellikle faydanın çok daha eski zamanlarda birbiri içine geçmiş olması diğer birtakım faaliyetlerde yekdiğerinin [birbiri] dışında kalmalarına mâni [engel] olmadı. Bu yabancılık ve anlaşamamazlık, medeniyetin ilerlemesi ve bu ilerlemenin hayata getirdiği çeşitli hâdiselerin [olayların] biribiriyle haşrüneşr [kaynaşmış] olması sayesindedir ki, az çok giderilebildi. Bu müddet zarfında [sürede] ise insan kafası durmamış; ilim merakı, felsefe merakı, falan merakı, filan merakı gibi birtakım enayice saiklerle [güdülerle] bazı tecritler [soyutlamalar] yapmış; mezkûr [sözü geçen] tecritler neticesinde de, kimseye çaktırmadan bir anlaşmaya doğru gitmenin yolunu tutmuş olan, sanatla faydayı biribirinden tutup ayırmıştı. Buna rağmen *plastique* sanatların Fransa'da geçirdiği tekâmülü [gelişmeyi] tetkik eden sanat tarihçisi —güzelliğin gayesinin bizde sadece hasbî [nedensiz, karşılıksız] bir heyecan yaratmak olduğunu bildiği halde— bu memlekette, geçmiş asırlarda yapılmış olan koltukları, perdeleri, masaları, şamdanları, kadehleri ele alıp birer birer incelemekten ve bu eşyanın birbirleriyle olan benzerlik ve ayrılıklarını ve bunların devirleriyle [çağlarıyla] olan münasebetlerini meydana çıkarmaya çalışmaktan geri kalmadı. Halbuki [oysa] bardak içki içmek, perde pencereyi kapatmak, koltuk üstüne oturmak için yapılmıştır.

Söylediklerimizi şöylece hülâsa edelim [özetleyelim]:

Sanatla fayda ilkin biribirinin dışındaydı. Yavaş yavaş aralarında bir kaynaşma oldu. Fakat o sırada, dünyayı asgarî [en az] dört asır evvelinden öğrenen âlimler, feylezoflar ve tarihçiler meydana çıktı. Allem ettiler, kallem ettiler; bu iki hâdiseyi [olayı] biribirinden ayırdılar, arkalarından Théophile Gautier adında daha az zavallı bir adam türedi ve devrinin patlak noktası vazifesini gördü. Devri, faydayı sanata yanlış şekilde mal eden; başka bir tabirle

[deyişle] faydayı feda eden bir cereyana aksülâmel [akıma tepki] mahiyetinde idi. Filhakika faydayı sanata bu tarzda mal etmelerine mâni [engel] olmak lâzımdı. Bu da ya faydayı veyahut sanatı kabul edip ötekini atmak suretiyle kabil olacaktı.*

Koskoca bir romantik devrin içinde gelen ve zamanının ebebi hareketlerine mihrak [odak] vazifesi gören mahfillerde [çevrelerde] en nüktedan artist diye tanınmış bir adamdan daha fazlası beklenemezdi. Sanatla alâkası [ilgisi] olmayan sanatkârların «fayda, fayda» diye bağırdıkları gibi.

Théophile Gautier'nin sözüne itiraz etmek, onda telif edici [uzlaştırıcı] bir taraf bulunduğunu söyleyen sözün sahibini bile şaşırtmak kabildi. «Bu nasıl olurdu?» diyeceksiniz. İşte benim yaptığım gibi. Zaten işin doğrusu da bu.

Fayda sanatın içine o tarzda [biçimde] girmiştir ki onu sanatın kendinden ayırt etmek güçtür. Afiş ve reklam sanatını sanat saymayanlar, musikideki faydayı bilmem nasıl inkâr ederler. Yahut işi ters tarafından alalım: Bir edebî eseri propaganda vasıtası olmadığı için reddedenler bir musiki parçasının sanatlığını nesi ile kabul ederler?

Sanatta fayda meselesi sanatla hiç alâkası olmayan kimseler tarafından münakaşa edilmiş olmasaydı ihtimal [belki] ben de bu fikirleri ileri sürmekten çekinecektim. Bugünkü dünyanın içinde yaşayan bir adam olmak sıfatıyla beşeriyette [insanlıkta] kuru sanattan daha faydalı şeyler mevcut [var] olduğunu biliyorum. Amma diğer taraftan yaradılışım yani uzviyetim beni sanatla uğraşmaya sevkediyor [götürüyor]. Ne cemiyet için beslediğim hayırlı niyetleri, ne de sanatı feda ederim. İnsanların refahı için söyleyeceğim üç beş sözün faydası olacaksa, sanatımı bu fayda uğruna kullanabilirim. Fakat dikkat ediyorsunuz ya, sanatımı diyorum. Çünkü sanatın ne olduğunu bilmeyen insanlar bu işin ne olduğunu yine anlayamıyacaklardır.

(İşte, Mart 1944)

* Bu yazının buraya kadar olan kesimi, daha önce, «Sanatta Fayda» başlığı altında İnkılâpçı Gençlik dergisinin 22.8.1942 tarihli sayısında yayımlanmıştır. [A.B.]

CEVAP

Sanat işi bir insanlık işidir. Sanattan bahsetmek [söz açmak] de yolunca olur. Halbuki [oysa] son zamanlarda, bazı kimselerin, işi başka türlü ele aldıkları görülüyor. Üstelik bir maskeye bürünüp göz boyamaya çalışıyorlar. Fikir hürriyetini suistimal etmelerine [kötüye kullanmalarına] ancak buraya kadar müsaade edebiliriz. Çünkü o hürriyet, onların olduğu kadar, bizimdir de. Onu kullanmasını onlar kadar biz de beceririz. Meydanın boş bulunduğu bir sırada gelmişler dünyaya. Vezinle kafiyeyi [ölçüyle uyağı] söktü mü, şair oluverirmiş adam. Bu zatların da, iyi kötü, adları şaire çıkmış. Ziyade olsun, beş on sene kadar da mürüvvetini görmüşler. Ölçüsüz nizamsız [düzensiz] bir âlemde, dedikleri dedikmiş, öttürdükleri düdük! Süleyman'a bile kalmamış bu dünya; onlara mı kalacak? Elbette, gün gelecek çanlarına ot tıkanacak, düdükleri ötmez olacak. O günün çoktan geldiğini sayın okuyucularım herhalde anlamışlardır. Giden postun arkasından kopardıkları yaygaralar da buna delâlet eder [gösterir].

Bu yazıyı yazarken hiçbirini kasdetmiyorum [amaçlamıyorum]. O birbirinin eşi mahlûkları [yaratıkları] cemiyet içindeki insanlardan ayırmakta güçlük çekmeyeceklerini sanıyorum. Düdüklerinin ötmez oluşundan biz mesulmüşüz [sorumluymuşuz] gibi, durmadan bize çatarlar. İşi bu şekle dökecek yerde, gayret edip çalışsalar, bilmem ama, belki biz de kötü kişi olmaktan kurtuluruz.

Şimdiye kadar hiç kimseye, şiirden anlamıyor diye, kızmadım. Hiç kimseyc, kötü şair olduğundan ötürü, fena bir söz söylemedim. Zaman zaman, şiirin ne olduğunu —elimin erdiği, gücümün yettiği kadar— anlatmaya çalıştım. Anlamayacak durumda olanları da, hiçbir zaman, anlayışlı olmaya zorlamadım Böyle bir hevese bundan sonra da kapılmayacağım. Bununla beraber, onların —bütün anlayışsızlıklarına rağmen, ileri geri sözler söylemekte ısrar ettikleri [üsteledikleri] yetmiyormuş gibi— on parmaklarında on kara, sağa sola çatmaya başlarlarsa bize de birtakım işler düşer. Modası gelmeden geçmiş bir sanatın, sözüm ona bir sanatın, çığırtkanlarını sanat meselesini şahsî [kişisel] politikasına âlet etmeye kalktıkları an, bu hırsla —gözleri kan çanağı gibi— öteye beriye çatmaya başladıkları an, susturmak gerekir.

Sanatın nasıl birtakım âdâbı [görenekleri] varsa, sanattan bahsetmenin de, öylece, âdâbı vardır. Sanatını sanat yoluyla kabul ettirememiş, işi meddahlığa dökmüş, yine muvaffak [başarılı] olamamış kimseler, bütün yaygaralarının sonunda —bir defa bile ağzınızı açmadığınız halde— sizi çığırtkanlıkla itham etmeye [suçlamaya] kalkarsa bilmem ki ne dersiniz? Bir şiirde iki kelimeyi yan yana getirebilmek için günlerce kafa patlatır, bir satırdaki güzelliğin nereden geldiğini anlayabilmek için yıllarca düşünürsünüz; meydanın boş zamanında adı şaire çıkmış bir muharrir [yazar] sizi edebiyat vurgunculuğu ile töhmetlendirir [suçlar]. Güler misiniz, ağlar mısınız? Ben ne gülüyorum, ne ağlıyorum. Sadece [yalnızca] anlayabileceklerini bir dille kendilerine bir iki şey sormak istiyorum. Şiirlerini okuyan karilerin [okurların] seneden seneye azaldığını, ortalıkta kendileri gibi şiir yazan hiç kimse kalmadığını, bu hamlenin [atılımın] bir sen ben işi olmayıp bir cemiyet [toplum] işi olduğunu farketmiyorlar mı? Bu işi yaygara ile durdurmanın imkânsız olduğunu anlamıyorlar mı? Birkaç sene evvel bunları söyleyemezdim, bugün söylüyorum; aradaki farktan duyduğum gururu hissetmiyorlar mı? Niçin biz de, onların bize yaptıkları gibi, şiirlerine hücum etmiyor ve bütün bir neslin

zevkini berbat ettiklerinden dem vurmuyoruz? Anlamayacak bir şey yok; değmez de ondan. Hiçbiri kötü şair bile değildirler. Kötü şair olabilmek de bir şey. Kendilerine bu türlü isnatlarda bulunuruz diye korkmasınlar.

Bu yazının bir sanat yazısı olmadığını biliyorum. Maksadım [amacım] sanat kelimesini önlerine siper edip sağa sola çatanların yüzlerindeki maskeleri kaldırmak, mukaddes [kutsal] yerlere müsaadesiz girmeye kalkan çığırtkanların ruhlarındaki fenalığı yüzlerine vurmaktır. Ağır mı söylüyorum, bilmem. Galiba az söylüyorum. Onlar gibi konuşmaya nezaketim mâni.*

(Vatan, 13.4.1945)

* Bu yazı, 14.11.1954 tarihli Vatan'da yeniden yayımlanmıştır. [A.B.]

NAZIM [KOŞUK], NESİR [DÜZYAZI], ŞİİR

Kadıköy Halkevi'ndeki bir konuşmamda «*Şiirden kimler anlar, kimler anlamaz?*» diye bir sual sormuş, bu suale dilimizin döndüğü kadar cevap vermeye çalışmıştık. «*Şiirden kimler anlamaz*» sözü gazetelere «*Şiirden kimse anlamaz*» şeklinde geçti. Ses çıkarmadık. Çünkü, gazetelerde daha ne büyük facialar cereyan ediyor [geçiyor], biliyoruz. Bununla beraber, bu bahis [konu] üzerinde, bir defa da yazı ile düşünelim dedik.

Şiirden kimler anlamaz? Okuyup yazması olup da şiirden anlamamaya razı olacak insan yoktur denilebilir. Son kitaplarım hakkında yazılan yazılar kanaatimi [düşüncemi] bütün bütün kuvvetlendirdi. Mizah muharrirlerini [yazarlarını] bir tarafa bırakalım; o iş onların geçim yolu; ama ötekiler, yâni işi bir edebiyat meselesi [sorunu] olarak ele alanlar, şiirden anladıklarına inanmamışlar mı? İnanmasaydılar yazmazlardı; demek ki inanıyorlar.

Peki anlıyorlar mı? Anlamaları da kabil [olası], anlamamaları da. Anlamıyorlarsa, anlamadıklarını kim farkedecek? Herhalde kendileri değil. Bu iş kendilerinden daha anlayışsız olanlara da düşmez. Onlar «Anlıyoruz» deyip rahat ededursunlar; ama öteki insanların, bu manzaraya bir türlü dayanamayan insanların hali ne olacak? Onlar da, ellerinin erdiği, güçlerinin yettiği kadar, bir şeyler söylemeye çalışıyorlar.

Bu gayret [çaba] neye yarıyor, bilmeyiz. Çünkü körolası sanatın ne ölçüsü var, ne de tartısı. «Şu şiir beş okka güzel, öteki yarım derece fena, şu münekkit [eleştirmen] üç merte anlıyor, öteki iki santim noksan anlıyor» diyemiyorsun.

Bu iş kimin aleyhine [zararına] acaba? Kimbilir, böyle bir ölçünün olmasını belki de onlar bizden çok isterler. Evet, mutlaka bizden çok isterler. Zaten «Bunda ne vezin, ne kafiye, ne teşbih, ne mecaz, ne de mübalâğa [ölçü, uyak, benzetme, değişmece, abartma] var; demek ki şiir değil» diyenler hep o ölçü fikrinin esiri insanlar değiller mi? Bütün kıyamet de o ufacık ölçülerinin elden gittiğini görmelerinden kopmuyor mu? Ama biz, gerçek şiirin ölçüsünü arıyoruz. «Vezin yok, kafiye yok, teşbih yok, istiare [iğretileme] yok; demek ki şiir yok» diyenin değil, «Vezin var, kafiye var, mecaz var, mübalâğa var, teşbih var, hepsi var; fakat şiir nerede?» diyecek olanın ölçüsünü.

Elimizde şimdilik böyle bir ölçü bulunmadığına göre, şiir söylediğimiz yahut şiirden bahsettiğimiz için, ihtimal [ola ki] biz de onlar kadar suçluyuz. Zaten onlara sorarsanız, bizimki usta hırsızın ev sahibini bastırması cinsinden bir şeydir. Ben şiirin ne olduğunu onlardan daha iyi biliyorsam kime anlatabilirim ki? Kötü şair sayılmaktan geçtim, çoğuna şair olduğumu bile kabul ettiremem. Hoş, hiçbir şeyden anlamadığını iddia ettiğim [ileri sürdüğüm] insanın beni kabul etmemesi, etmesinden hayırlıdır ya.

Peki, madem ki o insanların beni kabul etmemesi etmesinden hayırlıdır, madem ki kendilerine hiçbir fikrimi kabul ettiremem, bu yazıyı niçin yazıyorum o halde? Kimbilir, biraz içimi dökmek, kendi kendime bir parçacık olsun ferahlamak istiyorum ihtimal [belki de].

Şiirin çeşit çeşit meseleleri var. Bir şeyi söyleyebilmiş olmak için bunların hepsine birer parça dokunmak lâzım. Gelgelelim buna ne zaman müsait [elverişli], ne de mekân [yer]. Onun için şimdi ben, sadece, şiiri nazımla nesirden ayıran hususiyetler [özellikler] üzerinde durmaya ça-

lışacağım. Daha doğrusu o hususiyetlerin nasıl ele avuca sığmaz şeyler olduğunu söyleyeceğim.

Nazımla nesrin [koşukla düzyazının] farkı malûm; birinde vezinle kafiye var, ötekinde yok. Şiirin, çoğu, nazım diliyle söylenmiş olması, nazımla şiirin birbirine karıştırılmasına sebep olmuş. Uzun zaman, *şiir* deyince, *nazım* yâni vezinli kafiyeli söz hatıra gelmiş. Şiir üzerinde ayrıca düşünmemişler; nazım nevileri [türleri], nazım şekilleri, nazım sanatları demişler. Zaman zaman şiirin nazımdan farklı bir şey olduğunu söyleyen insanlar da çıkmamış değil. Hatta, nazımla olduğu gibi, nesirle de şiir söylenebileceği iddia edilmiş [öne sürülmüş].

Nesrin diliyle şiir söylenemez. Halbuki, şiirle nesir arasındaki ayrılık, naçiz kanaatimce, nazımla nesir arasındaki ayrılıktan çok daha büyüktür. Bir manzume nesir olabilir; vezinden anlamamak, bir de kafiyeleri duymamak onu nesir saymak için kâfidir [yeter]. Vezinsiz şiir olamıyacağını iddia eden münevverlerimizin [aydınlarımızın] çoğu vezinden anlamadıkları için bu tecrübeyi [deneyi] kolayca yapabilirler. Halbuki bir şiir parçası nesir olamaz. Şiiri nesir halinde görebilmek için vezin bilmemek, yahut kafiyeyi duymamak kâfi değildir, ayrıca şiirden de anlamamak lâzımdır.

Bazı mütefekkirlerimiz [düşünürlerimiz] şiirin kolayca nesir haline sokulabileceğini zannediyorlar. Meselâ diyorlar ki: «Filanca şiirin satırlarını alt alta yazacağınız yerde yan yana yazın, nesir olur».

Bu itirazı yeni duymuyoruz. Senelerdir dinledik. Madem ki dinledik, madem ki içimize böyle bir şüphe [kuşku] sokulmuş, o şiiri yazan *satırlarının yan yana yazılmasıyla nesir olabileceği ihtimalini* hiç mi hatırına getirmedi acaba? Geldi ise niçin onun bir nesir parçası olduğunu farketmedi; niçin satırları yan yana yazıp «Bu bir nesirdir» demedi? Niçin bu zahmeti okuyucuya bıraktı? Saygısızlıktan mı dersiniz? Zannetmiyorum.

Vezinle kafiyeden gelen farkın [ayrımın] dışında, nesirle nazım arasındaki kolay görünür bir fark da nahiv [sözdizimi] farkıdır. Ama bu fark da lakırdıyı vezne sokmak, ya-

hut kafiyeli kelimeyi mısraın [dizenin] sonuna almak zaruretlerinden doğmuştur. Vezinle kafiye ortadan kalkınca dili öyle altüst etmenin ne mânası [anlamı] kalır ki? Vezne bu nahiv acaipliklerini bertaraf edebilecek [giderebilecek] kadar hâkim olanların, faraza [diyelim ki] Fikret'in manzumelerini alınız; mısraları alt alta dizeceğiniz yerde, yan yana diziniz: manzume, manzum olmayan şiirlerden daha kolay nesir olur. Şiirle nesir arasındaki farkın alt alta yahut da üst üste dizilişle alâkası [ilgisi] yoktur.

Nesir dili bir izah (açıklama] dilidir. Şiirin izaha tahammülü yoktur, okuduklarını, izah edilmedikçe anlayamıyacak olanlara; şimdilik, sadece mensur [düzyazı] yazıları okumalarını tavsiye ederiz [salık veririz]. Şiiri ancak şiirliğin nereden geldiğini anlatılıp kendilerine öğretildikten sonra okusunlar. Şiirliğin nereden geldiğini anlamak da pek o kadar kolay bir iş olmadığına göre, şiir okumak, artık çocuklarına mı nasip olur, torunlarına mı bilmem.

«Biri izah [açıklama] dilidir, öteki değildir» demekle iş bitmiyor. Bizim burada yaptığımız ufak bir misal [örnek] üzerinde, ufak bir hususiyete [özelliğe] işaret etmekten ibaret. Bu hususiyet, şiiri şiir yapan, onu nesirden ayıran bin bir hususiyetten yalnız bir tanesidir.

Ötekiler hangileridir acaba? Pek bilmiyoruz. Bildiğimiz o hususiyetlerin sapa bir yerde hazinesi, o hazinenin de sırlı bir kapısı olduğudur. Uzatmayalım, biz senelerdir o kapıya anahtar uydurmaya çalışıyoruz. Şiirlerimiz hakkında ileri geri söz söylemek isteyenler —şair olmasalar bile— gelip, o kapının önünde nasıl durmadan terlediğimizi görmeli, hatta —kabilse [olabilirse]— bir parça da onlar terlemelidir.

(İstanbul, 1.9.1945)

CİDDÎ

Birtakım insanlar dünya işlerini, *ciddî olan işler, ciddî olmayan işler* diye ikiye ayırıyorlar. Böyle bir tuhaflığa, zaman zaman kendim de düşmüş olmalıyım ki bugüne kadar o adamlara : «Hangi işler ciddidir, hangisi değildir?» diye yahut da «Ciddiden neyi kasdediyorsunuz?» diye sormadım. Ne cevap verirlerdi, kesin olarak bilemiyorum —herhalde kendileri de bilmezler— ama az çok kestirebiliyorum. Meselâ bazılarına göre, *ilim ciddidir, sanat değildir; nesir ciddidir, şiir değildir; tragedya ciddidir, komedya değildir; olgun adamlar ancak ciddî işlerle uğraşır; ciddî olmayan işlerle uğraşan adamları ciddiye almamak lâzımdır.*

Hükümlerine esas [yargılarına temel] olan ölçüler nelerdir, bunu da anlayamıyorum. Bakıyorum, bir zat, günün birinde bir hikâye kitabı çıkarıyor. Ama kendisi ciddî olduğu için, ciddî mevkiler elde etmiş olduğu için kitabının üstüne imzasını koymuyor. Öyle ya, politika işleriyle uğraşmış, yüksek mevkilere çıkmış; yakışık alır mı bu kadar önemli bir zatın hikâye gibi gayrı ciddî [ciddî olmayan] bir esere imzasını atması. Bu memleketin yüzlerle politika adamı yetiştirip beş tane hikâyeci yetiştirmemesi mühim [önemli] değildir. Mühim olan ciddiyettir. Yüz sene sonra bugünün ünlü politikacısını kimsenin bilmeyeceği, fakat gerçek bir hikâyecinin asırlarca [yüzyıllarca] yaşayacağı meselesi de mühim değil. Tek, bugün ciddiyeti elden bırakmamak lâzım.

Hani *mesleğin* yahut *zenaatin iyisi kötüsü olmaz,* derler. Ben de, işin ciddisi yahut gayrı ciddisi olabileceğine inanmıyorum. Bence ciddiyet, işi benimseyiştedir. Yani bir iş o işi gören tarafından ciddiye alınıyorsa ciddidir, alınmıyorsa değildir.

Bütün ömrünü karikatürcülüğe vermiş bir insanı, bir komedya yazarı olabilmek için kırk sene çile çekmiş bir adamı ciddiye almayacağız da, ilmî [bilimsel] bir tartışmaya alay olsun diye karışıvermiş bir insanı mı ciddiye alacağız? Ortaya bir iş koyabilmek için varını yoğunu feda eden kişi, gördüğü iş ne olursa olsun, ciddidir. O iş bir karikatür olabilir, gülünçlü bir fıkra olabilir, bir tekerleme olabilir, her şey olabiilr. Yeter ki onu meydana getiren insan, o işin önemini anlamış, heyecanını [coşkusunu] duymuş olsun. Sahneye çıkacağı vakit tir tir titreyen bir komedya oyuncusu, çatık kaşlı insanlar karşısında bir konferans irad eden [veren] bir bilginden daha az ciddî değildir; en az onun kadar ciddidir.

Demek ki ciddiyet, işte değil, işi görende; daha doğrusu, işi görüş şeklinde. Gelgelelim, ciddiyet meraklıları oraya da burunlarını sokmuşlar. *Ciddî*'yi getire getire, bir *tavır* haline getirmişler. Bu satırları yazarken en çok edebiyatı düşünüyorum. Ciddiyet, edebiyata, galiba lûgat paralama hastalığından miras kalmış. Nihayet [sonunda] o hale gelmiş ki bir edebiyat eserinin ciddî sayılabilmesi için anlaşılmaz bir dille yazılması şart olmuş. Bir makalede [yazıda] hiçbir fikir bulunmayabilir; ama mutlaka cafcaflı bir dille yazılmalıdır. İstediğiniz kadar fikir söyleyin, açık bir dille, halkın diliyle konuşuyorsanız beş para etmez. Satamazsınız kendinizi. Meselâ [sözgelişi] bir yazar vardır, son zamanlarda bir siyasî parti tarafından kiralandı, senelerdir aynı fikirleri geveler durur. Söyleyecek hiçbir şeyi kalmamıştır. Ama yine de ciddiye alınır.

Sebebi o cafcaflı dille konuşması, bir Hacivat edasıyla yüksek perdeden konuşmasıdır. Kulağını mı gösterecek? Kestirme yoldan göstermez. Edebiyatın da kendine mahsus âdâbı [özgü görenekleri] vardır. Kolunu ensesinden dolaş-

tırır, öyle gösterir. Hiçbir yazısını okuyamıyorum. Arada sırada bir tek cümlesi gözüme ilişiyor. O ciddiyet yaldızının altında sırıtan fikir boşluğu rikkatime dokunuyor. Bir gün o biçim adamlardan biriyle konuşuyordum. Bana bir aralık «Vezinsiz kafiyesiz [ölçüsüz uyaksız] şiirlere ne dersiniz?» diye soracak oldu. Ama kitaplara has [özgü] olan o dil, adamcağızı o kadar zehirlemiş, ciddiyet öyle içine işlemişti ki, soracağını düpedüz soramadı. Aradan yıllar geçti, ilk cümlesini hâlâ unutamıyorum. Şöyle başlamıştı:

«Vezinsiz ve kafiyesiz şiir meselesi son zamanlarda efkârı umumiyeyi [kamuoyunu] yakından alâkadar etmektedir [ilgilendirmektedir] diyebiliriz.»

Bu zat, meselâ «teşekkür ederim» diyeceği yerde, herhalde şöyle bir cümle kurmayı daha ciddî, daha doğru bulur :

«Sonsuz teşekkürlerimi arzetmekle kesb-i şeref eylediğimi bildirmekten mütevellit memnuniyetlerimi beyanla müftehirim.» [Sonsuz teşekkürlerimi sunmakla şeref kazandığımı bildirmekten doğan kıvancımı belirtmekten onur duyarım.]

Bir gün de Düzce'de bir otelin sahibiyle konuşuyordum. İlkin benimle herkesin konuştuğu gibi konuşuyordu. Sonradan, şair olduğumu öğrenince, ağzını birdenbire değiştiriverdi. «İki ay mukaddem, mehma imkân, evleviyetle» [önce, olabildiğince, öncelikle] falan gibi kelimeler kullanmaya başladı. Herhalde «Bir şairle konuşmak, halkla konuşmaya benzemez» diye düşünmüş olmalı.

Bu ciddî insanlar karşısında duyduğum üzüntü, bana, şairliğimi düşündüğüm zaman daha ağır geliyor. Kimi zaman da «Ne olurdu, diyorum. Ben de onlar gibi ciddî olabilseydim!» O zaman ciddiyeti emeğimde aramayacak, şatafatlı edamla yetinip rahat edecektim. Öyle olabilseydim herhalde *«Rakı şişesinde balık olsam»* demezdim. Ciddiyeti mânasında olan sözler söyler, nutuk gibi şiirler yazardım. Varsın şiir olmasın, «Rakı şişesinde balık olsam» diyeceğime, meselâ «İnsanlık kan ağlıyor» der, daha çok ciddiye alınırdım.

Ama değil. Ben de biliyorum *ciddî*'nin ne olduğunu. Gördüğüm işin iş olduğuna, güç olduğuna inanmak istiyorum. Göz boyamak istemiyorum. Şiir mi söyleyeceğim, her şeyden evvel şiir söylemeliyim. Romancı mıyım, her şeyden evvel roman. Hiçbir şey olmadan ciddî olmak! Ne yalan söyleyeyim, aklım ermiyor buna.

(Varlık, 1.4.1947)

ANLAMAK

Şiirlerim için yazılan kötüleyici tenkidlere [eleştirilere] çoğu zaman cevap vermedim. Çünkü bunlar ya ciddiye alınmayacak zırvalardır, ya birtakım dar görüşlülerin ifadeleri. Birincilere, bilirim, kimse kulak asmaz. İkincilere gelince; bunlar üzerinde de konuşmak boşunadır. Ne söylersem söyleyeyim, ne o yazarların düşüncelerini değiştirebilirim, ne de onlara inanan, onlar gibi düşünen okuyucuların. Bu sözlerimden, sakın, benim kötü yazılarım yoktur, kim aleyhimde söylerse haksızdır gibi bir mâna [anlam] çıkarılmasın. Hayır, onu demek istemiyorum. Niyetim sadece, işi kötü maksatlarla [amaçlarla] ele alan tenkidcilerden bahsetmek. Bunlardan bir tanesi, geçen yıldanberi Halk Partisi'ne şakşakçılık eden eski bir muhalif, muhalifliğinde de muvafıklığında da komik bir zat, son günlerde bir iki defa bana çattı. İnan olsun kızmadım. Kızamadım. Ne yapayım, içimden gelmiyor, zorla mı? Ama, bu yakınlarda başka bir yazı okudum. Yazıyı yazan iyi niyetle hareket etmiş gibi görünüyor. Taraf tutmuyormuş gibi görünüyor. Gene hiddetleniyor [öfkeleniyor], büyük büyük laflar ediyor, bu arada anlayışsızlığını da bir hayli [epey] ortaya koyuyor ama okuyucuyu sâfiyetine [temizliğine], samimiyetine [içtenliğine] inandıran bir tarafı [yanı] var. Kendini bu işler üzerinde bazı şeyler bilirmiş gibi gösteriyor. Böylelerine, zaman zaman, bir iki lakırdı söylemek istiyorum.

Mesele benim hakkımda yazılmış bir yazıdan doğmuş.

Yazar, o yazıdan doğmuş. Yazar, o yazıdaki hükümleri [yargıları] çürütmeye çalışıyor. Bu münasebetle de şiir üstüne bazı vecizeler [özdeyişler] döktürüyor. Kendisine yanlış düşündüğünü, lafını ettiği şeyleri pek bilmediğini söylemek istiyorum. Maksadım kendimi savunmak, ona şiirlerimin iyi şiirler olduğunu kabul ettirmek değil. Buna hiçbir vakit ihtiyacım yok. Sayın tenkidçi birtakım büyük meseleler üzerinde gelişigüzel konuşmanın kolay olmayacağını öğrensin yeter.

Yazar, ilkin, yeni şairin şiiri kalıptan kurtarmış olmasının mühim [önemli] sayılamayacağını söylüyor. Söylüyor ama, kalıbın ne olduğunu anlamadan. Sanıyor ki kalıp vezinden [ölçüden] ibarettir. Mesele o kadar basit olsaydı şiiri kalıptan kurtarmak hakikaten marifet sayılmazdı. Ama değil; kalıp vezinden ibaret değil. O, vezniyle, kafiyesiyle [uyağıyla] kitaplardan öğrenilmiş çeşitli sanatlarıyla, bütün bir geleneğin, fakat dar görüşlü bir geleneğin getirdiğidir. Hiçbir gerçek şair o kalıbın içinde kapalı kalmamıştır. Bütün güçlüğün o kalıptan ibaret olduğunu sananlar, o yazıyı yazan zat gibi, boş bir kalıp halinde göçüp gitmişlerdir. Asıl iş kalıbın dışında olanı bulabilmektir. Sayın yazar kalıbın dışında olan o şeyin başıboş bir âlem olduğunu da sanmasın. O âlem, o sonsuz kayıtlar [sınırlar, koşullar] âlemi, içine kolay girilir bir âlem değildir. *Şekil* diye adlandırdığımız yığının, gerçek bir şairi nasıl terlettiğini, bay yazar —zahmet olmazsa— gerçek bir şairden soruversin. İnsanın, kalıplaştırılmış bir hassasiyetle şair olup çıkamıyacağını belki o zaman anlar...

Kalıbı kıran şair yalnız bugünün şairi değilmiş; onu daha evvel Ahmet Haşim, Haşim'den sonra da Hececiler kırmışmış. Haşim kalıbı kırmıştır ama müstezadlarıyla değil, şiiriyle kırmıştır. Hececilere gelince; ne diye günahlarına girer, o zavallılar hiçbir şey kırmamışlar. Olsa olsa, şiir meselelerine burunlarını sokmakla pot kırmışlardır, o kadar.

Kalıbı kıranlar bizden evvelki nesiller olduğuna göre o işte öncülük etmek şerefi de bize düşmüyormuş. Yukarı-

daki izahatımdan [açıklamalarımdan] sonra sayın yazarın bugünkü nesillere çok gördüğü şerefin hiç de şeref sayılmayacağını ilâve edersem şaşırmazlar sanırım.

Bugünkü Türk şiirini yanlış yola sevk eden [götüren] fikir, Georges Hugnet'nin *Petite Anthologie Poétique de Surréalisme* adlı kitabındaki önsözden geliyormuş. Birbirinden bu kadar uzak iki yolu birbirine bağlayabilmek için ya oradaki fikri anlamamak, yahut da bugünkü Türk şiirini bilmemek lâzım. Üstadın ikisinden de habersiz olduğu anlaşılıyor. Çünkü diyor ki: «Bu *crise* Avrupa şiirinden geçti, bizde de hâlâ taklidi yaşıyor.» Oysaki taklidi bize hiçbir vakit girmemiş olan şiir Avrupa'da en olgun çağlarını yaşamakta. Fransız şiiri bugünkü merhaleye [aşamaya] o tecrübelerin açtığı yoldan geldi. Şiir dünyasının en büyük şahsiyetlerinden biri olan Eluard, *surréalisme'in* [gerçeküstücülüğün] tecrübelerini geçirmeseydi belki de bugünkü Eluard olamazdı. Türk şiirinin hiçbir devirde bu kadar biçare [zavallı] bir duruma düşmediğini söyleyen yazara son olarak şunu hatırlatmak isterim. —Bunları yazarken kendimi düşünmüyorum; sadece çağdaşı olmakla övündüğüm şairlerimizi düşünüyorum— Türk şiiri bir buçuk asırdanberi bugünkü kadar ümitli bir devir yaşamamıştır.

Yazar bir yerde de benim bir şiirimden, «Galata Köprüsü» adlı şiirimden bahsederek —bunu herkes söyler— diyor. O tarafı hiç karıştırmayacağım. Fakat bu zatın şiir söylemenin güç olduğunu anlamasını gerçekten isterdim. Şiirden bahsetmenin [söz açmanın] güç olduğunu da belki o zaman anlardı.

(Varlık, 1 Haziran 1947)

ÖLÜ DOĞMUŞ ÇOCUKLAR

Asırlar [yüzyıllar] geçmiş, nesil kavgaları bitip tükenmemiş. Her çağda bir *yeni - eski dâvası*, her devirde bir *genç - ihtiyar* cedelleşmesi [çekişmesi]. Yeniler eskileri inkâr etmişler, eskiler yenileri kabul etmemişler. Bu nesil kavgaları, basit bir anlayışla, bir *gençlik - ihtiyarlık* kavgasıdır. Ama meseleyi bir fikir meselesi olarak, bir edebiyat veya sanat meselesi olarak ele alınca, bunu bir *gençlik - ihtiyarlık* diye adlandırmak pek doğru olmaz. Dâva, zihniyet [anlayış] farklarının çatışması dâvasıdır. Zihniyet farkları şüphesiz terbiyeden [eğitimden] gelir. İnsanların çoğu, yaratıcı olmayan kimselerdir; yalnız öğrendikleriyle yetinirler. Evvelki nesillerin öğrendikleri çoğunluk tarafından kabul edilmiş, aşağı yukarı bir gelenek halini almıştır. Onun için onları itirazsız [karşı çıkmadan] benimserler. Onlara değişmez gerçeklermiş gibi bakarlar. O gerçeklerin dışında da gerçeklerin olabileceğine inanmazlar.

Bilinene bilinmeyen bir şey ilâve etmek güçtür. Böyle bir iş görecek insanlar da seyrek çıkar. O insanın, yaşça, kendinden evvelki kıymetleri koyanlardan genç olacağı gayet tabiîdir [çok doğaldır]. Genç olduğu için eskilerin üzerindeki etkisi büyük olmaz. İnsan mizacı [yaradılışı] böyledir, çünkü; yaşlı adam inandığı değerlerden şüphe etmek [kuşkulanmak] durumunda kalınca sanır ki her şey elden gidiyor. Bunda bir de gururu örseleyen bir taraf vardır; genç adama inanmak istemez. Ama herkes böyle değildir. Biraz

daha geniş, biraz daha ileri düşünenler kendilerinden sonra da bu dünyaya bazı değerler geleceğini bilirler. Bilirler, çünkü tarih boyunca böyle olmuştur. Bunu inkâra kalkışmak, dünyanın durduğunu iddia etmekten [öne sürmekten] başka bir şey olmaz. Böyle bir iddiaya kim girişebilir?

Dünyaya kendinden sonra gelecek olanların da birtakım değerler getirebileceğine inanmış olan insana ben kolay kolay *eski* diyemiyorum. İsterse o insan, yetmiş yaşında olsun.

Herkes bu dünyaya yeni bir değer getiremiyeceğine göre insanların ne yeniliklerini, ne de eskiliklerini yaratıcılıklarıyla ölçmemize imkân yoktur. *Eskilik* yahut *yenilik*, zihin kapılarının, yeni ile eskiye açık olup olmayışıyla ölçülür. İnandığından başka inanılacak şey olmadığına inanan insan bir softadır. Bu hale düşmemek lâzım. İnandığımız şeyler, nihayet, öğrendiğimiz şeylerdir. Onlara çok kere hiç şüphe etmeden inanmışızdır. Her şeyi bundan ibaret sanmaya nasıl hakkımız olur?

Zihin kapılarının eskiye de, yeniye de açık tutulmasından bahsettim. O arada, kafası, kendinden sonra gelmiş olanlara da açık bir ihtiyarı andım. Bu adam ileri bir adamdır. Yaşça genç olan bir adamın da, aynı şekilde, geniş bir zihniyete sahip olması istenir. Eski şairlerimizden birine ait olan şu beyti her zaman hatırlarım:

Kudemânın görüp âsarını biz zevk ettik
Kudemâ görmedi hayfâ bizim âsarımızı

Zevkinin kapıları eskiye de açık olan gencin taassupla [softalıkla] bir türlü uzlaşamıyacak olan zihniyetini güzel anlatmıyor mu? Bu beytin düşünce itibariyle [bakımından] hep taze kalacağını sanıyorum.

Gençler arasında, zamana bağlılık bakımından, iki türlü softalık görüyorum: birincisi kafalarının kapısını eskiye, ikincisi yeniye kapatmış olan gençler. Birinciler de kötü, ama ikincilerin hali benim daha bir gücüme gidiyor. Benden genç bir insan, diyorum, nasıl olur da benim duyduğum hasret-

leri [özlemleri] duymaz, Hürriyet [özgürlük] aşkının, düşünce sınırsızlığının insanlara vâdettiği güzel dünyayı görmez? Çok rastladım bu gençlere. Bir zamanlar kendilerine *ölü doğmuş çocuklar* derdim. Analarından ölü doğmuşlar, yirmi yahut yirmi beş yaşında mı gençleşecekler? Yazılarında, sözlerinde, her şeylerinde, buram buram, softa babalarının, hatta dedelerinin irticaı [gericiliği] kokan bu çocukların hususî [özel] hayatlarında da fikir âlemindeki görünüşleriyle yaşadıklarını sanıyorum. Herhalde [ola ki]) evlerinde takke giyerler, tespih çekerler. Babalarının vardıkları yerden bir adım ileri gitmek şöyle dursun, bu işi başkaları yapmaya kalksa, onları aşırılıkla, haddini bilmezlikle suçlandırırlar. Bereket versin, bu türlü gençlerin günden güne azaldığını görüyoruz. Azalsınlar ki ileriye doğru yürüyecek olanlara, ayaklarına döküntüler takılmayacak bir yol açılsın.

(Varlık. 1 Temmuz 1947)

TOPLUMUN SANATI

Arasıra eş dost sorarlar; «Sen neden, derler, hep toplumu içine alan edebiyatı savunursun da bireyin (ferdin) hayatını anlatan şiirler yazarsın?»

Bu sorunun karşılığını vermeden önce —yani ben gerçekten bireyin hayatını anlatan şiirler mi yazarım, toplum edebiyatını gerçekten savunur muyum, yahut da şiirle edebiyat bir midir, bunları anlatmaya kalkışmadan önce —kendi kendime şöyle bir şey sorayım: Bir insan, bu arada da bir sanat adamı, *ferdî* [bireysel] olabilir mi? Biraz güç. Toplum içinde yaşayan insan ister istemez toplumsal olmak zorundadır. Toplumun dışına çıkmak— istese de, istemese de— elinden gelmez. Ama *ferdî* kelimesini icat eden o değil midir? Yani toplum içinde yaşayan insan, *toplum* içinde yaşadığı için de toplumsal olması gereken insan değil midir? Madem ki, o, bu kelimeyi, toplum içinde yaşarken icat etmiş [bulmuş], bu kelimenin bir değeri olması gerektir; öyleyse demek ki, insanoğlu, toplum içinde, *ferdî* kelimesinden başka hiçbir kelime ile anlatamıyacağı bir hal görmüş; bu hali anlatmak zorunda kalmış; anlatabilmek için de tutmuş, böyle bir kelime uydurmuş. Bugün ferdî kelimesinden faydalanan bilimler bu kelimeyi kullanırken neyi murat ediyorlar [istiyorlar], o tarafı hiç karıştırmayalım; o iş, daha çok, bilginlerin işi. Biz şimdilik bu kelimeyi, ayak üstünde, gezerken, dolaşırken, yemek yerken, su içerken kul-

landığımız anlamda alalım. *Ferdî* nedir? Öteki insanlara benzemeyen taraflarımız mı? Ama onlar da bize öteki insanlardan, yani toplumdan gelmiyor mu? Meselâ yalnızlık duygusu üzerinde duralım. İnsan toplum içinde yaşamasaydı yalnızlık duygusu diye bir duygunun var olduğunu bilebilir miydi? Ona bu duyguyu öğreten, zaman zaman bunu duymasına, duyduğu vakit de söylemesine sebep olan şey, toplum içinde yaşaması değil midir? Bunun gibi, her şey, kin, nefret, muhabbet [sevgi], bize hep insanlardan, hep toplumdan gelmiyor mu? Böyle olunca da bu duyguların ferdî olmaları, toplumsal olmaları kadar kolay olmuyor. Onları ferdî sayabilmemiz için bu duyguların bazı kimselerde öbür insanlarınkinden farklı, öbür insanlarınkine benzemeyen şekillerde var olduğunu görmemiz gerekiyor. İşin doğrusu, hani öyleleri de yok değil. Dostoyevski'nin kahramanları çok kere bizim duymadığımız şeyleri duyarlar. Sanki onların sinirleri başkadır, sanki bizim gibi değil de başka türlü yaratılmışlardır. Zaman zaman böyle duyan şairlere de rastlarız. Bence yalnız onlara *ferdî* demek lâzımdır. Çünkü onlar insanı toplum içindeki benzerlerinden ayıran, kahramanlarını toplumdakinden farklı varlıklarmış gibi gören kimselerdir. Okuyucu bir eseri yaşamak yani o eserin içinde kendini, kendine benzeyen insanı bulmak ister. Bulamadı mı o eser ona başka bir dünyadan bahsediyormuş [söz ediyormuş] gibi gelir. Onun için sanat adamının işi okuyucusuna, içinde yaşadığı dünyanın adamını vermek, onun duygularını, onun düşüncelerini anlatmaktır. Konu, ferdin hali de olabilir, yeter ki o hal toplumun hali olsun. Bir sanat adamı kahramanını milyonların içinde dolaştırır; ama kahraman, bizim duyduklarımızı, hiçbir vakit bizim gibi duymazsa o esere toplumsal bir eser diyemeyiz. Değil milyonların, milyarların içinde geçsin. Buna karşılık, bir başka eser tek başına yaşayan bir insanın halinden, yani bir ferdin halinden bahsetmektedir. Fakat o fert o kadar bizim gibi duyar, o kadar bizim gibi düşünür ki, onu bir toplumdan ayıramayız. Sanatkârı da toplum sanatkârıdır. Ferdin halini anlatan bir eser olarak *Robinson*'u hatırladım. Her

İngilizin içinde bir Robinson yaşamasaydı Daniel de Foe bu kadar büyük olabilir miydi? Bugün toplum edebiyatının en fazla itibar [saygınlık] gördüğü yerlerde sık sık toplum meselelerine dokunmuş, insanların türlü dertleriyle uğraşmış olan Dostoyevski'yi geri, buna karşılık hep cinlerden, hep perilerden, hep olmayacak şeylerden bahsetmiş olan Gogol'u ileri sayıyorlar. Neden acaba? Çünkü Gogol, entrikaları batıl [boş, çürük] inançlara dayanan eserlerinde, insandan bahsettiği zaman, onu dünya insanları arasından çıkarmasını, onun dünya insanlarıyla ortak olan taraflarını ortaya koymasını öyle bir biliyor ki eserini içinde yaşadığı toplumun eseri saymamak kimsenin elinden gelmiyor.

«Sanat sanat için midir, yoksa toplum için midir?» der dururuz. Elbette toplum içindir. Toplum için olmayan bir şey yoktur ki, sanat olsun. Ama sanatın toplum için olması ne demek? Yani sanat toplumun meselelerini alsın, bunları halletsin [çözsün], sonuçlarını da halka bildirsin öyle mi? Bunu pek kabul edemiyorum. Çünkü o işleri yapmak için elimizde başka araçlar var. Meselâ edebiyat. Edebiyatla sanatı birbirinden ayırıyor musun? diyeceksiniz. Birdenbire ayıramıyorum; ama ayırmak lâzım geldiğine de inanıyorum. Sanat saydığımız şiirin edebiyatla ortak tarafı sadece anlatma aracının dil oluşudur. Bununla beraber, edebiyatta pekâlâ yer alabilen fikir sanatla bir türlü bağdaşamıyor. Burada fikirle mâna [anlam] arasındaki farkı da belirtmek lâzım. Çünkü şiirin bir mâna sanatı olması hiç de fikir sanatı olmasını gerektirmez. Şiirdeki mâna resimdeki renk, musikideki ses gibi bir şeydir. İnsanı şaşırtan nokta mânanın da fikir gibi dille anlatılması noktası. Şiirde sadece bir hassasiyet [duyarlık], bir heyecan [coşku], bir eda [anlatış], daha kestirme deyimiyle bir mâna zevki aranır. Ama ne mâna, ne de zevk ferdin malı değildir; toplumun eseri, toplumun malıdır. Onun için şair, etrafına, insanlara, insanların dünyasına bağlı kalmak zorundadır. Bu insanlar, şüphesiz falan adam yahut filan adam değildir; çoğunluktur. Sanatkâr, insanların ortak taraflarını, ancak ço-

ğunluk içine katılmakla bulur. Sanat adamının anlattığı şey ferdin de hali olsa, hali anlatılan fert o çoğunluğun fertlerinden oldukça, sanatkâr toplumun sanatkârı olarak kalacaktır.

(Varlık, 1 Ağustos 1947)

ANLAYAMIYORUM

Sanat meseleleri üzerinde düşünen birtakım aydınlarımız, birtakım da meraklılarımız var. O meraklılar zaman zaman o aydınlara soruyorlar. Meselâ, diyorlar ki, «Picasso'yu nasıl buluyorsunuz?» Aydınlar gayet [oldukça] sert bir cevap veriyor: «Anlamıyorum!» Bir başka meraklı bir başka aydına başka bir sual [soru] soruyor. Diyor ki: «Yeni şiirler hakkında fikriniz nedir?» Aydında yine aynı mağrur [kurumlu] eda [davranış]: «Vallahi anlamıyorum!» Yahut da söz musikiden açılmış; kitapların kendisine Beethoven, Wagner, Chopin, Lizst, Puccini gibi üç beş isimden fazlasını öğretmediği aydın, meselâ, «Strawinsky'den hoşlanıyor musunuz?» gibi bir soruya yine ona benzer bir karşılık veriyor: «Hayır,» diyor. «Anlamıyorum.»

Gerçi herkesin sanattan anlaması şart değildir. Şu yahut bu sanattan kimi adam anlar, kimi adam anlamaz. Anlamadığı için de hiç kimse ayıplanmaz. Ama bu aydınlar öyle düşünmüyorlar. Onlar her aydının her türlü sanattan anlaması gerektiğine inanıyorlar. Eh, kendileri de aydın ya, tabii [doğal olarak] anlayacaklar. Onlar için anlamamak ayıp. Evet «Anlamıyoruz» dedikleri vakit de gerçekten anlamadıklarını söylediklerine inansak ağzımızı bile açmayacağız. Ama değil, kazın ayağı öyle değil. Bu zatların [kişilerin] «Anlamıyoruz» deyişinde başka bir eda var. İnsana yüksekten bakan bir eda... Sanki «Anlamıyoruz» demiyorlar da «Anlamıyorsunuz; diyorlar. anlatsak da anlamayacak-

sınız.. Ne diye konuşup çenemizi yoralım.» Görüşümün ne kadar doğru olduğunu anlamak istiyorsanız şöyle bir deneyiverin. O çeşit aydınlara sık sık rastlamak, olmayacak şeylerden değildir. Rastladığınız vakit sorun. «Anlamıyoruz» mu dediler? «Evet anlamıyorsunuz» deyin. Bakın nasıl kızacak, nasıl küplere binecekler! Sizi hiçbir şey bilmediğinize, katiyen [kesinlikle] zevkiniz olmadığına, birtakım şirretler tarafından aldatıldığınıza inandırmak için ne cümleler sıralayacak, ne nutuklar irat etmeyecekler [söylev çekmeyecekler]! Nihayet, «Pekâlâ, diyecekler, siz anlatın o halde de anlayalım.» Kırk yılda anlamadıkları şeyi bir anda anlamaları kabilmiş [olabilirmiş] gibi.. Sanki anlamadıkları şey şu veya bu sanat eserinin şurası yahut burası imiş gibi. İşi bu kadar basit sananlara gerçekten pek çok rastlanıyor. İnsana şöyle sualler soruyorlar: «Rica ederim, şu mısraın [dizenin] mânasını [anlamını] lütfen bana izah eder misiniz?» Sanki yeni şiiri kabul etmesi mısraın mânasını anlamasına bağlı imiş, sanki bin tane şiir içinde bir tek mısraın bir değeri varmış gibi.. O zat, o mısraı görmeseydi yeni şiiri kabul edecek miydi? Birçok şairlerde anlamadığımız mısralar var; bunlar yüzünden ötekileri de mahkûm ediyor muyuz? Her şeyi aynı ölçüye vurmaya kalkarsak ortada pek az şey kalır sanırım. Meselâ Bâki'nin bir mısraını anlamıyoruz, değil mi; bütün Divan edebiyatı hapı yuttu demektir. Çünkü öbür Divan şairleri de, üç aşağı, beş yukarı, onun gibi yazmışlar. Bir tek mısraı anlamadığı için bütün bir şiiri, hatta sırasında bütün bir nesli [kuşağı] mahkûm eden adama her şeyden evvel, o mısraın mânasını değil, şiirin ne olduğunu anlatmalı. Tabiî böyle bir işi başaracak babayiğit de kolay kolay çıkmaz. Daha doğrusu, kolay kolay çıkmayacak olan babayiğit, şiirin ne olduğunu anlatacak olan değil de anlayacak olandır.

Bu zatlar faraza [sözgelişi] bir yeni resim karşısında da şöyle konuşuyorlar: «Kuzum, bu nedir bu? İnsan mı, hayvan mı? Siz tabiatta [doğada] bu büyüklükte ayak gördünüz mü hiç?»

Resimden, resmin işçiliğinden, ustalığından ben de anla-

mam. Ama sanat meseleleri üzerinde düşünen bir adam olmak sıfatıyla, bir sanat eseri karşısında bu türlü konuşulmayacağını da bilirim. Bilirim ki sanatkâr her şeyden önce sanatta, tabiatın nispetlerinden [oranlarından] önce de sanatın nispetlerine sadık kalmak zorundadır. Bir ressam tabiatta o büyüklükte ayak olup olmadığının, o basit görüşlü münekkit [eleştirmen] kadar farkında değil midir? Şuraya şöyle bir renk, şuraya şöyle bir şekil, şuraya şöyle bir nokta, şuraya şöyle bir çizgi koymuşsa onların o bütünde ancak böylelikle daha güzel duracağını düşündüğü için yapmıştır bu işi. O şekillerden biri göze, biri ağaca, biri de buluta benzeyebilir. Ama hiçbirinin güzelliği, göze, yahut ağaca, yahut buluta benzemesinden gelmez... Resmin kıymeti [değeri] ressamın içindeki yaratma heyecanının o eserde o nispetler ve o renklerle geçmiş olmasındandır. O şekilleri ressama belki yine tabiattaki benzerleri hatırlatmıştır. Ama bundan ne çıkar: Mühim [önemli] olan, o şekillerin, bir sanat endişesi [kaygısı] içinde birleştirilmeleridir.

Bence insan işin içinde olmadıkça, ister aydın olsun, ister kara cahil, kendisine düşen şey anlamak anlamamak değil, hoşlanmak veya hoşlanmamaktır. Maksadın [amacın] anlaşılmakla hasıl olacağını [ortaya çıkacağını] sananlara her anlaşılan şeyin güzel olmayacağını söylemek yeter sanırım. Bunun gibi, birçok şeyin de anlaşılmadan güzel olduğunu, onlardan haz duyulması için anlaşılmalarına hiç de lüzum olmadığını hatırlatırım. Ben, *anlamak* sevdasından bir türlü vazgeçemeyen o zatlara, bu arzularını daha kolay tatmin edebilmeleri için başka şeyler tavsiye edeyim [salık vereyim]. Vazgeçsinler sanat eserleri üzerinde düşünmekten. Makaleler, ilmi [bilimsel] kitaplar okusunlar. Onlar da hafif gelirse bilmece halletsinler [çözsünler]. Hem kendileri rahat ederler, hem de sanatla uğraşanları rahat bırakmış olurlar.

(Varlık, 1 Eylül 1947)

HOŞLANMIYORUM

Bundan evvelki [önceki] yazımda, bazı aydınlarımızın, ne olduğunu anlayamadıkları bazı sanat davranışları karşısında nasıl hırçınlaştıklarını anlatmış, hırslarını *anlamıyorum, anlayamıyorum!* feryatlarıyla yatıştırmaya çalıştıklarını, bir yandan da anlamaya bir türlü yanaşmadıklarını, bu *anlamıyorum*'larda ise insana yüksekten bakan bir eda [davranış], *siz anlamıyorsunuz, ne diye boşuna çenemi yorayım,* der gibi bir eda bulunduğunu söylemiştim. Sonunda da demiştim ki: «Ne anlamamak ayıptır, ne de herkes her türlü sanat eserinden anlamak zorundadır. Bir sanatla içli dışlı olmadıkça, bir aydına düşecek şey, o sanattan anlamak yahut anlamamak değil; olsa olsa, hoşlanmak yahut hoşlanmamaktır.» Biliyorum, bu sözüm o kimselerden çoğunun ekmeğine tereyağ sürmüştür. Öyle ya, şimdi de ellerinde *anlayamıyorum* demek kadar kolay başka bir söz var: *Hoşlanamıyorum* sözü. *Anlayamıyorum* diyeceklerine *hoşlanamıyorum* diyecekler; içleri gene o kadar rahat edecek. Size gene tepeden bakacaklar. Sanki şöyle demek isteyecekler: «Siz zavallılar hoşlanıyorsunuz; ama ne yapalım, biz hoşlanamıyoruz.» Sözüm ona, biz gene kızacağız; o saçma, o aşağılık şeylerden hoşlandığımız için gene küçük düşeceğiz. Hayır, bir insanı küçümsemek o kadar kolay olmamalı. Biz nasıl kendilerini bazı şeyler anlayamadıkları için küçümsemiyorsak, onlar da bizi, anlamadıkları şeylerden hoşlanıyoruz diye, hor görmesinler. Çünkü hoşlanmak da, anlamak

gibi, birtakım şartlara [koşullara] bağlı. Bu yazıyı yazmaktan da maksadım [amacım] o. Hoşlanmanın bir gelenek, bir görenek, bir eğitim işi olduğunu söylemek istiyorum. Tıpkı anlamak gibi... Yalnız, bu şartları incelemeye başlamadan önce, *anlamak* bahsi [konusu] üzerinde biraz daha durmak niyetindeyim. Geçen yazımda *bazı sanat eserlerini anlamadıklarını söyleyen kimselerin bu eserlerin neyi kasdettiğini, o eser meselâ bir resimse o resimdeki şekillerin tabiattaki* [doğadaki] *hangi şeylerin karşılığı olduğunu sorduklarından* bahsetmiş [söz etmiş], cevap olarak da demiştim ki: «Bir sanat adamının, eserini mutlaka eşyaya benzetmesi gerekmez. O eser bize, tesadüfen [rastlantıyla] tabiattan bazı şeyleri hatırlatmış olabilir. Ama bu olayın onun bir sanat eseri olup olmayışıyla hiçbir ilgisi yoktur. O eser tabiatın değil, her şeyden önce sanatın nispetlerine [oranlarına] sadık kalmak zorundadır. Şahide [tanığa] ihtiyacım yok; şimdilik sadece [yalnızca] kendi düşündüklerimi, kendi inandıklarımı söylüyorum. Ama, rastgeldi de, bugünlerde bazı yazılar okudum; o yazıları daha evvel de okumuştum, tekrar görünce sevindim. Bazı yazarlar benim bu münasebetle [bundan dolayı] söylediğim sözleri destekleyecek fikirler ileri sürmüşler. Hem de benden evvel... Meselâ [örneğin] şu satırlar André Malraux'un:

«İster romancı olarak dilden aldığı kelimeleri kullansın, ister ressam olarak hayattan aldığı şekilleri, canlı modeli ister olsun, ister olmasın, her sanatkâr, musikişinasla [müzikle uğraşanla] mimara, yani bir şekli taklit etmek zorunda olmayan sanatkâra benzer.

... Ressam her şeyden evvel resimleri seven adamdır; manzaraları değil.»

Cocteau da lafı şiirden açmış, o arada şunları söylüyor:

«Ne masayı anlatacağım diye masa kelimesini kullanacaksınız, ne kuşu anlatacağım diye kuş kelimesini, ne de aşkı anlatacağım diye aşk kelimesini.»

Eluard'ın şu sözünü Claude Roy'nın bir yazısında okudum. Eluard «Şair, ilham [esin] alandan çok ilham veren-

dir.» demiş. Bu söz şairin, dış âlemin nizamından [evrenin düzeninden] çok, şiirin nizamına sadık kalması gerektiğine işaret ediyor. Şiirin nizamının ise işçiliğinden ibaret olduğunu bir başka şairin, Aragon'un bir sözünden anlıyoruz. Aragon: «Şiirin hikâyesi, diyor, işçiliğinin hikâyesidir. Buna şairin kendinden çok kim yardım edebilir?»

Aydınların kaygıları ne olursa olsun, ama bu sözlerin, her biri birer sanat adamı olan sahipleri, *baş tasalarının sanat olduğunu, sanatın düzeni, sanatın işçiliği olduğunu* söylüyorlar. Bu sözlerin karşısında aydınlarımızın da inandıkları, gerçek saydıkları şeylerden bir parçacık olsun şüphe etmeleri [kuşkulanmaları] gerekmez mi? Düzen dediğimiz şey, işçilik dediğimiz şey sanatkârdan sanatkâra değişir. Biz bunlardan bazılarını, daha evvel de görmüş olduğumuz için biliriz. Ama bazılarını da bilmeyiz. Çünkü ne o türlü bir işçilik görmüşüzdür, ne de öyle bir ölçü, öyle bir düzen olabileceğini düşünmüş veya başkalarından işitmişizdir. Düşünmeyelim de, işitmeyelim de zarar yok. Fakat herhalde, sanat adamının, bizim bilmediğimiz nispetler içinde de eser verebileceğini, hiç değilse vermeye çalışabileceğini aklımızdan çıkarmayalım. Olgunluğun aşağı yukarı ilk basamağı sayılacak olan bu basit mertebeye [aşamaya] gelebilmek için, her şeyden evvel, sanatla tabiatın ayrı ayrı düzenlere tâbi [bağlı] olduğuna inanmak lâzım.

O beylik bilgileri içinde bunalmış kalmış zavallılara bu küçük kapıyı açtınız mı artık *anlıyorum* yahut *anlamıyorum* sözlerini kolay kolay işitmeyeceksiniz demektir. O zaman hoşlanmak yahut hoşlanmamak da inatla değil, içten geldiği gibi olacak. Daha doğrusu herkes, bir şeyden hoşlanacağı yahut hoşlanmayacağı vakit, şöyle bir duralayacak. «Acaba, diyecek, benimkinden başka zevk yok mu? Kendi zevkimin öteki zevklerden daha üstün olduğunu nereden biliyorum? Sanat görüşüm pek o kadar yeni bir görüş olmadığına göre, bu eseri meydana getiren sanatkârın da bu görüşten ve bu görüşe bağlı olan zevkten haberi olması gerekirdi. Öyleyse nasıl olmuş da o adam böyle bir şey ortaya çıkarmış? Hele bir gayrete geleyim [çaba göstereyim]

de şundan nasıl hoşlanılabileceğini bir düşüneyim. Yahut da biraz daha bekleyeyim; buna benzer başka eserleri de görür, göre göre belki alışırım. Belki ileride bir hayır sahibi çıkar, bunda da bir güzellik olduğunu söyler. Kimbilir, belki de pek aklım yatar, artık yalnız böyle eserlerden hoşlanır olurum.»

☆

Bundan evvelki yazımı da yazmama, Picasso'nun eserleri karşısında ayak direyen aydınlarımızın hali [durumu] sebep oldu. O aydınlara şunları söylemek gerekirdi:

«Evet, bu şekiller tabiattaki şekillere benzetilerek yapılmıştır. Fakat bunlar onların bir nevi [çeşit] *stylisation*'udur; yani, dış âlemin sanat ölçüleri içine girdiği zaman aldığı haldir. Tıpkı halılardaki, kilimlerdeki, mozayıklardaki, çinilerdeki şekiller gibi. Niçin o kilimlerdeki, o çinilerdeki şekiller üzerinde durup o şekillerin sanat değerlerini herhangi bir tabiat parçasına benzeyip benzememeleriyle ölçmüyorsunuz? Niçin o şekillere bakıp *tabiatta böyle kuş yahut ağaç olur mu* diye çıkışmıyorsunuz? Onlara bağışladığınız bu hakkı niçin Picasso'ya çok görüyorsunuz? Bu iki sanat tezahürü [belirtisi] arasında ne biçim farklar yahut ne biçim benzerlikler olabileceğini düşünmeye niçin yanaşmıyorsunuz? Yanaşmıyorsunuz, çünkü kolay tarafından, hazır tarafından konuşmak istiyorsunuz. Gelin, o türlü düşünmediğiniz, düşünmeye yanaşmadığınız şeyin ne olduğunu size kısaca biz söyleyelim. Halı ve çini resimleriyle Picasso'nun resimleri arasında fark [ayrım], birincisinde tabiatın daha eski, ikincisinde ise daha yeni, daha bilinmedik bir sanat düzeni içinde ifade edilmiş [anlatılmış] olmasıdır. Birincisi size babadan kalmış, onu, kabul edilmiş bulduğunuz için kabul etmişsiniz. İkincisine gelince... Kabul edemezsiniz. Hele ona da biraz alışın, onun da bir geleneği kurulsun, ondan sonra. Belki de bu saadet [mutluluk] torunlarınıza nasip olur [ulaşır].

(Varlık, 1 Kasım 1947)

KARİKATÜRDEN ŞİİRE

Sanatla uğraşanlardan birçokları, uğraştıkları sanatın kendisiyle yetinmeye bir türlü razı olamıyorlar. Sanatlarını başka sanatların yardımıyla zenginleştirmeye, daha doğrusu kurtarmaya çalışıyorlar. Kimisi bunu bile bile yapıyor; kimisi de uğraştığı sanatın ne olduğunu bilmediğinden. Meselâ [sözgelimi] karikatürcüler. Ben yurdumuzdaki karikatürcülerin bu sanatı anladıklarına inanamıyorum. Karşı karşıya yahut yan yana iki kişi çiziyorlar, altına da iki satırlık bir konuşma. Konuşmanın çizgiyle hiçbir alâkası [ilgisi] yok. O yazıları kaldırıp yerine başka bir konuşma koysanız karikatür bozulmayacak. Çünkü, bütün nükte sözde. Böylelikle iki iş görülmüş oluyor. Öyle iki iş ki, birbiriyle hiçbir münasebeti [ilişkisi] yok. Biri karikatürlükle en ufak bir ilgisi bile olmayan bir resim yahut bir çizgi, öteki de o resimle hiçbir ilgisi olmayan bir nükte. Yani birbirinden ayrı iki sanat. Ama hiçbiri karikatür değil. Karikatür olabilmesi için nüktenin yahut mizahın çizgiyle anlatılması lâzım. Bundan karikatürün bir nevi târifi [çeşit tanımı] çıkıyor. Bu düşünüşle karikatürün, nüktesi kendinde olan bir çizgi sanatı olduğu sonucuna varıyoruz. Avrupa karikatürlerine bakarsak bunun böyle olduğunu daha iyi anlarız. Şimdi yazımın başındaki söze dönüyorum. Karikatürcülerimizin sanatın içine girmemeleri, girememeleri, bu sanatın ne olduğunu anlayamamış olmalarından ileri geliyor. Anlasalar iş bitecek mi? Elbette bitmeyecek. Bitmek şöyle dursun, iş

ancak ondan sonra başlayacak. Sanatı kendi şartları [koşulları] içinde yenmek zoru baş gösterecek. Bu zor büyük bir zor. Ama o zoru duymadıkça yani sanatı kendi şartları, kendi ölçüleri içinde alt etmeye yanaşmadıkça, gerçek sanatkâr olmaya imkân [olanak] yok.

Bu halin bir başka çeşidini de şairlerimizde görüyorum. Bazı genç şairler şiir yerine hikâye yazıyorlar. Bir şiirde birçok sanatlardan birçok unsurlar [öğeler] bulunabileceği gibi hikâye unsuru da bulunabilir. Ama belkemiğinin şiir olması gerektir. Hikâyeye karışan şiir unsurunun o hikâyenin hikâyeliğini bozmaması gerektiği gibi. Bunları düşünmeme son günlerde elime geçen bir şiir kitabı sebep oldu. *İkindi Üstü* adını taşıyan bu kitabın şairini* tanımıyorum, ama genç bir şair olduğunu sanıyorum. Galiba da ilk kitabı. Genç bir şairin, üstelik insana birçok umutlar veren bir şairin ilk çıkardığı kitap için kötü sözler söylemek istemem. Bununla beraber oldukça önemli bulduğum bir nokta üzerinde durmadan da edemiyeceğim. *İkindi Üstü* şairinin hoşlandığı birtakım hayatlar, birtakım olaylar bulunabilir. Üstelik, bunlar güzel şeyler de olabilir. Ama bunları anlatmakla şiir söylenmiş olmayacağını, bunların şiirden ayrı şeyler olduklarını bu genç şairin düşünmesi lâzım. Düşünmezse, hem kendine, hem de şiire kötülük etmiş olur. Şiiri şiir eden, onu öteki sanatlardan ayıran özelliklerin neler olduğunu düşünmezsek, vezinsiz [ölçüsüz], kafiyesiz [uyaksız] şiirleri nesirden [düzyazıdan] farksız sayan münekkitleri [eleştirmenleri] haksız bulmamıza imkân kalmaz. Çünkü, nesirle anlatılması gereken hikâye, bu şiirleri çoğu zaman bir nesir parçası haline getiriyor. İşte o kitaptan bir mısra [dize]:

> Hoyrat bir delikanlı sarışın bir kızı caddeye doğru
> [çekiyordu.

Sözü uzatmıyalım; böyle mısra olmaz. Bu, düpedüz, şiire kıymak demektir. Şiir, hikâyeden çok, nesirden çok, ya-

* Edip Cansever, İkindi Üstü, İstanbul, 1947 [A.B.]

hut herhangi bir sanattan çok, şiir olmalıdır. Bu da onun öteki sanatlardan farklı [ayrı] olan taraflarını anlamaya çalışmakla olur. Onu öbür sanatlardan ayıran özellikleri anladıktan sonra şair şiirin kendisiyle karşı karşıya demektir. Şiiri, gerçek şiiri meydana getirebilmek için nelerle cedelleşmesi [çarpışması] gerekti̇ğini ancak o zaman görür. İşçilik de ondan sonra başlar.

(Varlık, 1 Aralık 1947)

ŞAİRİN İŞİ

«Sanat sanat içindir» diyen şair bile eserini toplumun karşısına çıkardığı zaman onun birçok kişi tarafından beğenilmesini ister. Onu herkesten önce kendinin beğenmesi, çalışmasının gerçekten bir sanat çalışması olduğuna herkesten önce kendisinin inanması lâzımdır, ama bunun *salt bir avunma, bir kendi kendine yetme* olduğuna inanabilecek şair de yoktur. Sanatla uğraşmanın, bu arada şiir söylemenin, bir şairi enikonu avutan bir iş olduğunu bilmez değilim. Bununla beraber, bu uğraşmaların salt bu avunmaya dayandığını söyleyecek olanlara da kolay kolay inanamam. Her şairin içinde bir okunma, bir yayılma, bir beğenilme hırsı [tutkusu] vardır. Bu hırsı ilkin kendi küçük çevresinde yatıştırmak ister. Sonra sonra dünyayı bile küçük görecek olur.

İşin kötüsü, şairin dili, ressamın yahut bestecinin dili gibi, evrensel değildir. Ressam olsun, heykeltıraş olsun, mimar olsun, besteci olsun, eserlerini, bütün milletlerin insanlarına gösterebilir, bu eserler karşısında o insanların ne gibi bir vaziyet aldıklarını görebilirler. Hatta bu, hikâyeci ile romancı için de az çok kabildir [olasıdır]. Değeri, söylenişinden çok söylenen şeyde olan romanla hikâye, başka bir dile çevrildiği zaman, fazla bir şey kaybetmez, gelgelelim şiir öyle değildir. Şiir, şairin dilinde bile, ancak bir türlü söylenir. Bundan dolayı da şair, eserini, sanatın öbür kollarıyla uğraşanlar gibi, toplumun büyük kısmına gösterebil-

mek imkânını [olanağını] hiçbir zaman elde edemez. Gerçi, birçok şiirlerin dünyanın birçok dillerine çevrilmiş olduğunu biliyoruz. Asıllarına pek az benzeyen, yâni şaire evrensel olmak hakkını ancak bir yere kadar bağışlayan bu tercümelerin [çevirilerin] de birtakım şartlara [koşullara] bağlı olarak yapıldıklarını unutmamak lâzım. Bu şartların başında, eseri başka dillere çevrilen bir şairin, ileri bir medeniyetin [uygarlığın] insanı olması şartı gelir. Kullandığı dilin büyük bir dil, zengin bir dil, büyüklüğü bütün dünyaca kabul edilmiş bir dil olması gerekir.

Şimdi eseriyle, kabil olduğu kadar çok kimseye hitap etmek [seslenmek] isteyen şaire bir iş daha düşüyor demektir. Dilini büyük bir dil, evrensel bir dil haline getirmeye çalışmak. Dili, büyük bir dil haline getirmek, şüphesiz bir tek kişinin başaracağı br iş değildir. Onu, bütün bir millet yapar. Öyle ki, dil kadar, bir milletin bütününün eseri olan hiçbir müessese yoktur. Bir millet, varlığını, her şeyden çok, dilinde yaşatır. Şaire gelince, varlığını milletin diline borçlu olan bu insan, ona hizmet etmek, onun daima [sürekli] var olmasına çalışmak zorundadır. Bunu, herkesten çok da o başarır. Büyük bir kalabalığın yüz yıllar boyunca uğraşarak meydana getirdiği bir eseri o, güzel bir şekilde, yazı haline sokar. Böylelikle bir ilerleyişi tespit eder; o ilerleyişin gelecek nesiller elinde kaybolmamasını sağlar. Bu bakımdan, konuşma dilinin şiire sokulmasını, kuru bir şiir endişesi [kaygısı] saymamak gerektir. Bu, yazı dilinin sayısız imkânsızlıkları içinde bunalmış kalmış medeniyetin biraz daha ileriye gidebilmesi için, milletin dehâsından faydalanıp yeni imkânlar aramak demektir. Görülüyor ki varlığı dilinin varlığına, dilinin varlığı da milletinin varlığına bağlı olan şairin milliyetçiliği, onun *evrensel olma hırsı* ile pek yakından ilgilidir. Bu itibarla [bakımdan] sonunda büyük bir ödev halinde meydana çıkan bu hırsı şaire çok görmemek, bu hırsından dolayı onu ayıplamamak gerekir.

Şimdi, o evrensel olma hırsını da bir tarafa bırakalım. Diyelim ki şair kendi milletinin insanlarına hitap etmekle yetiniyor. Yine, anlaşılmasını, beğenilmesini isteyecektir.

Belki o zaman dil meselesi [sorunu] geride kalır da ortaya sanat meseleleri, toplum meseleleri çıkar. Türlü yönlerden ele alınabilecek olan bu konuda şimdilik pek yayılmak istemiyorum. Yalnız, küçük bir noktaya dokunmadan geçemiyeceğim. Kimi adamlar derler ki halk şiirden anlamaz. Şiir, zevklerini okuyup yazma ile inceltmiş aydınlar içindir. Doğru! Halk şiirden anlamaz. Ama bundan halk mı sorumludur? Halk okutulmuş, şiirden anlayacak, hoşlanacak seviyeye [düzeye] getirilmiş midir? Halkın şiirden anlamayacağını halkı okuttuktan sonra söyleyebilirsek sözümüzün belki bir değeri olur. Ama onun bugün, milyonlarca insan cehalet [bilgisizlik] içinde yüzerken ileri süremeyiz. Bu iş şairin işi midir? Şüphesiz değil. Ama madem ki şair, halka, böyle bir menfaatle [çıkarla] bağlıdır, onun okutulması işiyle de ilgilenecektir. Halkın dilini yazı diline sokma yolundaki gayreti [çabası] de bu ilginin bir delili [kanıtı] olsa gerektir. Bu gerçek, şaire fildişi kuleye çekilerek yaşayamıyacağını, dünyada başka işleri de olduğunu hatırlatıyor. Halkı kalkındıracak, refaha ulaştıracak olan okutma işinin aynı zamanda şairin *okunma, yayılma, beğenilme* hırslarını tatmin edecek [doyuracak] tek yol oluşu şairin bu demokratça dâvada nasıl büyük bir payı olduğunu meydana koyuyor. Menfaatleri bir yandan diline, bir yandan da doğrudan doğruya halka bağlı olan şairin bağlı olduğu o büyük kalabalığı unutmaması lâzım.

(Varlık, 1 Ekim 1948)

RADYODA ALATURKA

Radyolarımızın yayınlarında alaturka musiki [müzik] çoğaltıldı. Bu işe karar verenler, bu kararlarını halkın isteğine dayanarak verdiklerini söylediler. Halkın çoğunun alaturka musikiyi daha çok sevdiği doğrudur. Ama radyo, üstelik devlet radyosu, salt halkı eğlendirmek amacıyla kurulmuş bir kurum mudur? Pek sanmıyoruz. Radyo, üstelik bizim gibi kendini dünyaya tanıtmak zorunda olan bir devletin radyosu, bu bakımdan eşi bulunmaz bir araçtır. Böyle bir araçtan herkes gibi bizim de faydalanmamız gerekir. Bu imkândan [olanaktan] bütün dünyaya alaturka musikiyi dinleterek mi faydalanırız? Alaturka musikiyi sevenler buna herhalde «Evet» diye cevap verirler. Ama siz işi biraz da Frenklerden sorun. Sorun da öğrenin; alaturka musikiyi bir dakika dinlemeye tatammül edebiliyorlar mı? Ben kaç kişi tanıdımsa —hem de musiki ile uğraşan, hayatlarını bu işe vermiş kimseler— kaç kişi tanıdımsa hep aynı şeyi söylediler. Dinlemiyorlar, kötü alaturka musiki başlar başlamaz kötü bir koku duymuş gibi yüzlerini buruşturuyorlar; ya radyoyu kapatmak, ya oldukları yerden kaçıp gitmek istiyorlar. Demek musikimiz kulakları, Batı musikisinin olgun örnekleriyle terbiye edilmiş [eğitilmiş] medenî [uygar] insanı rahatsız ediyor. Böyle olunca Batı dünyasına karşı bu geri musikiyi kullanarak yurdumuzun propagandasını nasıl yapabiliriz? Yapamıyoruz elbet. Yapamayınca da radyonun milletleri dünyaya tanıtma gibi bir imkânını bir kalem

geçiyoruz demektir. Radyonun amacı yalnız propaganda değildir, diyecekler bulunabilir. Hakları da var. Evet radyonun amacı yalnız propaganda değildir. Bir başka amacı da, halkın eğitimi olabilir. Bütün radyo konuşmaları bu sözümüzün doğruluğunu göstermeye yeter sanırım. Ama halkın eğitimi işi de bu konuşmalarla olup bitmez. Halkın bir de musiki alanındaki eğitimi vardır. Konuşmaları yayınlarına koymakla radyonun bir eğitim aracı olduğunu kabul eden radyo idareleri [yönetimleri] musiki bakımından da böyle bir ödevleri olduğunu niçin kabul etmezler? «Kabul etmediklerini nerden biliyorsun?» demeyin. Meydanda. O insanlar böyle bir işin gerektiğine inansalar, halkın musiki alanındaki gelişmesinin o aşağılık piyasa şarkılarıyla sağlanamıyacağını da bilirler. Bilirler ki, bilimde, fende, her şeyde olduğu gibi sanatta da tek çıkar yol Batıya yönelmektir. Batıya yönelmekse anadan doğma olmaz, eğitimle olur. Doğduğu günden kırk yaşına gelinceye kadar her yanda piyasa şarkıları dinleyen bir adamın, gerçek musikiyi tanıyıp sevmesine imkân olur mu? Olmadığını, bizim kadar, radyolarımızın başında olanlar da bilirler. Bilirler de bu ödevlerini niçin gerektiği gibi yerine getirmezler. Belki de bu işin içinde küçük politika hesapları vardır. Belki yeni bir hükümetin kurduğu yeni bir idare, halkı o hükümet tarafına kazanmak için bu yoldan şirin görünmeye çalışmaktadır. Gerçi, bir halk hükümetinin halkı hiçe sayması olmaz. Ama halkın, zayıf tarafını tutmak da halkın yararına görülmüş bir iş sayılmaz. Bir halk hükümeti, halkın hizmetinde olduğu kadar, memleketin de, yurdun da hizmetindedir.

Biz, bu radyo idaresinin halka daha yıllarca geri bir musiki dinletmesini, o halkı daha yıllarca medenî dünyanın musikisinin tadına varmaktan alıkoymasını hoş göremiyoruz. Ayrıca bu işi, salt bir radyo işi, bir eğlence, bir musiki işi de saymıyoruz. Bütün işler birbirine bağlı. Söz temsili: son günlerde gazeteler şehrin âsayişi diye bir konuyu ele aldılar. Yazılanlara göre, büyük şehirlerimizde dirlik düzenlik kalmamış. İnsan karısıyla, kızkardeşiyle sokağa çıkamıyormuş. Ahlâk sukut etmişmiş [düşmüşmüş, bozulmuş-

muş]. Bu işe nasıl karşı gelmeliymiş? Kanunları mı sertleştirmeliymiş, polisi mi kuvvetlendirmeliymiş, yoksa başka çareler [çözümler] mi aramalıymış? Bizce bu işin tek çaresi halkın medenileşmesini sağlamaktır. O da ne polis kuvvetiyle olur, ne bilmem neyle; düpedüz eğitimle olur. Gerçi, eğitim işi de başka işlere bağlı. Ama hepsini bir yazıda incelemeye imkân yok. Belki o konuya da başka zaman dokunuruz.

(Yeni Dergi, 1 Şubat 1951)

RESİM ÜZERİNE

«Efendim, böyle resim olmaz. Bu züppe gençler sanatı günden güne soysuzlaştırıyorlar. Adam dediğin ağzı burnu yerinde olur. Deniz denize benzemeli, çiçek çiçeğe. Zaten bu türlü denemelerden hiçbir şey çıkmayacağı Avrupa'da çoktan anlaşıldı. Bugün, Picasso'ların, Mattise'lerin birer şarlatandan başka bir şey olmadığını dünya âlem biliyor. Biz de ergeç *classique* sanata, *académique* sanata dönmek mecburiyetindeyiz» diyenler ayak diremekte inat ededursunlar, yeni sanat günden güne gelişiyor, yayılıyor, yerleşiyor. Buna *yeni sanat* demek de doğru değil. *Sanat*, sadece sanat. *Yeni sanat* sözü sanatı sanatlıktan çıkaranların, sanat dışı bir çalışmaya sanat adını takanların icat ettikleri [buldukları] bir tâbir [deyim], ama ne çare ki bu tâbiri, anlayışımızın ötekilerin anlayışlarından farklı olduğunu belirtmek için, biz de kullanıyoruz. İşin en doğrusu bu *yeni sanat* dediğimiz şeye sadece [yalnızca] sanat demek. O zaman, «Peki, ya ötekilere ne isim vereceğiz?» diyeceksiniz. Hiçbir şey. Onlar, bizim meselelerimiz dışında. Alacakları isimle de alâkadar [ilgili] değiliz.

Bunları Taksim'de, Fransız Konsolosluğu binasında açılan resim sergisinde düşündüm. Daha doğrusu yıllardır, her sergide, her sanat toplantısında, her sanat hareketinde, her sanat münakaşasında [tartışmasında] düşünürüm. Gerçi ayrı ayrı sanatların ayrı ayrı meseleleri [sorunları] var. Ama, bir de ortak olanları, birbirine pekâlâ tatbik edilebilecek

[uygulanabilecek] olanları yok mu? Ben şairim; resmin işçiliğinden anlamam. Bir ressamın da musikinin [müziğin] işçiliğinden anlamayacağı gibi. Bununla beraber bütün sanatların ortak meseleleri üzerinde düşünmüş olmam, bana şiirin dışındaki sanatlardan da bahsetmek [söz etmek] hakkını, hatta eli kalem tutan bir adam olduğum için, onlardan da bahsetmek vazifesini [ödevini] veriyor. Bu meseleler üzerinde düşüne düşüne, onlar üzerinde konuşa konuşa vardığımı sandığım gerçeklerden biri de, her sanatın kendi şartlarına [koşullarına], kendi nispetlerine [oranlarına] sadık kalması noktasıdır. Bu nokta resim sergilerinde resimlerin eşyaya benzeyip benzememesi şeklinde meydana çıkıyor. Diyorlar ki: «Bu ne biçim armut? Nesi armuda benziyor bunun?» Sanki ressam armut yapmak istemiş. Armut yapmak isteseydi, belki gider bahçesine armut ağacının tohumunu ekerdi. Ne lüzum [gerek] vardı resim yapmasına? «Armuda benziyor mu, benzemiyor mu?» diye düşünmek akıllarına geliyor da, «resme benziyor mu, benzemiyor mu?» diye düşünmek akıllarına gelmiyor. Ressamın işinin, armut yapmaktan çok resim yapmak olduğunu hatırlamak istemiyorlar. Bunu hatırlamadıkları için de «anlamıyoruz» deyip işin içinden çıkıveriyorlar. Sanki bir şeyden hoşlanmaları için anlamaları şartmış. O adamlara şöyle bir sual sorsak, ne derler acaba? «Meselâ [örneğin] neden hoşlanırsınız?» Diyelim ki leylak kokusundan hoşlandığını söyledi. Peki, leylak kokusundan ne anlıyormuş ki hoşlanıyormuş? Madem ki hoşlanmak için anlamak şart değil, resmi de anlamadan seviversin. Bu bahsettiğim sergide Ferruh Başağa'nın *Pembe Karanfiller*'i var. Bunlar belki sahici karanfile benzemiyor. Ama, ne çıkar? Ben yine onları seviyorum. Hatta bir vazoda gördüğüm sahici karanfillerden çok seviyorum. Çünkü o resme bakarken o karanfillerin karanfile değil, resme benzemesi gerektiğini düşünüyorum. Yani kısacası karanfile değil, resme bakıyorum.

Anlamak bahsi [konusu] üzerinde küçük bir şey daha söyleyeyim. Bu boyuna anlamaktan dem vuran insanlar *anlamak*'la neyi kasdediyorlar acaba? Her gördükleri şeyi an-

lıyorlar mı? Meselâ bir manzara seyrediyorlar, anlıyorlar mı o manzarayı? Yahut bir kuş görüyorlar; anlıyorlar mı o kuşu? Anlıyorlarsa ne anlıyorlar? Bunu kendilerine sorsak herhalde bir cevap veremezler. Hiçbir zaman akıllarına getirmedikleri bu anlamak şartını yalnız sanat eseri karşısında mı ileri sürüyorlar? Nedir maksatları [amaçları]? Sanat adamına güçlük çıkarmak mı? Belki de.

Ama, bereket versin bu türlü güçlükler çıkaran insanlar günden güne azalıyor. Sanatkâr yavaş yavaş, o insanı şöyle bir kenara itip kendi gerçek muhatabıyla, halkla karşı karşıya kalıyor. O dar görüşlü okur yazarların ardı arkası kesilmeyen zehirlemelerine rağmen halk, sadece kendi sağduyusu ile, sanata hakettiği kadar kıymet vermesini biliyor. Onu sevmesini, alkışlamasını biliyor.

(Varlık, 1.6.1951)

SAPIK TEMAYÜLLER

Bazı aydınlarımız sanat alanında bazı hükümler [yargılar] veriyorlar. Söyledikleri şeyleri kendileri mi keşfediyorlar [buluyorlar], yoksa başkalarından mı duyup öğreniyorlar, pek bilemiyorum. Yalnız, bildiğim bir şey varsa, söylediklerine inanmış gibi görünüyorlar. Hatta bu sayede [yolla] kimi zaman sözle, kimi zaman yazıyla birçok adamı daha inandırıyorlar. Bu aydınlardan bazılarının son zamanlarda dillerine doladıkları bir hikmet var. Birinci Dünya Harbi'nden sonra garp [Batı] sanatında görülen keşmekeş [karmaşıklık] duruluyormuş. Tutulan yolların yanlış olduğu anlaşılmış. Birtakım sapık temayüllü [eğilimli] sanatkâr zaman tarafından tasfiyeye uğramış [ayıklanmış]. Meydan sahici değerlere kalıyormuş. Sahici değerler hangileridir? Académie Française azaları mı? Yoksa Romantisme'in, Symbolisme'in döküntüleri mi? Orası da malûm [belli] değil. Zaten bu zevata [kişilere] sorsanız modern şairlerden hangisi hakkında doğru dürüst bir fikriniz var diye, kim bilir ne cevap verirler? O zevat ki içlerinden bir tanesi bundan üç sene evvel

«Yazık Oldu Süleyman Efendiye»

sözünün Verlaine'in «Priez pour le pauvre Gaspard» mısraından [dizesinden] mülhem [esinlenmiş] olduğunu büyük bir müdekkik [inceleyici] edasıyla meydana çıkarmış, birkaç ya-

zıcı da «Gördünüz mü, işin iç yüzü ne imiş?» diye bu büyük keşfi gazete sütunlarına geçirmişlerdi. Ama o yazıcılar Verlaine'in şiirini okumadıkları için «Kitabe-i Seng-i Mezar» şiiriyle o şiir arasında hiçbir benzerlik olmadığının; hatta bir kısmı Verlaine'in mısraını sütunlarına yanlış geçirdiklerinin farkına varmamışlardı.*

Benim ve arkadaşlarım Oktay Rifat ve Melih Cevdet'in şiirlerine surréaliste [gerçeküstücü] şiir adını takanlar da bu türlü okuryazarlardır. Fırsat düştükçe ilân ettik. «Biz surréaliste değiliz. Gerçi birkaç defa surréaliste şairlerden bahsettik. Ama bu bizim de onlardan olmamızı icap ettirmez [gerektirmez]. Surréaliste olmamız için bizim de onlar gibi yazmamız lâzımdır. Halbuki bizim şiirlerimiz modern Avrupa şairlerinden hiçbirine benzemez. Biz garp şairlerinden ziyade kendi halk sanatkârlarımızdan, onların şiirlerinden, onların edalarından istifade ediyoruz» dedik. Ama kim kime, dum duma. Aydınlarımızın hali «benim oğlum bina okur» hikâyesi. Şair, hikâyeci, tiyatrocu, fıkracı, dindar, aristokrat, münekkit [eleştirmen], mütefekkir [düşünür] ve siyasî muharrir [yazar] olan bir başka münevverimiz [aydınımız] de ırkçılık hadiselerinden [olaylarından] beri istirahate çekilmiş olan mecmuasında [dergisinde] bizim Su-

* Matbuatımızda [basınımızda] bu türlü cehalet [bilgisizlik] rastlanır. Bir başka gazeteci şöyle diyordu: «Elime eski bir şiir geçti. 'Yazık Oldu Süleyman Efendiye' satırının o şiirdeki bir mısradan aşırılmış olduğunu gördüm: 'Berbâd Kıldı Taht-ı Süleymanı Rüzgâr.'» Bu yazı bir adamın iki foyasını birden meydana çıkarıyordu. Birincisi, yazı sahibinin o zamana kadar «Kanuni Meryisesi»nden haberdar olmaması, (Ki bunu bilmeyen lise talebesi yoktur. Halbuki o zat [kişi] edebiyat kitaplarına geçmiştir. Lise talebelerine Baki gibi o adamın da hayatını öğretirler.) İkicnisi de «rüzigâr» kelimesinin «rüzgâr» şeklinde dizilmiş olması idi. Böyle bir tertibe [düzene] razı olmak vezin [ölçü] bilmemek demektir. Vezin bilmemek herhangi bir adamın hakkı olabilir. Ama vezin bilmeyen adamın şiirden, hele divan şiirinden bahsetmeye hakkı olamaz.

pervielle'in bir takliti olduğumuzu, Supervielle'in ise bir hiç olduğunu, işin hakikatinin artık, Avrupa efkârı umumiyesi [kamuoyu] tarafından da anlaşılmış bulunduğunu *bir nefis muhasebesi çerçevesi*nden geçirerek söylemişti. Bu türlü konuşmaları, her zaman, her yerde işitiyorum. Niçin şimdiye kadar sustum da bugün böyle bir şey yazmaya kalktım? Buna garp [Batı] şairlerinin Türkiye'ye son zamanlarda gelen kitapları yahut yazıları sebep oldu zannediyorum. Ama ben bu eserleri bir duruluşun, bir dönüşün değil, büsbütün tersine; hep ileriye gidişin mahsulü [ürünü] sayıyorum. Yalnız, bu anlayışımı, ileri ile geri arasındaki hudut [sınır] taşını istedikleri yere koymakta muhtar [özerk] olan münevverlere nasıl anlatayım? Anlamıyacaklarını bildiğim için geçiyorum.

Bu arada aklıma başka bir şey daha geldi. Bir vakitler 1940'da Fransa yıkıldığı zaman, birtakım «Vatan millet» şairleri Fransa'yı yıkan sebebin, o müteredddi [soysuzlaşmış] sanat, o mütefessih [kokuşmuş] zevk, o «modern» adlı sapık adam olduğunu söylemişlerdi. Fransa'yı yıkan sebebin ne olduğunu münakaşaya [tartışmaya] şimdilik hakkımız yok. Onu tarihe bırakalım. Fakat bir memleketi yıkmakla yakmak sadece sanatkârlara kaldıysa, düşünmekten de kendimizi alamayız ya; acaba Fransa'yı hangi sanatkârlar kurtaracak? Müttefik propagandacıları, mecmualarda, Fransa edebiyatçılarından Bayan Durry'nin orta şarkta yaptığı bir seyahatten uzun uzun bahsediyorlar. Bayan Durry bir ihtilâl bayrağı çekmiş, Cezayir'de, Mısır'da, Suriye'de Fransız vatanseverlerini «Fransız milli birliği» fikri etrafında [çevresinde] toplamaya çağırıyor, nutuklar söylüyor, şiirler okuyor. Hürriyetten, kurtuluştan, Fransızlık şuurundan bahseden [bilincinden söz açan] bu şiirler kimlerin eserleri biliyor musunuz? Paul Eluard'ın, Jean Emmanuel'in, Supervielle'in, Aragon'un vs... Bu şiirleri, aynı şairlerin yurdumuza gelen kitaplarında da okuyabiliriz. Ben birçoğunu okudum. Superveille'in «Les Poemes de la France Malheureuse» [Mutsuz Fransa'nın Şiirleri] adlı kitabını okurken heyecandan tüylerim diken diken oldu. Halbuki ben bir Türk'üm. Aynı

şeyleri bir de Fransızların okuduğunu düşünün. Kimbilir neler duyacaklar.

Zavallı Fransa! Nedir senin halin? Kurtuluşun kala kala bu üç beş sapık şaire, bu müstereddi temayüllerin ortaya çıkaracakları üç beş zavallı şiire mi kaldı? Nerede eski vatansever şairlerin?

(Yeni Gerçek, Ekim 1967)

EDEBİYAT DÜNYAMIZ

BİR ŞİİR KİTABI

Edebiyat dünyamızını son günlerindeki hareketlerinden biri de Necati Cumalı'nın Marmara Kitabevi tarafından çıkarılan şiir kitabıdır. Kitabın adı: *Harbe Gidenin Şarkıları.*

Mevzularını [konularını] daha çoğu, zamanın büyük hâdiselerinden [olaylarından] alan bu şiirler umumiyetle [genellikle] güzel şiirlerdir. Necati Cumalı söyleyiş kolaylığının güç elde edilir bir şey olduğuna inandığı vakit daha iyi bir şair olacak. İşte o kitaptan bir şiir:

ŞARKILAR

III

Bu gece yıldızlar daha uzak
İyi geçen bu günden sonra
Hep böyle tekrarlasam bu sözleri
Sensin tek aşkı gençliğimin
Yanımda olsan da anlatsam bir bir
Başımdan geçenleri
Bu gece yıldızlar daha uzak
İstediğim neydi senelerce
Şimdiye kadar hep aynı derece neş'elendirdi beni
Hararetini duyduğum soğuk ve sıcak

Bu gece yıldızlar daha uzak
Hatırlıyorum da o cehennemi günleri
Ne olabilirdi genç yaşımda
Daha kolay daha tabii
Bir tesadüf benim için artık yaşamak

UFAK BİR NOKTA

Biraz da dedikodu edelim dedik: «Yazık Oldu Süleyman Efendiye» sözünün bir duruşma sırasında geçmesi üzerine sayın İbrahim Alâettin Gövsa yeni bir «Süleyman Efendi» şiiri yazmış. Nurettin Artam'a göndermiş. O da kendi sütununda neşretmiş [yayımlamış]. Şiirle alâkası [ilgisi] az olan bazı kimseler de tasrih edilmediği [açıklanmadığı] için, bu şiirin Orhan Veli'nin eski şiirlerinden olduğunu sanmışlar. Orhan Veli'nin canı sıkılmış. «Gerçi bir zamanlar kötü şiirler yazdım, ama İbrahim Alâettin Beyinkilere benzer şiir yazmadım» diyor.

(Ülkü, 16.11.1945)

İKİ TOKAT

Hürses gazetesinin 23 kasım tarihli sayısında Burhaneddin Tepsi, «Sanat Hâtıraları» adı altında, Süleyman Nazif'ten yediği iki tokadı üç sütun üzerine anlatıyor. Sanat tarihimizin karanlık bir tarafını aydınlatan bu önemli yazıyı herkes okumalıdır.

ŞİİR ÜSTÜNE

12 kasım tarihli Tan'da çıkan imzasız bir yazının başlığından: «Yarının Türk şiiri halkımızın saadeti uğrunda savaşacak, halkçı ve insansever bir karakter taşıyacaktır.»

Aynı gazetenin 21 Kasım tarihli sayısında çıkan ve aşağı yukarı aynı fikirleri müdafaa eden [savunan] bir yazıda da bazı gazete ve mecmuaların [dergilerin] yazıcılarına fazla para verdiğinden şikâyet ediliyor. Yoksa o fazla para aldıkları söylenen yazarlar, saadetini [mutluluğunu] istediğimiz halktan ayrı bir sınıfa mı bağlı? Onların ne kazandıklarını, nasıl kazandıklarını, nasıl yaşadıklarını biliyor muyuz? Kendilerine çok gördüğümüz paranın kaç para olduğunu biliyor muyuz? Bu hususta [konuda] 12 Kasım tarihli Hürses'te de Celâleddin Ezine şöyle diyor:

«XX'nci yüzyılın ortasında bir taraftan konfor vasıtalarının [araçlarının] artışı, bir taraftan da bunları elde etmeyi güçleştiren pahalılık karşısında; kan ter içinde Ba-

bıâli yokuşunu tırmanan Türk muharrirlerinin [yazarlarının] dileği adam gibi yaşamaktan başka bir şey değildir. Patronun kazancının onda birine de eyvallah!»

BİR YANLIŞ

12 Kasım tarihli Akşam'dan :

«Henüz lise sıralarında bulunan genç ve dikkatli bir okuyucum bana gönderdiği bir mektupta, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*'nin yedinci sayısında değerli bilgin İzmirli İsmail Hakkı'nın 1944'de vefat ettiğinin [öldüğünün] yazılı olduğunu, halbuki kendisinin hayatta olup Şifa'daki evinde oturduğunu bildiriyor. - Şevket Rado.»

Türk Meşhurları Ansiklopedisi, sayın İbrahim Alâeddin Gövsa'nın eseridir. Gerçi geçen sayımızda sayın İbrahim Alâeddin Gövsa'nın şair olmadığına dair [ilişkin] küçük bir işaret vardı. Fakat bu küçük işaret sayın İbrahim Alâeddin Gövsa'nın tanınmış bir mütefekkir [düşünür] olduğunu inkâr etmek demek değildi. Değildi ama, tanınmış bir mütefekkir olan sayın İbrahim Alâeddin Gövsa'nın böyle bir gaflete düşeceğini de ummuyorduk. Allah İzmirli İsmail Hakkı'ya uzun ömürler versin, ama yanılan, inşallah çocuktur.

DÜŞÜNDÜRÜCÜ BİRKAÇ CÜMLE

Büyük Doğu'nun 4'üncü sayısından:

«Avrupalı demek ister ki, o, insanı maddeye hâkimiyetle mükellef [yükümlü] kılan hendesî bir idrâk [algı] zevki, bu zevkin imparatorluk teşkilâtı, ve bütün bunların ta derinlerde ruhî nizamını yaşatıcı bir iç duygu âleminden ibaret, üç vahitli [birli] bir hüviyet yekûnudur... İmza - İdeolocya Örgüsü.»

«(Disiplin), her oluşun, toprak altında pişe pişe elmas olmaya giden kömürden, kalp içinde pişe pişe insan olmaya giden natık [konuşan] hayvana kadar her oluşun, üstün hakikate karşı teslimiyet sırrını gizleyici usul şartıdır... Mi-

de gurultusunun meydana gelmesi için bile asgarî bir (Disiplin) ölçüsüne ihtiyaç vardır. - İmza: Necip Fazıl Kısakürek.»

ROMANTİZM

25 Kasım tarihli Yeni Sabah'ta Filezof Rıza Tevfik, 19'uncu asır [yüzyıl] başında yeni bir edebî devrin başladığını, bu devrin adının Romantizm olduğunu, bu cereyanın [akımın] bilhassa Hugo, Schiller, Goethe, Byron gibi büyük şairler tarafından temsil edildiğini, bunlardan Goethe'nin en büyük eserlerinin *Werther* ile *Faust* olduğunu ilh... uzun uzun anlatıyor. Filezof Rıza Tevfik bu bahisler [konular] üzerinde daha başka yazılar da yazacakmış. Edebiyata merakı olup da bu mevzular üzerinde şimdiye kadar yazılmış yazıları okumayanlar, yahut da mektepte okuduklarını unutmuş olanlar varsa muntazaman [düzenli olarak] «Yeni Sabah» gazetesini okusunlar. Herhalde [ola ki] bir faydasını görürler.

(Ülkü, 1.12.1945)

ŞİİR KİTAPLARI

Son günlerde birkaç şiir kitabı çıktı. Bunların bir tanesinden, Necati Cumalı'nın *Harbe Gidenin Şarkıları* adlı kitabından bir ay evvel bahsetmiştik. Bugün de ötekilerden bahsetmek istiyoruz. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Çakır'ın Destanı* adlı kitabını görmedik. Ama şairini tanıyoruz. Tanıdığımız Fazıl Hüsnü'nün şiirleri güzel olmalıdır. Aşağıdaki şiiri Mehmed Kemal'in kitabından aldık. Kitabın adı: *Birinci Kilometre*, şiirin adı: «Mahalle».

Bu mahalle beni bilir
Babamı adımı işimi
Sabah kalkışımı akşam gelişimi
En güzel kızını bana vermiştir.

Mehmed Kemal'in, mahallenin en güzel kızıyla mesut [mutlu] olmasını dileriz.

Bayan İsmet Kür *Yaşamak* adındaki şiir kitabını «Herşeyini kendisine borçlu olduğu ablası Halide Nusret Zorlutuna»ya ithaf ediyor. Aşağıdaki şiir o kitaptan alındı (işaretler aslında olduğu gibidir).

SEVMEK

Dışarıda kar
Ve
İçimde bahar var..

Yaşıyorum:
Yaşama hazzıyla çıldırarak
Yaşıyorum:
Yaşadığımı duyarak
Seviyorum:
Sevdiğim için var olduğuma inanarak

Mehmed Deligönül'ün *Yalnız* adlı şiir mecmuası sahiden güzel basılmış. İşte oradan da bir şiir:

TESELLİ

Deniz dalgalanmak üzre,
Gönül, bayrağını açmak üzredir.
İçimizde bir şey kopuvermek üzre,
Sen gelmesen de artık
Bahar gelmek üzredir.

Bu şiirin insanları birçok bakımdan avutan bir havası var.

Son bahsedeceğimiz kitap Nejat Köknar'ın *Eh!* adını taşıyan kitabıdır. Ama bu kitaptan parça almayacağız. Olur ya, parçayı beğenenler çıkar da şairin kitabından bir tane edinmeye kalkarlar. Halbuki imkânsız [olanaksız]. İmkânsızlığı da kapağın iç tarafındaki şu cümleden anlıyoruz:

«Bu kitap İstanbul'da 1.10.1945 tarihinde ve dostların sayısı kadar bastırılmıştır.»

Parça almayacağım dedim ya, dayanamıyorum. Son şiirinin olsun adını söyleyeyim. Son şiirin adı: «Tespih Gibisin Sevgilim».

YENİ ADAM

Tanin gazetesi 6 Aralık nüshasında Yeni Adam mecmuasının [dergisinin] yeni çıkan sayısını da okuyucularına şöyle bildiriyor:

«Yeni Adam - Haftalık fikir gazetesidir. 571'inci sayısı çıkmıştır.»

MÜVAREDAT

4 Aralık tarihinde, yani Dil Kurultayının hemen arifesinde çıkan Vatan gazetesinden bir başlık:

«Koyun müvaredatı [gelenler] arttı.»

Vatan gazetesi yeni kelimelerin anlaşılmaz şeyler olduğu iddiasıyla o kelimeleri kullanmaktan kaçınır. Acaba anlaşılması kolay olanlar bu müvaredat kelimesi cinsinden olanlar mı? Öyle ise yukardaki başlık yine tam değil. Arttı yerine tezayüt eyledi demek de vardı.

NAZIM, NESİR

2 Aralık tarihli Akşam'da Vâ-Nû «Nazma Ve Nesre Dair» [koşuk ve düzyazı üstüne] adlı fıkrasını şöyle bitiriyor:

«Nesir kendini nazımdan ayırarak müstakil [bağımsız] bir hüviyet [kimlik] aldı. Gazetelerde, kitaplarda, mecmualarda, kürsülerde, mikrofonlarda, ferih fahur [sevinçle] yaşıyor. Sonradan çıkma boynuzu kıskanmışcasma nazım da, kıskanmışcasına ona benzemek yolunu tuttu; vezni [ölçüyü] attı, kafiyeyi [uyağı] attı, taktim ve tehiri [önceleme ve sonralamayı] attı. 'Tabii' [doğal] olduğunu iddia ediyor. Hayır sun'i [yapmacık] oldu; çünkü tasannu yapıyor. Nesir taslaklığı ediyor. Onun için bu tarz nazım yaşamayacaktır. Ancak vezinli, kafiyeli ve her türlü ananevî kaideleri [geleneksel kuralları] olan bir nazım, nesirden apayrı, şahsiyetli [kişilikli] bir hayat sürebilecektir.»

Üstat nazımla şiiri birbirine karıştırıyor. Vezinle kafiyeyi atan şiirdir, nazım değil. Zaten vezinle kafiye nazmın tarifini [tanımını] kuran unsurlar [öğeler], şartlardır. Vezinle kafiye olmayınca nazım zaten yok demektir.

*«Le Style c'est l'homme».** Geçen sene görevini İstanbul'a aşırtan Nahit Sırrı Örik bir İstanbul gazetesinde fıkralar yazıyor. Üstadın dostları bu fıkralarda onun tadını, tuzunu bulamadıklarını söylüyorlar. Geçen gün Bay Örik Ankara'daki zayif nahif dostlarından birine bir mektup yazmış; bir yerinde şöyle diyor: «Ben Boğaziçinin havasıyla tombullaştıkça tombullaşıyorum. Hasedinizden [kıskançlığınızdan] çatır çatır çatlayınız, beyefendiciğim!»

Üstadın üslûbu gerçekten budur. Bu üslûbu fıkralarında da kullansa...

(Ülkü, 16.12.1945)

* «Le style c'est l'homme» (Buffon): Anlatım insanın kendisidir. Eski deyişle, uslubu beyan aynıyla insan. [A.B.]

CARMEN*

Refik Halit Karay, 10 Aralık günü çıkan Akşam gazetesinde *Carmen* gibi, *Mai ve Siyah* gibi eserlerin mektep talebelerine [okul öğrencilerine] okutulduğundan şikâyet ediyor. Sebep olarak da *Carmen*'in klasik eser olmadığını, *Mai ve Siyah*'ın da artık anlaşılmayacak kadar eskidiğini ileri sürüyordu. *Carmen*'in klasik eser olup olmadığını münakaşa etmek [tartışmak] pek bize düşmez; o eser, dünyanın malı olmuş. Sayın Refik Halit Karay, talebe velilerinden evvel dünyanın fikrini değiştirmeye çalışmalı. Yerli eser bahsine [konusuna] gelince, talebeye ne okutmak gerektiğini düşünmeden evvel, Zahir Güvemli'nin 15 Aralık tarihli Vakit'te çıkan, «Tercüme Faaliyetinin Romana Açtığı Yeni Ufuklar» adlı yazısından şu satırları okuyalım:

«Asıl Türk romanı teknikte Halit Ziya ile başlıyor ve yazık ki, aradan geçen bunca yıla rağmen, hâlâ orada kalıyor.»

Bu fikir ne dereceye kadar doğrudur bilinemez. Yakup Kadri'nin bir hiç olduğunu, Sait Faik'le Sabahattin Ali'nin ise onlardan ileriye geçemediğini iddia etmek [öne sürmek] fazla bir cesaret olur. Bununla beraber, sanmayız ki Halit Ziya'yı eskiliğinden dolayı kabul etmek istemeyen Refik Halit

* Carmen, Fransız yazarı Prosper Merimée'nin uzunca bir hikâyesidir. Türkçesi: Karmen, çev. Avni İnsel, 1936. / Mai ve Siyah Halit Ziya Uşaklıgil'in romanıdır. [A.B.]

Karay, bu saydığımız isimleri, yeni oldukları için kabul etsin. Peki, ne okusun o halde yeni yetişenler? Hiçbir şey mi okumasınlar yoksa?

TERCÜME ŞİİRLER

Millî Eğitim Bakanlığının çıkardığı Tercüme Mecmuası, işittiğimize göre, bir şiir sayısı hazırlıyormuş. Bu sayıda bol bol da şiir tercümesi [çevirisi] bulunacakmış. Bu münasebetle, şiir tercümeleri hakkında sağda solda çıkmış bazı yazılardan bahsetmek istedik.

18 Aralık tarihli Son Telgraf'ta Ali Rauf Akan, «Batı Edebiyatı ve Biz» başlıklı bir yazı yazmış. Edebiyatımızın Batı edebiyatını daima çok geriden takip ettiğini [izlediğini], genç edebiyatçılarımızın garplı [batılı] çağdaşlarını tanımadıklarını söylüyor. «Paul Eluard'ın yeni dünya şiirindeki yerini bilmeyen genç şairin de bütün gayretleri [çabaları] eski'nin tozlu çerçevesi içinde heba olur.» dedikten sonra Millî Eğitim Bakanlığı ile fikir adamlarına şöyle bir tavsiyede [öneride] bulunuyor:

«En son Batı sanat ve fikir cereyanlarını [akımlarını], makaleler ve antolojiler halinde, Türk münevverlerine [aydınlarına] ve edebiyat amatörlerine sunmak artık kaçınılmaz bir zarurettir; Millî Eğitim Bakanlığı, kitabevleri ve sanat ve fikir adamları için de bir memleket kültürü vazifesidir.»

Ali Rauf Akan'ın, fikri hem çok doğru, hem de Tercüme Mecmuasının bir şiir sayısı çıkaracağı günlerin arifesinde [öncesinde] çok isabetli. Ama bu münasebetle gençlere hücum etmesi haksız. Çünkü, bu bahsettiğimiz şiir sayısındaki yazıların çoğunu tercüme edenler [çevirenler] gençlermiş. Belki Ali Rauf Akan hatırlamaz ama, edebiyatla uğraşanlar bilirler. Eluard diye bir şairden Türkiye'de ilk bahsedenler de, bundan senelerce evvel, yine gençlerdi. Ama bu, gençlerin kaderi [yazgısı]. Bir aralık da Vâ-Nû, 28 Şubat 1940 tarihli Akşam gazetesinde gençleri aynı suçla töhmetlendirmiş, örnek olarak da yazısının içine kendi tercüme ettiği bir manzumeyi koymuştu:

Bütün ömrünce didinmiş ki Kopernik
Anlaşılsın diye; dönmekte olan bu dünya
Aptal, içseydi beş on tane kadehçik,
Bize isbat edemezmiş bunu güya!

Akla bak! cazibe kanununu bulmak,
Nevton zannediyor, en yüce şeymiş!
Sevebilseysi güzel bir kızı, ahmak,
O da anlardı hemen, cazibe neymiş!

Vezni: —3 failâtun. Doğrusu, aruzu da güzel konuşuyor. Gençler bu kadarını beceremezler. Ama, onların da cesaretlerini kırmayalım. Neşrettikleri [yayımladıkları] tercümeleri, zahmet edip de okusak, herhalde biraz daha insaflı oluruz.

YUNAN SAYILARI

Tercüme Mecmuasının Yunan kültürüne ayırdığı sayılar bu mecmuanın kütüphanemize hediye ettiği güzel bir eserdi. Ama Türk basınının böyle bir hizmetten pek haberi olmadı. Yalnız Şevket Rado 22 Aralık tarihli Akşam'da bu eseri okuyucularına övgü ile bildirdi. Şu satırlar o yazıdan alınmıştır:

«Tutulan yolda büyük bir isabet olduğu bugün meydandadır. Yarın, ekilen tohum yetişip meyvasını verdiği zaman, hizmetin büyüklüğü elle tutulur bir gerçekliğe erişecektir.»

BİR MÜNAKAŞA

Yunan sayılarının en küçük bir hizmet olduğunu bile farketmeyenler o sayılardan bahseden [söz açan] Şevket Rado'yu Mithat Cemal Kuntay'ın eserleri karşısında saygıya davet ediyorlar. Bunlardan bir tanesi, 13 Aralık tarihli Tasvir'de biraz fazlaca bir mahalle karısı ağzıyla, Şevket Rado'ya «Öp amcanın elini» diyor. Amcası dediği Mithat Cemal. Meğer daha evvel Şevket Rado Mithat Cemal'e karşı bir saygısızlıkta bulunmuşmuş. Mithat Cemal'in de bu mü-

nasebetle 10 Aralık tarihli Son Posta'da çıkan bir yazısını gördük. Meseleyi taraf gözetmeden aksettirmek [yansıtmak] için o yazıdan da bir parça almak isterdik. Fakat okuyucularımız inanmayacaklar. «Bay Mithat Cemal bu derece nezaketsiz bir zat [kişi] değildir» diyecekler. Bizim de zaten o yazıdan parça almayışımız okuyucularımızı yalancı çıkarmamak içindir.

Hâdiseyi [olayı] başka bir aynadan seyredelim. Fikret Adil, Tanin gazetesinin 16 Aralık günü çıkan sayısında, bu münakaşadan [tartışmadan] şöyle bahsediyor:

«Mithat Cemal Kuntay ile Şevket Rado arasında bir kalem münakaşası olmaktadır. Bilmem buna münakaşa demek caiz [uygun] mi? Çünkü Mithat Cemal Kuntay Şevket Rado'ya 'Uşak' diyor.

Yani efendilik ediyor.»

O gazeteyi bulsanız da bu münakaşanın dedikodusunu bir okusanız. Ne tatlı anlatmış Fikret Adil!

«BÜYÜK DOĞU» FARE DOĞURMUŞ

Yine Fikret Adil aynı gazetede «Büyük Doğu Fare Doğurdu» başlığı altında Narı Beyza Mucidi'nin neşrettiği vesikalardan [yayımladığı belgelerden] bahsediyor. Bu vesikalar son talebe [öğrenci] nümayişleri sırasında ele geçirilen vesikalardır.

Fikret Adil şöyle diyor:

«Büyük Doğu, işte vesikalar diye, her gazeteci, kitapçı ve kahvede bulunabilir bir Fransızca mecmuanın [derginin] fotoğrafım baş sayfasına koymuş. Bu gazetenin adı Carrefour'dur. Bu mecmua, Fransada çıkar ve garip değil mi, komünist aleyhtarıdır.»

Carrefour gazetesinin siyasî meşrebi [tutumu] bizi alâkadar etmez [ilgilendirmez], ama başka bir şeye üzülüyoruz. Necip Fazıl, yâni «Narı Beyza Mucidi», bir zamanlar iyi kötü bir şairdi. Ne diye yolunu şaşırdı da böyle siyasî dâvalara kalkıştı? Kırdığı potlara, doğrusu ya, ondan çok biz üzülüyoruz.

(Ülkü, 1.1.1946)

ROMAN

Ulus gazetesinin 4.1.1946 günü çıkan sayısının Güzel Sanatlar sayfasının sanat köşesinde Gide, Mauriac ve J. Green mütercim [çevirmen] S. K. Y.'in Türkçesiyle konuşuyorlar. «Roman Ve Romancı Hakkında» adını taşıyan bu parçaları okuduğumuz zaman romancı kendini mi, yoksa etrafını [çevresini] mı anlatmalı diye düşünüyoruz. Green'e göre gerçekten canlı şahıslar [kişiler] bir müddet [süre] romancıya boyun eğer, sonra isyan ederlermiş. Acaba o *gerçekten canlı* şaluslar romancının büsbütün dışında olan insanlar mı? Acaba onların isyanında romancının parmağı yok mu? Böyle bir isyanı körükleyemiyecek haldeki bir romancı o *gerçekten* canlı şahısların canlılıklarını duyabilir mi? Sanmıyorum. Romancı, naçiz kanaatimce [değersiz kanımca] ne yalnız kendi içini, ne de kendi olmadan gördüğü bir dış âlemi anlatan kimsedir. O, ancak, kendi içindekini kalabalıklarda bulduğu, kalabalıkları da kendi içinde duyduğu vakit romancıdır. Bize hep binde bir'den bahseden [söz eden], kendi gibi marazi [hastalıklı] insanların bu dünyada büyük bir yeri olduğunu sanan, yahut da onların iç âlemlerini merak etmenin bize ömrümüzün sonuna kadar zevk vereceğine inanan Dostoyevski, bir fantazistten, günlük hayatın biteviyeliğinden [tekdüzeliğinden] usanmış insanlara, kokain falan gibi tesir eden bir çeşniden [taddan] başka bir şey değildir. Buna karşılık Gogol, insanlığın ortak duygularını, ortak zaaflarını daha kestirme ifadesiyle [anlatımıyla] kıyamete kadar de-

ğişmeyecek olan taraflarını bulan, onları kendi içinde duyduktan sonra, yahut da kendi içindeki şeyleri binlerce insanda gördükten sonra anlatan adamdır. Dostoyevski ile benzerlerine nazaran [göre] pek çok teknik kusuru olan Gogol, bundan dolayı ebedidir [ölümsüzdür]. İnsanî tarafları olmayan kahramanlar ancak vaka [olgu] yaratırlar. Halbuki vaka, romancı için, bir gaye [amaç] değil bir vasıtadır [araçtır]. Biz, daha çok, insanı istiyoruz.

BUGÜNKÜ TÜRK ŞİİRİ

Saffettin Pınar, Yücel'in son sayısında, bu başlığı taşıyan makalesinin ikinci parçasını neşretti [yayımladı]. Saffettin Pınar bu yazının baş tararlarında, yeni şiirde görülen hür ifade havasının en iyimser münekkitlere [eleştirmenlere] bile kolay tenkit fırsatı verdiğini söylüyor ve diyor ki:

«Bu hali bugünkü şiirimizin Fazıl Hüsnü, Bedri Rahmi, Celâl Sılay, Melih Cevdet, Celâlettin Ezine, Osman Nebi, Yusuf Martin. Oktay Rifat gibi en kıymetlileri için bile söylemek mümkündür.»

Yazar, şiirimizdeki şekil endişesi bahsinde [tasası konusunda] şöyle düşünüyor:

«Eserlerine zamanımızın motiflerini tema olarak alan Orhan Veli, Rıfat Ilgaz, Cahit Sıtkı, Cahit Saffet, Faik Baysal gibi şairler teknik yapı ve tahlil kudreti [çözümleme gücü] bakımından daha çok ustalık ve titizlik gösterebildikleri ve şiirlerindeki unsurları [öğeleri] daha geniş bir terkibe tâbi tutabildikleri nispette [oranda] büyük olabileceklerdir.

«Diğer taraftan Oktay Rifat, Melih Cevdet, Aldanır, Celâl Sılay, Şükrü Enis Regü, Necati Cumalı gibi kısır bazı genç şairler henüz eserlerini tamamlamamış bulunmakla beraber, daha emin, daha ahenkli, daha orijinal bir öz ve form bütünlüğü içinde tekâmüle [gelişmeye] doğru gitmektedirler.»

Muharrir [yazar], yazısının sonlarına doğru 1923'ten sonraki şiirimizin üç büyük şahsiyetini [kişiliğini] tanıtıyor:

Nâzım Hikmet, Yahya Kemal ve Yusuf Mardinli. Bunlar için diyor ki:

«Her biri kendi şiir anlayışlarına uygun olarak ayrı ayrı birinci safhadaki [evredeki, aşamadaki] şairler arasında henüz aşılmamış şiirler bırakmışlardır. Sanat eserleri hiç şüphesiz bütün edebiyat tarihimiz boyunca birer değer olarak kalacaktır.»

Ukalalık etmek bize düşmez ama, galiba bu yazıyı yazan muharrir de edebiyat tarihimiz boyunca bir değer olarak kalacaktır.

AHLAT AĞACI

Aynı dergide bir de güzel şiir var: «Ahlat Ağacı». Şairin, bu şiirinde, kendini aşmak gayretinde [çabasında] olduğunu görüyoruz.

Dağılır üstündeki yeşil sükût

gibi palavra edebiyatından alınma mısralar müstesna [dizeler dışında], sahiden güzel bir şiir yazdığını, güzel mısralar söylediğini kabul etmemek haksızlık olur. Hep ahlat ağacına hitabediyor [sesleniyor]. Şiirin sonu şöyle:

Durmuşsun kırların bir ucuna
Ah senin halin köylü hali
Yaşarsın kıraç toprakta
Serv-i simîn misali

Şairden bahsettik ama, adını unuttuk. Onu okuyucularımıza sevgilerle bildiriyoruz: Başaran.

VARLIK

Varlık dergisinin son sayısında birkaç güzel şiir gördük. Nesirlerden [düzyazılardan] bahsetmiyoruz. Onlardan bir iki parçayı okuyucularımıza sunmak isteriz. Ama en iyisi,

o sayıdan bir tane edinmek, o şiirleri tamam olarak oradan okumak.)

Cahit Külebi'yi şiirle uğraşan herkes tanır. Tanıyanlar da sever. Bu dergide çıkan «Kadınlar» adlı şiirini de sevmemek elden gelmiyor. Ufak bir şiir. Şöyle başlıyor:

Neden kadınlar böyle sıcak?
Neden kadınlar böyle taze?
Yaz gelince basmalar giyerler,
Sade.

Bilhassa son iki satırın ferahlığını, iç açıcılığını, söylenişteki güzelliği duymamak kabil [elde] değil. Şiir şöyle bitiyor:

Ben yine insanlığı severim
Bütün kadınlardan ziyade.

Bu son iki satır, şiiri pek bozmasa bile, şiirliğini birdenbire unutturuveriyor. Şairin samimiliğinden âdeta [enikonu] şüphe edecek oluyoruz. «İnsanlık sevgisini, düşünerek bulmuştur herhalde» diyoruz. Halbuki insanlık sevgisi bir fikir işi değil, bir his [duygu] işidir. İnsan, insanlara karşı duyduğu sevgiyi, insanlık kelimesini kullanmadan da belli edebilir. Belki o zaman okuyucuyu daha çok inandırır. Şairin zihnî cehdi [çabası] şiirin içindeki fikri bulmaya değil, şiirin kuruluşu üzerine müteveccih [yönelmiş] olmalıdır.

Meselâ Sabahattin Kudret'in aynı derginin aynı sayısında çıkan «1939 Yazı» adlı şiirinde bu kaygıyı daha su katılmamış bir halde buluyoruz. Baştan aşağı zevkle okunan, sonunda da:

Sıcak günler ve buğday kokusu
Sulh günlerinden kalma

diye biten şiir bize dünyayı sevmenin, sulh [barış] içinde yaşamayı sevmenin, yani insanların birbirini sevmesinin güzel bir şey olduğunu duyurmuyor mu?

Varlık dergisinin bu sayısını herhalde okuyun. Ahmet Ziyaeddin, Özdemir Asaf, Halim Güzelson imzalı şiirlerde de güzel mısralar [dizeler] bulacaksınız.

VEZİN [ÖLÇÜ]

Geçen sayımızda okuyucularımıza Vâ-Nû'dan bir şiir tercümesi [çevirisi] sunmuştuk. Bir yeri yanlış çıkmış, vezin bozuluyor. Kendi yazılarımızdaki yanlışlara tahammül ediyoruz ama başkalarından aldığımız yazıların yanlış çıkmasını istemeyiz. Olur a, «Yazılarımız tahrif ediliyor» [değiştiriliyor] derler. Bu itibarla [bakımdan] mütercim [çevirmen] şairden özür dilemek istiyorum. Güzel eserine kasdeden ben değilim, yazıyı dalgın okuyan tashihci [düzeltici] arkadaşlardır.

(Ülkü, 16.1.1946)

REVIEW

Türkiye'de çıkan *Geçit* yahut *Review* adlı bir mecmuanın [derginin] son sayısının yazılarından bazıları:

«Britanya Kiliseleri. — The Children's Zoo in London. — İngiltere'nin Yeni Endüstrisi. — İngiltere Bakanlarının Hayatından Bir Gün. — Louis Golding. — Sir Walter Raleigh. — Thomas Gainsborough. — Literature During The War. — Britanya'da Koro Musikisi. — Royal Academy. — İngiliz Kültür Heyetinden Haberler. — Londra Tiyatrosu. British Film Personalities.»

Bütün bu yazılar arasında Türkiye'yi de alâkadar eden [ilgilendiren] bir yazı var. Nurullah Berk hakkında [üstüne] yazılmış. Türkiye'de çıkan bu mecmuanın vazifesi, propaganda yapmaktır. Kabul! ama Türk halkına hitap eden [seslenen] bir mecmua bize biraz da Türkiye'den bahsetse, Türk halkını pek küçük görmese, Türk milletinin de eski bir medeniyeti, eski bir edebiyatı, eski bir sanatı olduğunu düşünüp o biraz zevksiz kaçan örnekleri vermese, acaba işini daha maharetle [ustalıkla] yapmış sayılmaz mı?

CYRANO

Cyrano'nun İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda oynanması üzerine birçok gazetelerde birçok yazılar yazıldı. Bu arada bir başyazar, bir başyazısında *Cyrano de Bergerac* müellifi [yazarı] Edmond Rostand'ın *asrımızın en büyük muharriri* ol-

duğunu söylüyor. Bu eser için son günlerde de Agâh Sırrı Levent bir yazı yazdı. 23.1.1945 tarihli Ulus'ta çıkan bu yazıda Agâh Sırrı Levent eserin Paris'teki temsilini şöyle anlatıyor:

«...Aktör eserin güzel parçalarından biri olan burun kasidesini okurken yahut Gaskonya beylerini öven mısraları [dizeleri] alkışlar arasında bitirirken, kalpten kalbe akan asil bir heyecanın zevki ile herkes mest ü [ve] hayrandı.»

Agâh Sırrı Levent üç buçuk sütun süren büyük yazısının sonlarında da şöyle diyor:

«Eser ilerleyip de perdeler değiştikçe mısraların. güzellik ve kıvraklıktan doğma bir sanat havası içinde tatlı bir ahenkle akıp gittiğini görüyordum.

«Kitabı ayrıca gözden geçirmek imkânını [olanağını] henüz bulamadığım için dili hakkında kesin bir hükme varmaktan çekinmek isterim.»

ŞİİR MÜKÂFATI

CHP'nin sanat mükâfatlarından [ödüllerinden] birinin bu sene şiire tahsis edilmesi üzerine bazı dedikodular olmuştu. Bazı kimseler mimariye ayrılan 4000 liraya karşılık şiire iki bin lira verilmesine itiraz etmişlerdi. Şimdi de yeni söylentiler çıktı. Şiir birincisini seçecek olan jüri üyeleri, aralarında anlaşamamışlar. Mükâfat olarak ayrılan parayı, anlaşamamakta devam ederlerse, en iyi altı şiiri yazan altı kişiye pay edeceklermiş. İyi! Altı kişi birden sevinecek demek. Ama biz daha çok seviniyoruz. Çünkü müsabakaya tanınmış şairlerimizden yalnız iki tanesinin iştirak ettiğini [katıldığını] duymuştuk: Biri Cahit Sıtkı Tarancı, biri Fazıl Hüsnü Dağlarca. 6 kişinin birbirinden ayırt edilememesi Cahit Sıtkı ile Fazıl Hüsnü ayarında dört yeni şairimizin daha meydana çıktığına delâlet eder [gösterir]. Dört yeni şair de bir memleketin şiiri için az kazanç değildir. Dileriz ki bu kararsızlık, jüri üyeleri arasındaki anlayış farkından değil de, o altı şairin eşit değerde oluşlarından ileri gelsin. Bu iki

şıktan hangisinin doğru olduğunu sonuç halka bildirildikten sonra anlayacağız. Ne düşündüğümüzü de asıl o vakit yazarız.

BİRAZ DA MİZAH

Bundan birkaç ay evvel Şükrü Enis Regü'nün *Canım Dünya* adlı bir kitabı çıkmıştı. Benim elime yeni geçti. Size o kitabın «Bir Çocuk Soruyor» adını taşıyan kısmındaki şiirlerden bazı mısralar nakledeceğim [aktaracağım]. Bu mısralar [dizeler] ayrı ayrı şiirlerden alınmıştır.

Hastalık ne kötü şey anneciğim.
Ağaçlar korkmaz mı anneciğim karanlıktan?
. . . .
Bilmezsin nasıl merak ediyorum anneciğim.
Fakat neden babacığım, neden
Bak, ne hale geldi teyzeciğim
Babamın geçen ay aldığı ayakkabı.
. . . .
Peki ama, neden eskimiyor teyzeciğim,
Bu güneş, bu yıldızlar, bu gökyüzü?
Her şeyi olduğu gibi bırakıp ablacığım,
Bir sabah çıkıp gidiverirsek evimizden.

Galiba Şükrü Enis Regü'nün halası ile dayısı yok. Olsaydı herhalde onlara da bir şey sorardı.

FİKRET'E DAİR

Ulus gazetesinin değerli yazarı Nurullah Ataç, 28 Ocak günü çıkan «Söyleşi»sinde Fikret'ten açmış. Fikret'in politikacılığı üstüne bazı savunmaları var. Onlarda da haklı ama, biz şimdilik, işin daha çok yazıcıyı ilgilendiren tarafı [yanı] üzerinde durmak istiyoruz. Fikret'in bazı şiirlerini Coppé'den alması, dedikodu konusu olmuş. Değerli Nurullah Ataç bu şiirlerin çürük tarafının Coppé'den alınması olma-

dığını, bunların zaten kötü şiirler olduğunu söylüyor. Diyor ki :

«O mısralar güzel olsaydı aşırılmış olmaları yine çirkinleştirmezdi. Bir şairin bir sözü ilk olarak söylemesi değil, güzel söylemesi aranır.»

Nurullah Ataç'ın tercümeleriyle [çevirileriyle] olsun, söyleşileri ile olsun, fıkraları ile olsun bu memleketin kültürüne ne kadar hizmet ettiğini düşünmeyenler onun hakkında ileri geri söylerler. Onlar, değerli yazıcının bu sözündeki büyük hakikati de küçük göreceklerdir. Ama biraz düşünsünler. Bir şiirin aşırılmış olmasının güzelliğiyle ilgili olmadığını bilecek, üstelik bunu hiç çekinmeden söyleyeblecek kaç yazar var yazınımızda?

DERGİYE AD

Geçen sayılarımızda, yazılarımızın ağırbaşlılığını gidermek, okuyucularımıza biraz da eğlenceli tarafından söz açmış olmak için Büyük Doğu dergisinden bazı parçalar almıştık. Şimdiden sonra, sevgili okuyucularımızın, bu ihtiyacını karşılamaya çalışırken, yalnız Büyük Doğu'dan değil, öteki eğlenceli dergilerden de faydalanacağız [yararlanacağız]. Ama şimdilik yani bu sayılık, örneğimizi yine Büyük Doğu'dan alalım:

«Tarihin ezelî karanlığı içinde, pırıl pırıl ışık helezonları çizerek sadece madde zeminini köpürtücü mücerret [soyut] bir hayatiyet ve harekiyetle fezada bir seyyarenin [gezegenin] teşekkül devresine eş bir hayat süren Türk, gerçek ve billûrlaşmış fikir ve ruh dünyasına İslâmiyetten sonra girdi.» — İdeolocya Örgüsü.

(Ülkü, 1.2.1946)

EDEBİYAT-I CEDİDE

Geçenlerde Edebiyat-ı Cedide'nin [yeni edebiyatın] ellinci yıldönümü idi. Bu münasebetle Ankara'da bir tören yapıldı. Elli sene! Dile kolay. Allah Edebiyat-ı Cedide'ye daha uzun ömürler ihsan etsin [bağışlasın]. İnşallah torunlarımız, torunlarımızın torunları, gelecek yüzyıllarda bu edebiyatın yüz ellinci, iki yüz ellinci, üç yüz ellinci yıldönümlerini de kutlarlar. Ulus gazetesinin 8 Şubat tarihli sayısında bu tören hakkında bir yazı çıktı. O yazıdan bir parça alıyoruz:

«Törene yalnız şair Faik Âli gelebilmiştir. Artık bir hayli [oldukça] yaşlı olan şair dâvet [çağrı] üzerine sürekli alkışlar arasında sahneye çıkmış, 'heyecanlıyım, bir şey söyleyemiyeceğim, oğlum bir manzumemi okusun' demiştir. Bugün müfettiş olan oğlu, babasının şu şiirini okumuştur:»

ÇÖL

Ayrı düştük.. bonde artık zevk-i dünya kalmadı,
Kapkaranlıktır hayalim, şevk-ı hülya kalmadı;
Varlığın mânası yoktur zikr-i ferda kalmadı...
Bivefa dünyada sensiz kaldığım gündenberi
Bir çölün seyyahıyım, şaşkın, perişan serseri.
Her ne hissetsem heyabanlarda fecr derbeder,
Kimsesiz çöllerde bilmezsin ne öksüzdür seher,
Ay nasıl payanı yok bir hüzn ü rikkat neşreder..
Çöl, bütün çöl, gök, deniz çöl, ah asıl çöl şimdi ben:
Farkı yoktur kalbimin çöllerde bir virâneden.

10 Şubat tarihli Ulus'ta da Falih Rıfkı Atay bu konuya dokunarak diyor ki:

«Yüksek, orta veya aşağı, Tanzimat'tanberi birbirini kovalayan edebiyat nesillerine birçok şeyler borçluyuz Gönül isterdi ki onları yalnız hizmetleri için anmayalım. Zevk alarak da okuyabilelim. Kitap raflarından bir eski Yunan veya Latin klasiğini, bir on sekizinci asır Fransız şairini çekip okuduğumuz gibi, Fikret'in şiirlerini ve Cenab'ın nesirlerini [düzyazılarını] de tekrarlayabilelim.

«Yakın eskilerde devamlaştırıcı maya, fikir ve sanat cevheri eksiktir. Bugünkü gençliğin en çok dikkat edeceği ve ders alacağı şey budur.

«Eserler, takvim yaprakları gibi, birbiri arkasından kopup düşüyor. Yaşayıcılığı bulabilmek için, Divan Edebiyatı'na kadar gerilemek zorunda kalıyoruz.»

İKİ YENİ ŞAİR

Bugün size iki yeni şair tanıtmak istiyorum. Bunlardan biri Adana'da basılmış *İnsan Hâli* adlı kitabın şairi, Necati Kâhyaoğlu'dur. Duyduğuma göre, bu şair daha on dört on beş yaşlarındaymış. Adana'da bir ortaokulun ikinci sınıfında öğrenci imiş. Bu, çocuk denecek kadar genç olan şairin, insana gerçekten büyük ümitler veren şiirlerini zevkle okudum. Size kitabın kapağında çıkmış olan küçük bir şiiri naklediyorum [aktarıyorum]:

Benim şair kardeşim,
Nerelerdesin birkaç gündür?
İnsan hali diyorsun;
Bir olur,
İki olur.
Bir gün yalnız gel de yanıma,
Konuşalım kendimize göre.

Son iki satırı biraz zayıf. Ama yine de kötü değil. Küçük Necati'nin yeni şiirlerini görmek isteriz.

İkinci şairin yaşını bilmiyorum. Ortaokulda mıdır, lise-

de midir, ondan da haberim yok. Şiirlerini İstanbul'da yeni çıkmaya başlayan Yeni Çağ dergisinin bir yazısı içinde gördüğüm, yazıyı da başından sonuna kadar okuyamadığım için size bu hususta [konuda] fazla malûmat veremiyeceğim. Şimdilik sadece şairin adını söyleyecek, bir de Yeni Çağ dergisinden aldığım ufak bir şiirini takdirlerinize [beğenilerinize] arzedeceğim [sunacağım]. Şairin adı Arif Ünlü. Arif Ünlü'nün şiirleri yukarıda bahsettiğim çocuğunkiler kadar ümit verici değil ama fena da değil. İşte bir tanesi:

1939 - 1945

Şu barut yığını yamaçlar,
Şu iskelet ağaçlar,
Şu sularını leşler içen nehir,
Şu kemikleri sayılan şehir,
Şu Doğu, şu Batı, şu Güney, şu Kuzey
Heeeey... Hey!
Kör seyircileri altı yılın,
Ayılın.

(Ülkü, 16.2.1946)

YENİ ŞAİRLER

Geçen sayıda iki yeni şairden bahsetmiştim. Bunlardan biri Arif Ünlü idi. Arif Ünlü, meğer Yusuf Ziya Ortaç'mış. Bunu öğrendiğime memnun oldum. Bu sayıda da, sayın Yusuf Ziya Ortaç gücenmesin ama, bir başka şairi methedeceğim [öveceğim]. Kâzım Duru adını taşıyan bu yeni şair, sabık [eski] şairlerden Necip Fazıl Kısakürek'in çıkarttığı Büyük Doğu mecmuasına yazıyor. İşte orada okuduğum «Yeşillikler» adlı şiirden birkaç mısra [dize]:

Yeşil gözler haindir derler;
Yalan!
Belki de bazan
Çimenlerde bulunur yılan,
Fakat yeşil gözler,
Dualı sözler.

GÜNEŞTEKİ LEKELER

Mevzu [konu] bulmakta sıkıntı çeken fıkra muharrirlerine [yazarlarına] Büyük Doğu mecmuasını tavsiye ederim [salık veririm]. Bundan büyük hazine bulamazlar. İşte yine o mecmuanın 17'nci sayısında çıkan «Güneşteki Lekeler» adlı ve Peyami Safa imzalı bir yazıdan alınmış bir cümle:

«Onun aydınlığı ile içimizde ve etrafımızda fırıl fırıl dönen sırlardan yükselen mânayı [anlamı] yakalamak ve yalnız güneşin lekeleriyle ihtilâller arasında değil, yedi kat ye-

rin dibinde veya henüz doğmamış bir yıldızın imkân [olanak] zerrelerinde beliren en karanlık ürperişiyle insanın bahtı ve Allahın şuuruyla [bilinciyle] iradesi arasında varlığın bütün unsurlarını tek bir münasebet [ilişki] gergefi halinde dokuyan gayet parlak ve açık bir münasebet olduğunu anlamak mümkündür...»

Cümle devam ediyor. Ama okuyucularım anlaşılması mümkün olan o parlak ve açık münasebeti elbette anlamışlardır. Onun için, cümlenin üst tarafını almaya lüzum görmüyorum. Fıkra muharrirlerine Büyük Doğu mecmuasını tavsiye ettim. Bu mecmuanın son sayfasında bir *Zavallı Türkçe* sütunu var. O sütunun yazarına da kendi mecmualarını tavsiye ederim.

HOP HOP SARAYLI HANIM

Geçenlerde yeni tanıştığım bir şaire, laf arasında «Beyefendi» dedim. «Ben beyefendi değilim» diye cevap verdi. İnsanlarda böyle acaip tabiatlar oluyor. Vaktiyl ede bir İzmir valisi varmış, kendisine *mekremetlû* [onurlu, cömert] denmesine kızarmış. Ayrıca çocukluğumda tanıdığım bir Saraylı hanımı dünyada unutamam. Bütün arkadaşlarım kadıncağızın peşine takılır, «Hop hop saraylı hanım» diye bağırışırlardı. O da geri dönüp onlara küfürler eder, taşlar atardı. Böyle insanlar oluyor. Ama sayın şairin bir başka «Hop hop saraylı hanım» olduğunu nereden bileyim?

BİRKAÇ CÜMLE

Türkçeyi iyi bilen bir yazarın* bir yazısından alınmış birkaç cümle:

«Biz yazı yazanların hepimiz kalmayı dileriz, kalacağımızı kurarız.»

«Dost sözünü severim; bizler Farsçadır diye bellemiştik. Ama belki de Türkçe imiş.»

* Adı açıklanmayan bu yazar Nurullah Ataç'tır. Bak: Karalama Defteri, 1952, s. 41. [A.B.]

ŞİİR TERCÜMELERİ

Elime *Dünya Edebiyatından Şiirler* adlı bir kitabın ikinci fasikülü geçti. Bu kitapta Kosti Palamas, Kamoens, Claude Cezaneva, Paul Benda, Jean Hugle, Halina İzdebsko, Georges de Pilathy, Henri Martin, Armand Braibat, Monise Simon, Robitaille'den seçilmiş şiirler var. Kitabın mütercimi [çevirmeni] Bey Nurettin Nart bu kadar ünlü şair arasında meşhur İspanyol şairi Dom Salazar'la Macar şairi Bela Kölebek'ten de birer şiircik olsun tercüme etmeyi [çevirmeyi] nasıl olmuş da unutmuş acaba?

MODA SAYFASI

Bakın! Modadan böyle bahsedildiğini hiç duydunuz mu:

«Bütün resimlerin ihata ettiği [kuşattığı] müşterek ve mücerret [ortak ve soyut] hicap, vekar, giyinme, örtünme, incelik ve yenilik ölçüsü üzerindeyiz.

«Onların muhassala [bileşke] ruhu etrafında bütün bir kılıç ölçüsü tasarlayınız! Acaba bu şahsiyete [kişiliğe] varmakla bir (dretnot) inşa edebilmek hüneri arasında fark bulabilecek misiniz?»

Yazı, Büyük Doğu mecmuasının 17'nci sayısında. İmza, Neslihan Kısakürek.

Bu yazıları okuduktan sonra insan şöyle düşünüyor:

Ya bu yazıların yazarları arasında bir akıl benzerliği var. Yahut da bu imzaların hepsi, yâni Necip Fazıl Kısakürek, Neslihan Kısakürek vs... hepsi aynı insanın çeşitli imzalarıdır. Yahut da Büyük Doğu mecmuasına girecek bütün yazılar bir tek kişi tarafından tashih edilir [düzeltilir].

(Ülkü, 1.3.1946)

ŞİİR MÜKÂFATI

Hâdise [olay] yavaş yavaş eskimeye bile başladı ama şöyle bir dokunmadan geçemiyeceğiz. Parti'nin şiir müsabakasına [yarışmasına] 164 şair istirak etmiş, bunlar arasında da Cahit Sıtkı Tarancı birinciliği, Attilâ İlhan ikinciliği, Fazıl Hüsnü Dağlarca üçüncülüğü kazanmıştı. Bu sonuç üzerine türlü gazetelerde türlü yazılar yazıldı; türlü meclislerde türlü sözler söylendi. Bazı kimseler Cahit Sıtkı'ya verilen birinciliğe itiraz ettiler, bazı kimseler onun yazdığı «Otuzbeş Yaş» şiirine hayran oldular. Bazı yazarlar Cahit Sıtkı gibi, Fazıl Hüsnü gibi sevdiğimiz şairlerin bu müsabakaya katılmalarını müsabakaya daha bir itibar kazandırdığını söylediler; bazı yazarlar birinciliği,daha çok, Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya lâyık gördüler. Birçokları da —bu iş en ziyade, konuşmalarda oldu— ikinciliği kazanan Attilâ İlhan üzerinde dedikodular yürüttüler. Kimisi dedi ki: «Attilâ İlhan diye biri yoktur. Bu bir takma isimdir.» Kimi «On para etmez» dedi, kimi de «Hakkı ikincilik değil, birincilikti.»

Bütün dedikoduları bir tarafa bırakalım. Biz bu sonuçtan memnunuz. Fazıl Hüsnü Dağlarca ile Cahit Sıtkı Tarancı gibi iki değerli şairimizin derece almaları bizi gerçekten sevindirdi. İkinciliği kazanan Attilâ İlhan'ın da iyi bir şair olduğunu görüp ayrıca sevindik. Bu üç şairden herhangi biri birinci, bir ötekisi de üçüncü olabilirdi. Fazıl Hüsnü Dağlarca'yı yıllarca tanırız. Birçok kitaplarını okuduk. Üçüncü

olması, hiçbir vakit, birinciden pek aşağı bir şair olduğuna delâlet etmez [göstermez]. Bu sözümüz birinciliği kazanan Cahit Sıtkı'nın da, hiçbir vakit, birinciliğe lâyık olmadığı mânasına [anlamına] gelmez. 164 tane şiirin içinden bir tanesini «En güzeli budur, ondan bir derece aşağı olanı da şudur» deyip ayırıvermek öyle her babayiğitin harcı değildir. Bir gün şu şiir hoşumuza gider, ertesi gün bir başkası. Bir şiiri ötekinden daha çok beğeniriz ama bu beğenişimizin kat'i [kesin] bir hüküm olamıyacağını kendimiz de biliriz. Biraz sonra fikrimizi değiştirmemiz olmayacak şeylerden değildir. Birinciliği kazanan «Otuzbeş Yaş» şiiri için ileri sürülen tirazların başında bu şirin kötümser, karamsar bir şiir olması geliyor. Bu itirazlara karşılık Ulus gazetesi yazarlarından biri —bu zat [kişi] ayrıca jüri üyelerindendir— «Otuzbeş Yaş» şiirinin dünyaya karşı duyulan bağlılığın şiiri olduğunu söyledi. Hakkı var. Ama biz bir sanatkârın mutlaka [kesinlikle] kendisine hak verdirecek şeyler söylemek zorunda olduğuna pek inanmıyoruz. Güç olan, söylemektir; doğru söylemek değil. «Otuzbeş Yaş» şiirinin kolay söylenir bir şiir olduğunu sananlar, kâğıdı kalemi alıp ,bir yol da kendileri denesinler.

Hepiniz okumuşsunuzdur; ama, mademki böyle bir sahifede bu çeşit yazılar yazıyorum, bu kadar üstünde durduğum şiirin bir kıtasını olsun okuyucularıma sunmam, boynuma borç. Bu kıta çok kimsenin hoşuna gitti. Buyrun:

N'eylersin, ölüm herkesin başında;
Uyudun, uyanamadın olacak;
Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
Bir namazlık, saltanatın olacak,
Taht misâli o musalla taşında.

İkinciliği kazanan Attilâ İlhan bir gazeteye verdiği beyanat [demeç] arasında en çok sevdiği şairlerin Tevfik Fikret, Mehmet Akif ve Ahmet Muhip Dranas olduğunu söylüyor. Ama şiiri daha çok Nâzım Hikmet'e benziyor. Bir parça da ondan alalım :

Rivayet şöyledir kim :
Dumanlı bir güz akşamı,
Şu mor dağlar ,efendim,
Destur demiş de yürümüş;
Silkinip kalkmış ayağa.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'yı biliriz. Onun kimsenin erişemediği yerlere erişen, kimsenin dokunamadığı tellere dokunan bir hassasiyeti [duyarlığı] vardır. Bu hassasiyeti bize duyuran ve birçok pürüzlerine rağmen çok hoşumuza giden bir de dili vardı. Son zamanlarda bu dili biraz anlamaz olduk. Ama, kimbilir. Belki de bu, yukarıda bahsettiğim jüri üyesinin de dediği gibi, bizim kendi anlayışsızlığımızdır. Dağlarca'nın kitabının başlıkları bile şiir. Derece alan şiirinde «Çakır»ı şöyle anlatır:

«Yaşamayı kabullenmiş cihan arasında ,bu hissi, canlı ve cansız ne görse ondan ümit ederdi.»

Üç şairi de tebrik ederim.

GENÇ ŞAİRLER

Bu sayfayı yazmaya başladım başlayalı sağdan soldan bir sürü kitaplar alıyorum. Bunlardan bahsetmek [söz açmak] her zaman kabil [elde] olmuyor. Bu sayfa bazı dergilerde gördüğünüz *genç kalemler, parlak istidatlar* [yetenekler] filan gibi bir sayfa değil ki, hepsinden bahsedip, hepsine bazı şeyler söyleyebileyim. Yalnız son günlerde aldığım bir mektubu satırlarım arasına almaktan da vazgeçemeyeceğim:

«Sayın Bay,

«Ülkü'nün geçen sayısında iki genç şairden bahsettiğinizi gördüm. Benden de bahsetmenizi rica ediyor, bu lütfu [iyiliği] bekliyorum.

«Ortaokulun son sınıfındayım ve on sekiz yaşındayım. Şimdiye kadar Bucak Mecmuasında 2, Kırşehir gazetesinde 2,

Niğde gazetesinde 1, Çocuk Memmuasında 1, Babacan gazetesinde 1, Karagöz gazetesinde 9 şiirim ve yine Niğde gazetesinde bir nesirim çıktı. Sonsuz saygılarımla.»

Ali Baytok - Ortaokul Sınıf 3/A No. 818, KIRŞEHİR.

Bu genç şairden bahsedecek yerim yok. Ama sakın bana gücenmesin. Bu sütunlarda adını geçirdiğim birçok şairden daha istidatlı [yetenekli] buldum. Çalışsın, iyi şair olacak. Sahi söylüyorum, iyi şair olacak.

YENİ ŞİİR

Yedi Mart 1946 günü çıkan Ulus'ta Suut Kemal Yetkin yeni şiirin esasının [temelinin] ne olduğunu çok güzel anlatan bir yazı yazmış. O yazının bir yerinde şöyle diyor:

«Hayatında vezinsiz kafiyesiz [ölçüsüz uyaksız] tek bir şiir yazmamış olan Namık Kemal bile, bundan şu kadar yıl önce (*Mukaddeme-i Celâl*, 1309 üçüncü tabı [basımı], s. 88-89) zamanına göre ileri sayılacak bir görüşle şiirde vezinle kafiyenin esas olmadığını söylediği, o günden bugüne şiir anlayışı büyük değişiklikler geçirdiği halde, vezinle kafiye üzerinde hâlâ direnilmesi, yeni şiirin birçok kimseleri rahatsız etmeye devam etmesi, alışkanlıklarımızdan öyle kolay kolay kurtulamadığımızı apaçık gösterir.»

(Ülkü. 16.3.1946)

TERCÜME

Milli Eğitim Bakanlığının çıkarttığı Tercüme Mecmuasının yeni bir sayısı daha çıktı. Bu sayıda, dünya dillerinden şiir tercümeleri [çevirileri], şiir hakkında türlü dillerde yazılmış yazıların tercümeleri, bir de, yurdumuzdaki manzum [koşuklu] tercüme hareketleri üzerinde incelemeler var. İlk bakışta bir dünya şiiri antolojisi hissini veren bu mecmua, ilk sayfasına koyduğu küçük bir önsözde bunun memleketteki şiir tercümesi hareketini geliştirme yolunda bir teşebbüs [girişim] olduğunu, büyük iddialarla [savlarla] ortaya konmuş bir eser sayılmaması gerektiğini, bu işle ilgili okuyucularının yardımıyla ileride daha ele gelir işler görüleceğini söyleyip bütün yurt aydınlarını yardıma çağırıyor. Mecmua hakkındaki hükmü [yargıyı] başkalarına bırakıyor ve size orada okuduğumuz güzel bir şiir tercümesini sunuyoruz. Bu şiir bugünkü Amerika'nın tanınmış Zenci şairlerinden Langston Hughes'un eseridir:

BEN DE

Ben de Amerika'yı överim,
Ben en esmer kardeşiniz.
Misafirler geldiği zaman
Mutfağa dehliyorlar yemekte beni.
Bense bunlara gülüyorum,
Karnımı doyuruyorum güzelce,
Büyüyüp kuvvetleniyorum.

Yarın
Masanın başına geçip oturacağım.
Misafirler geldiği zaman
Hiçbiri cesaret edip de
«Hadi sen mutfakta ye.»
Diyemiyecek.
Bir hoş görüverecekler yanlarında beni
Utanacaklar da..
Ben de Amerika'yım.

(Tercüme eden: Melih Cevdet Anday)

GENE GENÇ ŞAİRLER

Son sayılarda genç şairlerden çok bahsettim [söz ettim]. Geçen sayıda da, onlardan aldığım mektupları, kitapları anlattım. Şu son on beş gün içinde elime gene birçok kitapla mektup geçti. Bunlardan biri —Ankara'da bir yüksek okul talebesi [öğrencisi]—, şiirlerinin önsözü yerine geçen mektubunda diyor ki:

«Edebiyata karşı temayülüm [eğilimim] pek fazla. İki yıldan beri de şiir yazıyorum. Bunlara şiir demekle yaptığım hatayı idrâk ediyorum [kavrıyorum]. Deneme mahsulleri [ürünleri], üzerinde iyice işlenmeden, 'olgun' vasfını [özelliğini] kazanamazlar.

«Böyle olmakla beraber, okuyanlar, beğendiklerini söylüyorlar ve mecmualarda neşrini [yayımlanmasını] arzu ediyorlar. Birkaç tanesini tenkit [eleştirilmesi] için Yedigün'e gönderdim. Bu şiirimle de Ankara Halkevi'nin yeni açtığı müsabakaya [yarışmaya] iştirak ettim. Şimdi de size bazı örnekler sunuyorum. Bakalım, beğenip de, neşrini muvafık [uygun] bulacak mısınız'?»

Neşrini muvafık bulup bulmadığım hakkında belki biraz sonra bir şey söylerim. Yalnız şu kadarını hatırlatıvereyim. Şiir yazmak, yazı neşretmek gibi işler edebiyat meselelerinin [sorunlarının] dışında olan işlerdir. Bir şairin şiir neşredip edememesi şairliğiyle ilgili değildir; şairliğinin de, şiir neşredip edememesiyle ilgili olmayacağı gibi. Ama ben

bu şairde —şiirlerini henüz okuyamadım ama— öyle büsbütün ilgisiz bir şahsiyet [kişilik] göremedim. Kim bilir, böyle olması belki de onun lehinedir [yararınadır]. Yalnız yukarıya naklettiğim [aktardığım] satırları üzerindeki fikirlerimi söylemeye çalışayım:

Bu sayın şair, ilkin, edebiyata temayülünün pek fazla olduğunu söylüyor. Bunu söylemesine lüzum [gerek] yok. Söze ikinci cümle ile başlaması yeterdi. Madem ki iki senedir şiir yazıyor, edebiyata pek fazla temayülü olduğu meydanda demektir. Ama niçin, tutuyor da, «Bunlara şiir demekle yaptığım hatayı anlıyorum» diyor. Bu arada bir de atasözü kullanıyor; daha doğrusu icat ediyor:

«Deneme mahsulleri, üzerinde iyice işlenmeden, 'olgun' vasfını kazanamazlar.»

Şair dostumuz devam ediyor:

«Böyle olmakla beraber, okuyanlar, beğendiklerini söylüyorlar ve mecmualarda neşrini arzu ediyorlar.»

Beğendiklerini söyleyenler de kendisi gibi zevk sahibi kimselermiş. Onları da tebrik ederiz. Yalnız, madem ki mecmualarda neşrini arzu ediyorlar; bu işi niçin kendileri görmüyorlar da bana bırakıyorlar?

Şair dostumuz devam ediyor:

«Birkaç tanesini tenkit için Yedigün'e gönderdim. Bir şiirimle de Ankara Halkevi'nin yeni açtığı müsabakaya iştirak ettim.»

Doğrusu, anlayışlı makamlara müracaat etmiş [başvurmuş]. Onlardan sonra benim ne diyeceğim kalır ki. Yalnız ufak bir noktayı da işaret etmeden geçemiyeceğim. Şair dostumuz bu makamlardan aldığı cevaplara hiç yanaşmıyor. Herhalde kendisine bir şey söylememiş olacaklar. Kabahati sakın o makamlara bulmasın. Cevap alamayışının sebebi herhalde kendisi. Herhalde adresleri yanlış yazmış olacak. Meselâ «Ankara Halkevi'nin yeni açtığı müsabaka» diyor. Bizim böyle bir müsabakadan haberimiz yok. Acaba Parti'nin şiir müsabakasını mı kastediyor. Kim bilir, belki de Yedigün mecmuası için hazırladığı şiirleri Gün mecmuasına göndermiştir; onlar da beğenmemişlerdir. Bu arada en çok, ken-

dime gelen mektuptan şüpheleniyorum. Sakın o da D. K. V. yerine O. V. K. ya yazılmış bir mektup olmasın.

YAŞAMAK

Son günlerde aldığım kitaplardan biri de *Yaşamak* adlı şiir kitabıdır. Bu kitap ince kâğıt üzerine küçük boyda basılmış 16 sayfadır. Fiyatı kırk kuruş. Kapağını genç ressamlardan A. Arad yapmış. Arad'ı severiz. Bu resmini de sevdik. Yalnız gökyüzündeki bulut oyunları, bize Arad'ın son zamanlarda fazla tekrarladığı bir marifet [beceri] gibi geldi. Bununla beraber siyahlarla beyazlar gerçekten güzel dağıtılmış. O siyah ağaç gövdesi, o mustatilin [dikdörtkenin] içine ne kadar güzel oturmuş. Sağ taraftaki ağaç bizi yaşamanın nasıl rüya dolu bir âlemine, nasıl masal dolu bir âlemine götürüyor. Ama, yaşamayı, en çok, yerde yatan kadının vücudunda, elbisesine rağmen bütün çıplaklığıyla görünen kalçalarında hissediyoruz. Ağacın dibinde oturan kadının yerliliğine karşılık, karşısındaki adamın alafrangalığını hoş görmek pek o kadar kolay olmuyor, ama bu resim, her şeye rağmen, insanın bakışını üstüne çeken, insanı üzerinde zevkle durduran bir resim. Okuyucularıma bu kitabı tavsiye ediyor [salık veriyor], Arad'ın resmini doya doya seyretmelerini istiyorum.

ANTOLOJİ

Elime son günlerde, bir yeni şiir antolojisi geçti. Siyah üzerine mavi ile basılmış son derece güzel bir kapağı var. İşte size o antolojiden de bir şiir parçası: (Şiir Süavi Koçer'indir.)

Renkleri âhenkli
Dünyayı seyrediyorum
Uçuşur uçuşur ruhum
Vahdet-ül vücudum.
Enelhak olan
Hallac-ı Mansurum

(Ülkü, 1.4.1946)

EDEBİYAT DÜNYAMIZ

«Edebiyat Dünyamız» sahifesinin vazifesi [ödevi], Ülkü okuyucularına yurttaki edebî olaylardan haber vermekti. Bu sahifenin böyle bir vazifesi olduğunu son günlerde unutur gibi oldum. Buna sebep bir iki amatör okuyucunun kitabından yahut da mektubundan bahsetmiş olmamdır. Böylelikle hem benden haber bekleyen okuyucularımın hakkını yiyor, hem de öteki genç okuyucularımın kalbini kırıyorum. Yazıları hakkında [üstüne] neler düşündüğümü merak eden genç arkadaşlarım benden bu sütunda cevap beklemezlerse büyük bir üzüntüden kurtulacağım. Kendilerine, isterlerse, mektupla cevap verebilirim. Bilmem, bu iş onların hoşuna gider mi, ama buna razı olurlarsa, görecekleri hayırlı iş sadece [yalnızca] beni bir dertten kurtarmış olmaktan ibaret kalmayacaktır. İçindeki parçalardan sorumlu olduğum böyle bir sahifenin, öteki gazetelerle mecmualarda gördüğümüz *Hanım Teyze, Kadın Nine, Akıl Hocası*... falan gibi sütunlara dönmesine de mâni [engel] olacaklar.

Darılmasınlar, gücenmesinler...

AGANTA BURİNA BURİNATA

Halikarnas Balıkçısı dünyayı ve insanları çok iyi tanıyan, hayatı meşakkatle [sıkıntıyla] dolu bir Türk romancısıdır. Onun son zamanlarda piyasaya çıkan *Aganta Burina Burinata* adlı bir kitabından birkaç sayı evvel hayranlıkla

bahsetmiştim. Fakat o yazım yetersizlik yüzünden sahifeye giremedi. Şimdi birçok gazetelerde, birçok mecmualarda [dergilerde] bu kitabın lafı ediliyor. Size o yazılardan bazı parçalar sunacağım. İlk yazıyı 10 Nisan 1946 tarihli Son Telgraf'da çıkmış Reşat Feyzi Üçüncü imzalı bir fıkradan alıyorum:

«Artık sevinebiliriz. Türk romanı doğmuştur. Yakup Kadri'nin *Yaban*'ındaki Türk köylüsü, kendilerine romancı süsü veren kalem kâtiplerinin Ayşeli Fatmalı palavraları, Halit Ziya'nın *Aşk-ı Memnu*'u, o çıtkırıldım *Çalıkuşu*'ları, o Şark hayatına meclûp [tutkun] ve hayran Garplıların hoşuna gitsin diye yazılan ve bilâhare [sonradan] tadil edilerek [değiştirilerek] millî kisveye bürünen *Sineklibakkal*'lar, *Aganta! Burina! Burinata!* yanında, hep birer kalem denemesi olarak kalmaya mahkûmdurlar. Yerli eser, millî roman, Türk hayatını söyleyen kitap nedir, hep bunu bekleyen, halis aydın okuyucular, hep bunu tarife [tanımlamaya] çalışan münekkit [eleştirmen] stajyerleri, Cevat Şakir'in romanını alıp okumalıdırlar.»

Aynı roman hakkında Gün dergisinin 10 Nisan 1946 tarihli sayısında da Asım Sarp* şöyle diyor:

«Memleketimiz üç yandan denizle çevrildiği, göllerle süslendiği halde suların kahrını çeken insanları tanımaktan çok uzağız. Üç dört yıl önce *Göl İnsanları*** adlı bir hikâye serisinden acı ve keskin bir realizmle çok şeyler öğrenmiştik. *Medarı Maişet Motörü**** de bizi İstanbul'la sarmaş dolaş olan denizlerin açıklarına götürmüştü. Halikarnas Balıkçısı'nın *Aganta! Burina! Burinata!* adlı romanı da bizi Akdenizin, Egenin, Marmaranın nimetleriyle geçinmek isteyen denizcilerin fırtınalı ve renkli muhitinde [çevresinde] yaşatıyor, Esasen Halikarnas Balıkçısı'nın 'Cep Kitapları' arasında neşredilen [çıkan] hikâyeleri ile denize olan sevgisini anlamış, yumuşak ve ışıklı üslûbunun hayranı kalmıştık. *Agan-*

* Asım Sarp, Kemal Sülker'in takma adıdır. [A.B.]

** Göl İnsanları Kemal Tahir'in hikâye kitabıdır (1955). [A.B.]

*** Medarı Maişet Motoru (1944) Sait Faik'in romanıdır. [A.B.]

ta! Burina! Burinata! ise Balıkçı'nın çok derin ve çok zengin gönlünden bir parçadır. Öyle bir parçadır ki denizi, deniz insanlarını hatta toprağı ve toprak adamlarını harikulâde [olağanüstü] kuvvetli bir görüşle anlamak ve yüreklerinin çarpıntısını duymak isteyenler için yeter bir dolgunluktadır.»

Asım Sarp, Halikarnas Balıkçısı'nı «Merhaba» diye selâmladıktan sonra yazısını şu satırlarla bitiriyor:

«Bu roman, deniz edebiyatımızın baş köşesinde her zaman artan bir değer taşıyacaktır.»

Halikarnas Balıkçısı'nı biz de kendi selâmıyla selâmlıyoruz:

Merhaba!

TERCÜME DERGİSİ

Geçen sayımızda Tercüme [çeviri] dergisinin şiir sayısından bahsetmiştik. Bu sayı her tarafta ilgi ile karşılandı. Yalnız Son Telgraf gazetesinin 8 Nisan tarihli sayısında Ali Rauf Akan bazı menfi [olumsuz] düşünceler ileri sürüyor. Bunlardan bir tanesi bu sayıdaki şiirlerin asıllarından mı, yoksa bir başka dilden mi tercüme edildikleri meselesidir. Bu, yersiz bir vehim [kuruntu]. Çünkü Tercüme dergisinin, başından beri kabul ettiği şartlardan [koşullardan] biri bütün tercümelerin asıllarından tercüme edilmesi şartıdır. Mısır, Çin, Japon dillerinde bazı imkânsızlıklar [olanaksızlıklar] yüzünden bu şarta uyulamamış, fakat bu tercümelerin altına da o metinlerin hangi dilden tercüme edildiği yazılmıştır. Ali Rauf Akan'ın ileri sürdüğü bir başka nokta da seçilmiş tercümelerin dünya şiirini mükemmel [yetkin] bir tarzda tanıtmaya yetmediği, bazı büyük şairlerin tanınmış şiirlerinin bu nüshada mevcut [var] olmadığı noktasıdır. Ali Rauf Akan bu işin ne kadar güç bir iş olduğunu herhalde tahmin eder. Yıllardır, yapılamamış bir işi bir solukta tam ve kusursuz bir halde ortaya atıvermek üç beş kişinin gayreti [çabası] ile olacak işlerden değildir. Zaten bunu Tercüme dergisinin iç kapağındaki yazıdan da anlıyoruz. Dergi o sa-

yısının kusursuz, eksiksiz bir dünya şiiri antolojisi olmadığını, sadece elde bulunan tercümelerle meydana getirilmiş bir eser olduğunu, daha doğrusu bir başlangıç olduğunu söylüyor. Bu kadarının da takdirle [beğeniyle] karşılanacak bir çalışma mahsulü [ürünü] olduğunu kabul etmek icap etmez [gerekmez] mi? Son nokta da, bazı şairlerin hayatları hakkında malûmat [bilgi] verildiği halde bazıları hakkında hiçbir şey söylenmemiş, sadece doğum, ölüm tarihiyle iktifa edilmiş [yetinilmiş] olmasıdır. Memleketimizde Ezra Pound, Mac Leish, Langston Hughes, Eluard, Aragon, Malraux, Supervielle gibi yazar ve şairleri tanıyanlar azdır. Ama Shekespeare, Hugo, Beaudelaire, Verlaine, Rimbaud gibi şairlerin hayatları hakkında herkes az çok bir şey bilir. Ayrıca Tercüme dergisinin eski sayılarında, zaman zaman bunların hayatlarından bahsedilmiştir. Bu itibarla [yüzden] bazı kimselerin daha geniş tanıtılıp bazı kimseler hakkında hiçbir şey söylenmemiş olması pek o kadar kusur sayılacak bir nokta değildir. Ayrıca, şöyle düşünmek lâzım: Bu sayının memleket kültürüne hizmet olmak bakımından bir değeri var mıdır?

Varsa, o değer nisbetinde [ölçüsünde] de hüsnüniyet [iyiniyet] sahibi olmak icap eder.

(Ülkü, 16.4.1946)

BİR SAYFA ÜSTÜNE

Bu sayfadaki fıkraları okuyan dostlarım «Niçin, diyorlar, sayfayı her zaman doldurmuyorsun?» Kendilerine sebebini anlatıyorum. Ama aynı şeyi, belki birçok okuyucum daha merak eder. Kısaca onlara da anlatayım:

Herkes bilir ki bizim mecmuada [dergide] her türlü söz söylenmez. Burada çıkacak yazıların suya sabuna dokunmaması lâzımdır. Bunu herkes gibi ben de bilirim. Bildiğim için de yazılarımı tarta tarta yazar, elimden geldiği kadar, zülfüyare dokunmamaya [gücendirmemeye] çalışırım. Bu kadar çalıştığım halde, ölçülerim derginin ölçülerine pek mi aykırıdır nedir, yine ipin ucunu kaçırıveririm. İşte o zaman, Dergi İdaresi, yazılarımdan bazı parçaları çıkarır. Sayfa da böylece eksik kalır.

Bunu anlatmak, okuyucularıma «bütün kabahati bana bulmayın» demek gibi bir şey oluyor. Ama kim bilir, belki de bütün kabahat yine bende.

DADAL'IN SARHOŞLUGU

Başaran'ı bundan iki sene evvel tanımıştım. O zamanlar şiiri hep eski kalıplar içinde söylüyor, o kalıpların getirdiği hassasiyetin [duyarlığın] dışına pek çıkamıyordu. İki seneden beri bu esaretten [tutsaklıktan] oldukça kurtuldu. Vezinle kafiyenin [ölçüyle uyağın] dışında iş sadece şaire kaldı. Hazıra konmak istemeyen şair, yeni söyleyişler, yeni

hassasiyetler aramak zorundadır. Bu arayış onu daha çok ustalaştıracak, hassasiyetini daha keskin bir lile getirecektir. Başaran'da da böyle oldu. Şiirle baş başa kalmak onun hassasiyetini ne kadar bilemiş, bunu göstermek için, size on yedi Nisanda kendi ağzından dinlediğim bir şiirinden parçalar sunacağım. Bu şiirin adı «Dadal'ın Sarhoşluğu»dur.

Ayın şavkı vurmuş dağ göllerine

Diye başlıyor. Vahşi, fakat ne muhteşem [görkemli] bir rüya! Ay ışığı altında dağ gölleri düşünebilmek için insanın ne kadar şairce bir sezişi olmalı!

Şiirin alt tarafı coşkun bir halk şiiri edasıyla [anlatışıyla] devam ediyor. Halkın çocuğu halkın şiirini söylüyor. Karacaoğlan, Başaran, Köroğlu, Dadaloğlu, sarmaş dolaş :

Şafak söktü Aladağ boyandı kana
Başım döner sana baksam Binboğa
Göğsü güzel Erciyaş çalım içinde
Köroğlu olsam Bolu dağında
Hey hey yine de hey hey derim

Başaran sevda içinde yaşıyor. Ama bu sevda salon şairlerinin sevdası değil. Gözü sultanlıkta. Ama bu sultanlık Büyük Doğu* hanedanının sultanlığı değil. Hürriyeti seviyor, yaşamayı seviyor:

Bir ömür sürerim sevda içinde
Sularla yıldızlarla baş başa şimdi
Ben dağlar sultanı Dadaloğlu'yum
Şu güzel dünyaya geldim geleli
Severim hürriyeti yaşamayı severim

Başaran'ın, gönlünce yaşamasını, bize daha güzel şiirler dinletmesini dilerim.

* Necip Fazıl Kısakürek'in çıkardığı dergi. [A.B.]

ŞİİR MECLİSTE

İstanbul Milletvekilliğini Yahya Kemal kazandı. Buna sevinmek mi lâzım bilmiyorum. Çünkü Yahya Kemal şimdiye kadar birçok büyük mevkilerde bulundu. Bu mevkilerin en büyüğü de Yahya Kemallik mevkii idi. Bâki'nin bir mısraını,

Derviş kendi başına sultan olup gezer

Mısraını ihtimal [dizesini belki de] onun kadar hiç kimse duymamıştır. Ben Yahya Kemal namına [adına] değil, daha çok, milletvekilliği namına seviniyorum.

(Ülkü, 1.5.1946)

SEÇME ESERLER BİBLİYOGRAFYASI

Millî Eğitim Bakanlığı Neşriyat Müdürü Adnan Ötüken'in hazırladığı *Seçme Eserler Bibliyografyası* İstanbul'da «Bir» yayınevi tarafından yayımlandı. Bu kitap Adnan Ötüken'in radyodaki kitap saati konuşmalarının 1942 ile 1945 seneleri arasında okunmuş olanlardan seçilmiştir. Adanan Ötüken, üstüne aldığı iş dolayısıyla, Türk basınını en çok dikkatle takip eden [izleyen] insandır. Görmediği kitap hemen hemen yoktur. Bu yayımların içinden eser seçip kitap meraklılarına takdim edebilmek [sunabilmek] de şüphesiz [kuşkusuz] o yayımları en iyi takip etmiş olana düşer. 1942 ile 1945 seneleri arasında çıkmış kitaplardan kalbur üstünde kalanları hakkında [üstüne] şöyle bir fikir edinmek isteyen ve kendisine lüzumlu kitapların neler olabileceğini merak eden türlü mesleklere mensup [bağlı] kimseler bu kitaptan kolayca faydalanabileceklerdir. Kitabın baş tarafında, tanıtılan eserlerin, konularına göre sınıflandırılmış sistematik, ayrıca müellif [yazar], mütercim [çevirmen] ve eser adlarına göre tertiplenmiş [düzenlenmiş] alfabetik birer indeks [dizin] var. Bundan başka, türlü yazarlarımızın türlü gazetelerde kitap saati hakkında yazdıkları yazılar da kitabın baş tarafına konmuş. Bütün bunlara ilâve olarak Adnan Ötüken bir önsöz yazmış. O yazıda şöyle diyor:

«Kitap saati gibi seçme eserler bibliyografyasının da fazla bir iddiası yoktur. Tahlil ve tenkitten [çözümleme ve eleştirmeden] ziyade kitapları tanıtmak, bunlara karşı ilgi

uyandırmak, belli başlı amacımızdır. Esasen dil, edebiyat, felsefe, tarih, coğrafya, tıp, teknik, ziraat gibi çeşitli konularda yayımlanmış eserleri tahlil ve tenkit eden bibliyografyalar hazırlamak bir insanın değil, çeşitli mesleklere mensup uzmanların toplu çalışmasıyla mümkün olabilecek bir hizmettir.»

Fıkrayı Adnan Ötüken'in sözleriyle bitireyim:

Herkesin işine yarayacak olan bu kitabın adını tekrar ediyorum, sayın okuyucularım: *Seçme Eserler Bibliyografyası*. Yazan: Adnan Ötüken. İstanbul'da «Bir» yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Fiyatı 175 kuruş.

ÇERÇEVE

Necip Fazıl Kısakürek'e dokunmamaya karar vermiş, bu kararımı kendisine de söylemiştim. Ama dayanamıyorum; bu yazımda da adı geçecek. Yalnız bu sefer büsbütün lehinde söylemek istiyorum. Necip Fazıl'ın; çoğumuza mânasız [anlamsız] gibi görünen ifadesi meğer ne kadar tesirli [etkili] bir ifadeymiş. Niçin diyeceksiniz. Anlatayım:

Vakit gazetesinden sonra Son Telgraf gazetesi de kalkınmaya karar vermiş. Vakit gazetesi gibi Son Telgraf gazetesi de ilânlara [duyurulara] başlamış. Vakit gazetesinin Peyami Safa'sına karşılık Son Telgraf gazetesi de bir Necip Fazıl Kısakürek bulmuş. Vakit gazetesi gibi Son Telgraf gazetesi de bu ilânlarından bir sayfayı Necip Fazıl Kısakürek'e ayırmış. İşte o sayfada Necip Fazıl'ı tıpkı Necip Fazıl gibi anlatıyor. Size o sayfadan birkaç cümle alayım:

«...Fikrî, siyasî, içtimaî, edebî, her mânada ve her gün fışkırtacak şimşeklerin mihrakı [odağı] Necip Fazıl Kısakürek ve Çerçevedir.»

«İçinde renk, çizgi ve ışık yüzen bir üslûp ve dünya görüşü menşuru [prizması] içinden, günü, her günü dünden gelen ve yarına sarkan bu günü arz edici [sunucu] kalem olarak.

ile beraber olduğunu söyler; ve bukalemun göstereceği hârikaları tariften bile müstağni [çekingen, gönlü tok] olduğunu kaydederse yeter. değil mi?»

Görüyorsunuz. Son Telgraf gazetesi Necip Fazıl Kısakürek üslûbuyla konuşuyor. Böyle bir üslûba müessir [etkili, etken] denmez de ne denir?

Neslihan Kısakürek de *Pol Ve Virjini*'yi tercüme edecekmiş. Ve bu iş «Bernardin de Saint-Pierre'in bizzat eserini bugünün en kıvrak Türkçesiyle yeni baştan kaleme alması demek olacak»mış. Tabi o kıvrak Türkçe yukarıdaki cümlelerin Türkçesi olacak. Bernardin de Saint - Pierre de başka türlü yazamazdı zaten.

Aynı üslûbu gazetenin başyazarı olan ve gazetede çıkacak romanının senenin en büyük edebî hâdisesi [olayı] olacağı bildirilen —kendi tâbirleriyle— «*Yakılacak Kitap* mübdii ve muharriri» [bulanı ve yazanı] Ethem İzzet Benice'nin yazılarında da görmek isteriz.

AKADEMİ
Fikir Hareketleri

«Akademi» Fikir Hareketleri adıyla bir dergi çıkarılıyor. Bu derginin ilk sayısında yolu şöyle anlatılıyor:

«İnsanlık, uzun bir harbin [savaşın] verdiği maddî zorlukları gidermeye uğraşırken, iç hayatımızda bıraktığı tahribat [yıkımlar] ihmal edilemez.

«İkinci Dünya Harbi bize yepyeni bir âlem yarattı. Henüz tahliline [çözümlenmesine] bile kalkmanın yersiz olduğu bu âlem, maddî varlığımızın idamesi [sürdürülmesi] için açılan çetin mücadelelerin sona ermesini, sübjektif [öznel] dünyamızın huzura kavuşmasını acaba temin edebilecek [sağlayabilecek] mi? Birinci Dünya Harbinde de böyle düşünülmüştü, bugün de aynını düşünüyoruz.»

Bütün fikirlerimizi harekete geçirip düşünüyoruz. İç hayatımızdaki tahribatı da harbin getirdiği maddî zorluklarla

birlikte yenmeye, onarmaya çalışacağız. Ama maddî zorlukları yenemiyormuşuz, ne çıkar? Hiç olmazsa iç hayatımızdaki tahribatı tâmir ederiz [onarırız] ya. Yalnız, bunu nasıl yapacağız? Herhalde dergiyi sonuna kadar okumak lâzım. İkinci Dünya Harbi bize yepyeni bir âlem yaratmış. Acaba bu âlem sübjektif dünyamızın huzura kavuşmasını temin edebilecek mi imiş. Pek anlayamıyorum, ama acaba bu âlem maddî ve mânevî varlığımızın dışında bir âlem mi? Yahut maddi ve mânevî [tensel ve tinsel] varlığımız mı bu âlemin dışında? Birinci harbin sonunda da böyle düşünülmüş; bugün de aynını düşünüyormuşuz. Düşünelim bakalım.

Yazı devam ediyor:

«İnsan biraz huzur arıyor. 'Akademi' Fikir Hareketleri, harbin sonsuz ıstıraplarından, politikanın hudutsuz [sınırsız] sihirbazlıklarından yorulmuş olanlar için bir dinlenme melcesi [sığmağı] olmaya çalışacaktır. Akademi Fikir Hareketleri'nde fikir ve sanatın değişmez karakterini bulacaksınız.

«Dergimiz dün ve bugün artık klasikleşmiş fikirlerin yeni dünya nizamında [düzeninde] alacağı son şekli ve yeniden doğan fikir ve sanat cereyanlarının [akımlarının] memleketimizin iç ve dışındaki gelişmelerini takip ve bu gelişmeler karşısında durumumuzu tahlile uğraşacaktır. Tek gayemiz [amacımız] politikadan uzak bu işi başarabilmektir.»

Yani ıstıraplarla, felâketlerle, cemiyetle [toplumla], insanla, kısacası dünya ile alâkasız [ilgisiz] bir fikir ve sanat.

Böyle bir fikirle böyle bir sanatı sabırsızlıkla bekliyoruz.

(Ülkü, 16.5.1946)

VARLIK DERGİSİ

Bir zamanlar seve seve okuduğumuz Varlık dergisi, son yıllarda aşağı yukarı ölü bir hale gelmişti. İçinde zaman zaman güzel yazılar da çıkıyordu; çıkıyordu ama, o yazılar Varlık dergisini o durgun havadan kurtaramıyordu. Duyduğumuza göre bu emektar dergi şöyle bir silkinip yeniden canlanmaya niyet etmiş. Bu ayın sonunda çıkaracağı sayıya eski şairlerinden, eski yazarlarından parçalar koyacakmış. Koyacakmış değil de koyacak diyeyim. Çünkü ben bu haberi derginin sahibinden duydum. Üstelik, dergiye girecek yazılardan birçoğunu da okudum. Şiirler arasmda Ziya Osman Saba'nın Ahmet Muhip Dranas'ın, Cahit Sıtkı Tarancı'nın Melih Cevdet Anday'ın, Oktay Rifat'ın, Sabahattin Kudret Aksal'ın, Cahit Külebi'nin, Necati Cumalı'nın hepsi ayrı ayrı güzel, birer şiiri var. Şiiri sevenlerin bu dergiyi zevkle okuyacaklarından eminim. Aynı dergide, ilgi uyandıracağından ayrıca emin olduğum [inandığım, güvendiğim] bir yazı da Sabahattin Eyuboğlu'nun tiyatro hakkındaki yazısıdır. Üstünde çok durulmuş, çok düşünülmüş bir yazı. Sabahattin Eyuboğlu bu yazının bir yerinde (çıkmamış bir yazıdan parça almaya hakkım yok ama, alacağım) şöyle diyor:

«Tiyatro sokakla arasını açtı mı, kolay kolay kendine gelemiyor artık. Salonları, kibarlar çevresini kazanmak isteyen tiyatro ister istemez incelip züppeleşiyor, nükteden öteye geçemez oluyor. Nükte de iyi şeydir; ama, likör misali, hoşa

gitmekle kalır. İnsanı ne doyurur, ne coşturur. Sahnede söz rakı gibi sert, su gibi cömert gerek.

«Tiyatro özünden halkın, çokluğun malıdır. Demokrasinin doğduğu yerde doğmuş, onunla beraber gelişmiştir.

«...Bundan ötürü tiyatronun en şaşmaz münekkidi [eleştirmeni] halk olmuştur.»

Bu fikirlerin Sabahattin Eyuboğlu'ya ne zaman geldiğini, nasıl geldiğini biliyorum. Geçen yazdı; Muammer Karaca Cebeci'de bir açık hava tiyatrosunda temsiller veriyordu. Bu temsiller çok tutundu. Tutunmasına sebep de Muammer Karaca'nın, sahnede halkın diliyle konuşması, halkın hislerine tercüman olarak konuşması idi. Halk, bir tulûat sahnesinde, kendi davasının müdafaasını [savunmasını] kendi dili, kendi hicvi [taşlaması], kendi mizahı içinde seyrediyordu. Halkın Fransızca ile karışık mükâlemelere [konuşmalara], vurguncuya, karaborsacıya hıncı vardır. Bir halk sanatkârı çıkıp da bunları bütün gülünçlüğü ile ortaya koyduğu vakit halk onu alkışlar. Bir Milli Kalkınma Partisi'nin Musa dininin esaslarına [temellerine] benzeyen programı gerçi aslında da gülünçtür. Ama o program bir Muammer Karaca'nın diline düştüğü vakit daha gülünç olur. Halk kendisinin ifade edemediği [anlatamadığı] şeyleri sanatkârında görmek ister.

MUAMMER KARACA

Muammer Karaca yine şehrimizde. Bu sene de Cebeci Çiçek Balıçesi'nde temsiller veriyor. İlk oynadığı eseri kendi yazmış: *Platin Palas*. Tiyatro tarihinde büyük eserler vermiş aktörlere rastlıyoruz. Ama Muammer sadece aktör kalsa daha iyi edecek. Biz onu, daha çok, bütün insanlarda görülen halleri çok güzel belli ettiği vakit, çok kere de, hiç söylemediği nükteleri için seviyoruz. Muammer'in bu senekı kadrosu da geçen senekine nazaran [göre] daha kuvvetli. Uzun seneler birçok operetlerde seyrettiğimiz Süruri ailesinden Celâl Süruri ile Ali Süruri var. Bunlara bir de son günlerde Atilâ Revüsü'nde oynayan Lûtfullah Süruri'nin kızı,

Gülriz Süruri katıldı. Çok genç olmasına rağmen büyük şeyler vaat eden Gülriz Süruri vücudu, sesi ve danslarıyla bir operet sahnesi için daima bir kazanç olacaktır.

ÜÇ NAL

Melih Cevdet Anday'ın «Fotoğraf» şiiri şöyle başlar:

> Dört kişi parkta çektirmişiz:
> Ben, Oktay, Orhan, bir de Şinasi.

İşte o Şinasi Ankara'da bir içkili lokanta açtı. Adı: Üç Nal. Şinasi hem sanatkâr, hem de okur yazar bir insan olduğu için lokantasını sanatkârlarla okur yazarların sık sık gidecekleri, gittikleri vakit de zevkle oturacakları bir yer olarak tertipledi [düzenledi]. Her giden hoşlanıyor. Ben de onlardanım. Salonun türlü süsleri arasında zaman zaman mısralara [dizelere] yahut da bazı mısraların medlûllerine [anlamlarına] rastlıyorsunuz. Tuvalete koyduğu bir abajurun üstüne de Refik Halit'in *Bir Avuç Saçma* adlı eserinden bir parça yazmış. Güzel bir buluş, değil mi? Gelgelelim Şinasi memnun değil. Diyor ki: «Her içeriye giren Refik Halit'in yazısına dalıyor. Dışarıda da bir sürü insan sıra bekliyor.» Şinasi'nin ticarî bakımdan hoşnutsuzluğuna sebep olan bu hal edebiyat namına [adına] beni sevindirdi. Demek ki halkımız edebiyatla da meşgûl oluyor [uğraşıyor, ilgileniyor].

FOSFORLU CEVRİYE

On iki Haziran 1946 günü çıkan Vatan'da Bedri Rahmi Eyuboğlu «Fosforlu Cevriye» türküsü dolayısıyla bazı sanat meselelerine [sorunlarına] dokunuyor. Sanatın sanat olabilmesi için halk içinde yayılması gerektiğini, halk içinde yayılabilmek için de her sanatın öteki sanatların yardımına

muhtaç olduğunu söylüyor.

Bu yazıdan birkaç parçayı, yazarla aynı fikirde olmadığımızı söyleyerek, sütunlarımıza alalım:

«Hiçbir memlekette, hiçbir devirde bir sanat yalnız başına sivrilmemiştir. Kardeş sanatlardan birisiyle yüzde yüz anlaşmadıkça, onlardan birisi içerisinde erimedikçe bir sanat eseri yaşamak hakkından mahrumdur [yoksundur]; kı-ı sır kalmaya mahkûmdur.

«El ele veren sanatları, birbirleri içerisinde eridikçe hakiki sanat ömrüne kavuşan eserleri birer birer gözden geçirmek! Ne muazzam [büyük] bir seyahat.

«Müzikle sansı, müzikle şiiri, müzikle mimariyi, evvelâ ikişer ikişer düşünmek, bunların birbirlerine verdikleri değeri hesaplamak. Daha sonra onların hepsini bir arada bir çatı altında toplanmalarından doğan cümbüşü tasarlamk.

«Resimle şiiri, resimle heykeli, resimle mimariyi, yer yer aynı yapı içinde erimiş görmek. Bu yol bizi daima sanatın en kudretli çağlarına çıkartacak.»

Yukarıda söyledik ya, ben bu fikirlere iştirak etmiyorum [katılmıyorum].

(Ülkü, 16.6.1946)

ATİLÂ REVÜSÜ

Geçen sayıda, Sabahattin Eyuboğlu'nun «Tiyatro yazısı» münasebetiyle [dolayısıyla], aktör Muammer Karaca'nın şehrimizde verdiği temsillerden bahsetmiştim. Bir iki senedir yaz gelmiyor mu, Ankara'da bir tiyatro faaliyetidir [etkinliğidir] başlıyor. Cebeci'deki açık hava tiyatrolarından birinde bu sene de Atilâ Revüsü var. Atilâ Revüsü sekiz on gün kadar Ekrem Reşit'le Cemal Reşit'in yazdıkları *Deli Dolu* adlı opereti oynadı. Bu türlü eserlerin tulûat sahnelerinde zaman zaman enikonu güzelleştiğini birçok defalar gördüğüm için, bu revüye de gittim. Gittim ama, umduğumu bulamadım. Her şeyden evvel, bu teşekkülün [topluluğun] bir tiyatro teşekkülü olmadığını söylemeliyim. İçlerinde ne bir aktöre rastlayabildim, ne de bir aktrise. Bayan Toto'nun hüsnüniyeti [iyiniyeti] ile Gülriz Süruri'nin göz dolduran hali bir sahneyi kurtarmak için kâfi [yeterli] gelmiyor. Tiyatro sayesinde [yoluyla] geçinen insanlardan her şeyden evvel tiyatroyu ciddiye almaları beklenir. Oysa ki bu revüde bunu bulmak imkânsız [olanaksız]. Aktörler birbirleriyle konuşurken ahaliye dönerek konuşuyorlar. Baş erkek oyuncu (adı Tevhit Bilge) yalnız kendi sözünü söyleyeceği zaman mikrofon başına geliyor; sözünü bitirir bitirmez ellerini pantalon ceplerine sokup başlıyor dolaşmaya. Karşısındakinin de ona söyleyecekleri varmış, umurunda değil. Tevhit Bilge karşısındaki aktörü küçümseyebilir; ama halkı küçümsemeye hakkı yok. Yüzlerce kişinin kendisini seyret-

mek için uzak uzak yerlerden kalkıp oraya kadar geldilerini unutmamalı.

Yazılı eserlerin kalıplaşmış nüktelerinin tulûat sahnelerinde çoğu zaman inceldiğini, şirinleştiğini gördüm. Bu heyette [toplulukta] ise, tersine, nükteler, halk daha iyi anlasın diye midir nedir, olduğundan daha basit, daha bayağı bir hale getiriliyor. Herhalde bu da halkı hiçe saymaktan olacak. Atilâ Revüsü'nü idare edenler [yönetenler] halkın da bir zevki olduğunu, hiç olmazsa kendileri kadar bir zevki olduğunu düşünmek zorundadırlar.

SHAKESPEARE GİBİ

Deli Dolu operetinde bir tek söz hoşuma gitti. O sözün de müellife [yazara] ait olduğunu sanıyorum. Bir delikanlı sevgilisine aşkını anlatırken lûgat paralamaya kalkıyor. Rakibi olan erkek bunun üzerine «Sen Şekispir gibi konuşuyorsun be! Bak ben de sana Şekispir gibi bir cevap vereyim de gör» dedikten sonra şu cümleyi söylüyor: «Hayasızlığın tomurcuklandığı yerde edepsizlik çiçek açar.»

Sahiden de Shakespeare gibi.

GÖNÜLDEN GÖNÜLE

Atilâ Revüsü'nün ikinci oynadığı eser *Gönülden Gönüle* idi. Buna eser demek ne dereceye kadar doğrudur bilmem. Arap filimlerinin kötü bir taklidi. Üstelik kötü de oynanıyor. *Deli Dolu*'da Rum taklidi yapan Bayan Toto o işi bir hayli beceriyordu. Halbuki [oysa] bu eserde Türk taklidi yapmaya kalkıyor, olmuyor. Tevkit Bilge'nin Ermeni taklidi Ermeniden çok Yahudiye kaçıyor. Bu da, genç aktörün Yahudi rolü oynaya oynaya Yahudileşmiş olmasından ileri geliyor herhalde [olmalı]. Gülriz Süruri'nin söylediği şu şarkı eser hakkında bir fikir verir sanırım:

Gece gündüz yat;
Oh, my heart! my heart!
Bu hayat rahat;
Oh, my heart! my heart!

EDEBİYAT GECELERİ

Gene geçen sayıda, gene bir edebiyat hâdisesi [olayı] dolayısıyla, *Üç Nal* lokantasından bahsetmiştim. Birçok sanat adamının sık sık göründükleri bu lokantada bir gün de şair Ahmet Hamdi Tanpmar'a rastladım. Sayın Tanpınar, Şinasi'ye, bu şirin lokantada hususi [özel] geceler tertiplemelerini [düzenlemelerini] tavsiye ediyordu. Şinati: «Zaten böyle bir fikrimiz vardı» dedi. Birçok edebiyat ve sanat adamının toplu bir halde bulunacakları bu gecelerde masalar evvelden tutulacak, toplanıldıktan sonra da gece tam bir sanat havası içinde geçirilecekmiş. Bu gecelere gelecek olanlar herhalde İstanbul Üniversitesi'nin Edebiyat Gecelerinde olduğu gibi suratlarına sakal bıyık takıp başlarına sarık sarmayacaklar ama, zannederim gene de güzel bir gece geçirebilecekler.

DERGİLER

Bizim memlekette dergiler zaman zaman çoğalır, zaman zaman da ortadan kayboluverir. Son günler, bu bakımdan bereketli gibi görünüyor. *Akademi* adlı dergiden bir iki sayı evvel bahsetmiştim. Bu seferki yazımda iki yeni dergiden daha haber vereceğim. Biri *Söz*, öteki de yeniden çıkmaya başlayan *Gün*. Bu son iki dergide Akademi'nin académismeʼi yok. Akademi dergisinde «Şiirde Sağ Ve Sol» adlı bir yazı çıkmıştı. Gün dergisinde de Hasan Tanrıkut aynı konuya dokunmuş. Ben Hasan Tanrıkut'un Yahya Kemal hakkındaki düşüncelerini doğru bulmuyorum. Bir şair her şeyden evvel şairliği ile hükümlendirilir [yargılanır]. Her mesleğin erbabından, meslek bahsi [konusu] konuşulduğu zaman, nasıl ilkin işinin ehli olması istenirse, bir şairden de şiirin erbabı olması istenir...

(Ülkü, 1.7.1946)

MUZAFFER TAYYİP USLU

Bu sayıda okuyucularıma acı bir haber vereceğim. Şair Muzaffer Tayyip Uslu ölmüş. Bu haberin ne kadar acı bir haber olduğunu belki de okuyucularım birdenbire anlamıyacaklardır. Çünkü Muzaffer Tayyip pek o kadar tanınmış bir şair değildi. Çok gençti. Kendisini henüz ben de tanımamıştım. Bir tek şiir kitabı vardı, yalnız onu okudum. Kitabın adı: *Şimdilik*. Kim bilir daha neler yazacaktı. Yaşı yirmiyi yeni geçmişti. Zonguldaklıydı. Veremden öldü.

Son yıllarda Zonguldak üç büyük istidat [yetenek] yetiştirdi: Biri Rüştü Onur, biri Kemal Uluser, biri de Muzaffer Tayyip. Ne biçim kader [yazgı]. Üçü de arka arkaya öldüler.

Size onun «Arkadaşlık» adlı şiirinden bri parça alacağım. Ama bu yetmez. Muzaffer Tayyip'in insan sesini duymak istiyorsanız *Şimdilik* adlı kitabını mutlaka okuyun. Şiirimizin nasıl bir istidat kaybettiğini asıl o zaman anlayacaksınız.

Şiirler söylemek istiyorum size
En tatlı ümitler içinde
İstiyorum ki korkutmasın sizi mezarlık
Göreceksiniz o kadar
O kadar can sıkıcı değildir
Benimle arkadaşlık

Ben
Rivayete göre
Allahın talihsiz kuru
Ben
Üsküdarlı Şükriye hanımın
Ortanca oğlu
Ve yirminci yüzyılın
Eli ayağı bağlı
Zavallı şairi
Muzaffer Tayyip Uslu
Şiirler söylemek istiyorum size
Siz sevgili insan kardeşlerime.

YENİ VARLIK

Bundan iki sayı evvel Varlık dergisinin yenileşmiş olarak çıkacağını haber vermiştim; çıktı. İçinde birçok tanınmış imza var. Size o imzaların yazılarından bir iki küçük parça sunacağım. Melih Cevdet Anday'ın «Yürük Mezarlığı» adlı şiirinden:

. . . .
Yürük durmaz geçer, davarı nerde orda
Ha ovanın kırında, ha yukarı illerde
Düşünür eski günleri.. iskândan önce.

Bir gün bırakıverirlerdi bütün işi
Toplanır ateş kenarında konu komşu
Kıl çadırlar sökülürdü sabaha karşı.
. . . .
Geride kalmanın yaman hüznü ruhunda
Biz yeniliğin ve hürriyetin peşinde
. . . .

Oktay Rifat'ın «Uludağ Sokak Satıcıları» adlı şiirinden:

Girin satıcılar evimin bülbülleri
Girin girin aydınlık bahçemden içeri
Erik satın armut satın nar satın bize
Dağlar görünürken kapıda arkanızdan

İndirin tüy gibi küfeyi arkanızdan
Dolsun bir elmada bir mevsim evimize.
. . . .
Ey İstanbul ağzıyla mal satan simitçi
Çocukları eşeğine bindiren sütçü
Halil İbrahim bereketi kesenize.

EDEBİYATTA TİPLER

Varlık dergisinin son sayısında Sabri Esat Siyavuşgil edebiyattaki tiplerden bahsediyor. Sözüne «Tipler romana ve tiyatroya hayattan girer» diye başlayan Sabri Esat Siyavuşgil birkaç satır sonra hayattan edebiyata girmiş kahramanların o eserde hayattaki silik ve iki buutlu hüviyetlerinden [boyutlu kimliklerinden] kurtulup renkli ve üç buutlu birer tip olduklarını söylüyor. Yazara göre *Hamlet, Tartarin, Merakî, Adamcıl, Doktor Faust, Falstaff* bunlardandır. Bizim edebiyatımızda da böyle tipler olup olmadığı meselesi [sorunu] üzerinde duran Sabri Esat şöyle diyor:

«*Şair Evlenmesi*'nden* bugüne kadar geçen zamanın darlığı içinde, hayattan sahneye ve sahneden hayata geçmiş herhangi bir kahramana rastgelebileceğimizi pek ummuyorum. Tiyatro tiplerimiz ya ölü doğmuş çocuklar, yahut rastgele sahneye ayak basmış silik fanilerdir. Ancak Ata yadigârı [andacı] Karagöz perdesinde tıpkı tasvirleri gibi iki buutlu bazı tiplerin bir zamanlar kuvvetle yaşadığını hatırlıyoruz. Narçin beyler dünün bobstili, Himmet Ağalar dünün hacıağası, Tuzsuz Deli Bekirler dünün bilmem nesiydi.»

O tiplerin yaşayan tipler olması, yazarın ilk cümlede de söylediği gibi sanata hayattan girmiş olmalarıdır. Hayatta benzeri olmayan insanın edebiyatta da yaşamasına imkân [olanak] yoktur. Büyük kalemlerin yarattığı büyük kahramanlar bizim herhangi bir tarafımızı temsil ederler. Ayrıca büyük insanların kafasından çıkmış olmaları —ki bu, o

* Şair Evlenmesi (1860), Tanzimat yazarlarından Şinasi'nin oyunudur. [A.B.]

kahramanların bir parça da insanlara benzemesi demektir— onları az çok uzun ömürlü yapar. Fakat en çok yaşayacak kahraman kalabalığa benzeyen, çoğu zaman alelâde [bayağı, sıradan] olan, iyilikleriyle, kötülükleriyle, basitlikleri, aptallıkları ve kurnazlıklarıyla işleri, güçleri ve avarelikleriyle, gündelik dertleri ve alış verişleriyle hasılı [sözün kısası] her şeyleriyle dünyadan olan kahramanlardır. Shakespeare'in Hamlet'ine, Goethe'nin Faust'una karşılık Gogol'ü ebedî [ölümsüz] kılan kahramanlar işte o kahramanlardır.

«Hikâye bize insanların yardımıyla bir vaka [olgu], romansa vakaların yardımıyla bir insan anlatır.» derler. Buradaki *bir insan* daha geniş anlamıyla *insan*'dır. Yani insanlar. İnsanlar daima hayatlarıyla mevcutturlar [vardırlar]. Bize bir hayatı olduğu gibi anlatan eserde insan da vardır. Hüseyin Rahmi'nin tipleri bunun için beşerîdir [insancıldır]. Edebiyatımızda bir Hamlet varsın bulunmasın. Bir dosya memuru, bir tüccar, bir işsiz, bir mahalle karısı, bir sarhoş, bir külhanbeyi, bir bilmem ne... Bir edebî esere hayatıyla, hayatta olduğu gibi girerse edebiyat var demektir. Sabri Esat Siyavuşgil, yazısının ilk cümlesindeki hakikatı, daha beşinci satırda unutmuş gibi görünüyor. Unutmasaydı Hüseyin Rahmi'nin tiplerinin de yaşayan tipler olduğunu kabul ederdi. Sait Faik'in bize bu yoldan tanıttığı ne insanlar vardır! Karpuzcu, motörcü, berber, fakülte talebesi, dalgıç, meyhaneci gibi insanlar büyük şahsiyetler [kişiler], efsanevî kahramanlar değildirler. Ama onlar edebiyata hayattan girmişlerdir. Yaşayacaklardır.

(Ülkü, 18.7.1946)

TOZ PEMBE

Gerçek gazetesi bazı siyasi partilerin programlarını yayımladı. Bu arada Sosyal Adalet Partisi'nin de programı var. Programı tamamen [tümüyle] okuyamadım. Yalnız bir yeri şöyle bir gözüme ilişti. Politika bakımından değil de sadece edebiyat bakımından ilgilendim. Dilini pek sevmedim ama, şaraneliğine bayıldım doğrusu. Şöyle diyor:

«Partimizin rengi toz pembe olup, kırmızı veya kızıl değildir.»

Aşk olsun! Nasıl da bulmuşlar bu güzel rengi?

Bir dostum itiraz edecek oldu: «*Gülkurusu* yahut *Yavru ağzı* olsaydı daha yakışıklı olurdu» dedi. Ama ben o fikirde değilim. Toz pembeden vazgeçmemeli. Allah için, çok esaslı renk!

BİR ŞİİR ANTOLOJİSİ

Orhan Burian'ın hazırladığı *Kurtuluştan Sonrakiler* adlı şiir antolojisi Yücel Yayınları arasında çıktı. Oldukça kalın, üzerinde de bir hayli çalışılmış bir antoloji. Bununla beraber bazı kusurları eş dost arasında bazı dedikodulara da yol açmadı değil. Orhan Burian bugünkü Türk şiirini Ceyhun Atuf Kansu'ya kadar getirdikten sonra kitabının sonuna «Nebula» adlı bir kısım ilâve ediyor. Asıl antoloide, hüviyetleri [kimlikleri] bugüne kadar belli olmuş şairler. «Nebula»da ise, henüz ne olacakları kestirilemeyen gençler var. Halide

Nusret Zorlutuna, Halûk Nihat Pepeyi, Orhan Şaik Gökyay, İffet Halim Oruz, Salih Zeki Aktay, Yusuf Mardin, İbrahim Zeki Burdurlu esas kısımda; Cahit Külebi, Sabahattin Kudret, O. Murat Arıburnu, Necati Cumalı gibi şairlerse Nebula'da. Bu tasnif [sınıflandırma] pek hakça yapılmamış gibi geliyor insana. Çünkü Nebula'ya alındığını söylediğim bu dört şair, esas [temel] kısma giren birkaç şairle aşağı yukarı aynı zamanlarda edebiyat hayatına atılmış kimselerdir. Hiç değilse onlar kadar beğenilmiş şiirleri de pek çoktur. Ayrıca şimdiye kadar yazdıklarıyla bu edebiyatın gerçek kıymetlerinden olacaklarını belli etmişlerdir. Buna karşılık, hüviyetleri belli olmuş diye birinci kısma alınanlardan birçoğunun da daha şimdiden edebiyatımızdan silinip süpürüldüğünü görüyoruz. «Nebula»ya alınan Cahit Külebi'nin şair olarak kalacağı daha şimdiden ne kadar belli ise, birinci kısma giren Salih Zeki Aktay'ların ve benzerlerinin hiçbir şey olmadıkları da şimdiden o kadar bellidir.

Kıymet hükümleri [değer yargıları] veren antolojilerin biraz daha dikkatli olması gerekir.

TÜRK MEŞHURLARI ANSİKLOPEDİSİ

Antoloji nihayet [sonuçta] bir sanat eseridir. Oradaki kıymet hükümlerinde [değer yargılarında] yanlışlıklara düşülmüş olması —sanat ölçülerinin kolay değişen ölçüler olduğu göz önüne alınarak— daha kolay affedilir [bağışlanır]. Fakat bir ansiklopedi, ilim [bilim] eseridir. İlim eserinde indî [kendince] olmak, bir bilgin olması gereken ansiklopedi yazarına kolay kolay bağışlanamaz: İşte İbrahim Alâaddin Gövsa'nın yazdığı, Yedigün dergisinin de yayımladığı *Türk Meşhurları Ansiklopedisi* bu cins [tür] eserlerdendir. Bu eserin tertiplenişinde [düzenlenişinde] nelerin ölçü olarak alındığı bir türlü anlaşılamıyor. Sahnemizin şöhretleri [ünlüleri] arasında Kemal Tözem yer alıyor; fakat Kel Hasan yahut Dümbüllü İsmail bu şerefe lâyık görülmüyor. Yazar olarak Kerime Nadir, Cahit Uçuk, İzzet Ulvi, Sait Ali

Kurfal gibi imzalar meşhur sayılıyor; ama Nurullah Ataç meçhul [bilinmiyor]. Tarihçi olarak dostumuz Feridun Fazıl Tülbentçi'ye itibarlı [saygın] bir yer veriliyor, fakat Mükrimin Halil, yahut memleketin tanınmış edebiyat tarihçisi Mustafa Nihat Özön bu itibardan mahrum [yoksun] bırakılıyor.

Bazı kimseler, bir zamanlar şiirimizi tereddiye [yozlaşmaya] götüren yeni cereyanların [akımların] önüne geçilmesini, genç şairlerin kanun kuvvetiyle susturulmasını istiyorlardı. Sanat, nihayet, endazeye [ölçüye] vurulamayan bir cehddir [çabadır]. Bir sanat eserini anlayıp anlamadığımızı kesin olarak bilemeyiz. Gelgelelim ilim öyle değildir. İlmin kıymet hükmüne, indiliğe tahammülü yoktur. Bunu kendileri de bilirler. Kendi metodlarıyla [yöntemleriyle] hareket edecek olsak, ilk olarak *Türk Meşhurları Ansiklopedisi* cinsinden kitapları toplatır, İbrahim Alâaddin Gövsa gibi ilim adamlarını mahkûm ederiz. Hiç kimsenin Türk gençliğine yanlış bilgiler öğretmeye hakkı yoktur.

(Ülkü, 1.8.1946)

DİKKAT

Konu bulmakta güçlük çeken mizahçılara Büyük Doğu dergisini salık vermiştim. Sözümü geri alıyorum. *Mes'uliyet* adlı yeni bir dergi gördüm. Büyük Doğu'ya taş çıkarıyor. Bu derginin sahipleri herhalde Ashab-ı Kehif'ten olmalı. Neden diyeceksiniz. Yazılarındaki kelimelerden anlıyorum. «Müntahabın Mes'uliyeti [seçilenin sorumluluğu] adlı yazıda şöyle bir bakışta gözüme ilişiveren bu kelimelerden birkaçını sıralayayım da isterseniz beni haksız bulun:

«Rey, mebus, müstahap, mihnet ve şevket (Bereket versin mühnet-ü şevket demiyor), esâfil, beytülmal, hoşnudî, istitaat.»

Size o dergiden bir de şiir:

DİKKAT
İşte demokrasi
Ne tatlıdır latif sesi
Sanki munis bir vait büsesi
Kalkacaktır zulüm, şiddet perdesi
Muhakkak verilecek halkın meşru hissesi
En sonunda gözükecek hürriyetin parıldayan şulesi
Ergeç çözülecek gözlerdeki bağ, ağızlara vurulan gem
Artık millet istemiyor, reddediyor sadaka kabilinden yem
Bir zamanlar bu zavallı ahali ağlayarak zeytin yağı ihraç etti Ağraya
Acıyın, insaf edin, dokunmayın sakın şu sızlayan yaraya
Gün oldu ki kahvelerle kibritlerimiz hicret etti Ürgüp'e
Bütün bunlar halkımızın kulağında birer küpe
Hep aynı ızdırapla elem veren hatıralar
Hiçbir zaman affedilmez hatalar
Ergeç yola girecektir hepsi
Yükselecek halkın sesi
İşte demokrasi
DİKKAT

Sabih Halim Bayav

Okudunuz mu «Dikkat» şiirini? Olur ki bunu yazanla bir yerde karşılaşıverirsiniz, asıl o zaman dikkat edin. Belki boğazınıza falan sarılır.

(Ülkü, 16.8.1946)

YENİLİKLER

Son zamanlarda yeni yeni dergiler, dergilerde de yeni yeni kımıldanmalar göze çarpıyor. *Varlık* dergisinin kalkınışından sonra, birkaç sayı evveline kadar pek yavan bir şey olan, daha doğrusu hiçbir şey olmayan, *Amaç* dergisinde, de bir canlanma gayreti [çabası] görüldü. Ayrıca *Yeniilkler* adlı dergiyi de son sayısında bir hayli [epey] zenginleşmiş bulduk. Bugün size bu derginin o sayısından bahsetmek istiyoruz. İçinde Sabahattin Eyuboğlu, Sait Faik Abasıyanık, Cahit Külebi, Melih Cevdet Anday, Behçet Necatigil, Sabahattin Kudret, Necati Cumalı, Orhon Murat Arıburnu gibi birçok sevdiğimiz şairle birçok sevdiğimiz yazarın şiirleri ve yazıları bulunan bu sayı, bu isimlerden de anlaşılacağı gibi genç neslin [kuşağın] eseridir. Herhalde bundan olacak derginin her tarafında bir gençlik, bir tazelik havası var. Sabahattin Eyuboğlu'nun yazısı biraz hazin [acıklı] bir yazı. Muzaffer Tayyip Uslu'nun ölümünden, ölümü dolayısıyla da şiirlerinden bahsediyor. Sabahattin Eyuboğlu bu yazısında zaman zaman gerçek noktalara dokunuyor. Sait Faik Abasıyanık'ın «Havuz Kenarı» adlı güzel bir hikâyesi, Cahit Külebi'nin de «Akşamlar Hey Akşamlar» adlı güzel bir şiiri var. O şiirin bir yerinde Cahit Külebi şöyle diyor:

Yüzer gibi olur insan bir nehirde
Nerde o caddeler
Nerde fabrikalar
Nerde eşler dostlar
O büyük şehirde.

Cahit Külebi'den sonra Orhon Murat Arıburnu'nun şiirleri geliyor. Bu şiirlerin adları: «Haspam, Ortaoyunu», bir de «Diyet».

İlk şiirinde Oktay Rifat'ın şiirlerine benzer bir hal var. Ama gene de güzel. İkinci şiir de güzel. Bir fikre dayanır gibi görünmesine rağmen güzel. Şair:

Bir de simit ağacı olaydı

diyor. Kimileri bu türlü sözleri okuyucuyu şaşırtmak için söylenmiş sözler sanıyorlar. Ben onlarla aynı fikirde değilim. Bu, şairin, okuyucuyu mânası [anlamı] boşalmış eski kalıptan kurtarmak için, onu biraz da kendi sözü üzerinde düşündürmek için bulduğu yeni bir kalıptır. Şair hem söylemek istediği sözü söylüyor, hem de okuyucuyu, dalıp başka şeyler düşünmesin diye, şöyle bir dürtüyor. Size burada Orhon Murat Arıburnu'nun üçüncü şirini sunacağım:

DİYET

Bir üzerinde çürütürsün
Bir içerinde
Ne biçim dünyasın böyle
Bir yudum suyundan içtikse...

Behçet Necatigil «Nineler» adlı şiirinde ninelerden bahsediyor. Onlara acıyor. Eski günlerini hatırlayarak:

Mesut yuvanız vardı
Yiğit kocanız vardı

diyor.

Necati Cumalı'nın «Haziran» adlı uzun şiirinde de güzel mısralara [dizelere] rastlıyoruz. Romantique bir ruh haleti [durumu] içinde yazılmış olan bu şiirdeki,

Tek benim halim olsun sana tasa

gibi mısralar, işte o mısralardandır.

Salâh Birsel'in on altı satırı İşte kelimesiyle başlayan «Dünya İşleri» adlı şiirinin de son parçasını alıyorum:

İşte dünyanın en meşhur sinema artisleri:
Michele Morgan, Garry Cooper, Linda Darnell, Nan Grey
Charlie Chaplin, Mirna Loy, Peter Lore
İşte adları gazetelere geçen adamlar:
Rooswelt, Chamberlein, Çan-Kay-Şek, Markoni, Stawvisky
İşte şairler:
Emil Verhaeren. Paul Claudel, Charles Péguy, Salâh Birsel

Dergide ayrıca bugünkü garp [Batı] edebiyatının sivrilmiş yazarlarından da tercümeler [çeviriler] var. Bunlardan biri Kafka'nın bir hikâyesi, öteki de Aragon'un bir şiiridir. Onlar üzerinde pek duramıyacağım. Şimdilik Melih Cevdet Anday'ın bir yazısından, «Niçin Çok Okunuyorlar?» başlıklı yazısından bahsedeceğim. Daha doğrusu, ondan da size bazı parçalar sunacağım. Melih Cevdet Anday, bu yazısında, daha çok, romanları düşünüyor. Diyor ki:

«Çok okunmak her zaman sanat adamının başlıca değer ölçülerinden biri olacaktır. Ama sanattan anlamanın güzel bir romanı, güzel bir şiiri beğenebilmenin her kula kolay kolay nasip olamıyacağına inanan bazı aydınlar hemen diyeceklerdir ki: 'Öyle ise Kerime Nadir'in, Muazzez Tahsin Berkant'ın, Burhan Cahit'in en iyi romancılarımızdan sayılması gerekir.' Halbuki hiç de öyle değil.»

Doğru, hiç de öyle değil.

O yazarların edebiyat sınırlarının dışında olduğunu söyledikten sonra, Melih Cevdet Anday onların kahramanlarının da bütün insanlar gibi kitaplarda yer alabileceklerini; fakat romancının, o kahramanları, kahramanların gözüyle değil de romancının gözüyle görmesi gerektiğini söylüyor. Diyor ki:

«Onlar tıpkı o yazıları bol bol okuyan çoğunluk gibi düşünüp duruyorlar. Anlattıkları hikâyeler kendileri için de insanoğlunun en önemli konularıdır. Kendi içlerinde de o gibi hasretler [özlemler] taşıyorlar. Çünkü adadaki aşkı, pa-

şazade kızın duygularını anlatıyorlar ama bunu beğenenlerdeki taklit isteğinin zavallılığından haberleri yok. Hayır onlar, çoğunluğun romancıları değil. Çünkü bu konuların, bu uydurma hikâyelerin çoğunluğun gerçeği ile hiçbir ilgisi yoktur.»

Yazar birkaç zavallı okuyucunun o romanlarda kendisini bulmasının, bundan ötürü de o kitapları fazla okumasının bir sanat hâdisesi [olayı] sayılamıyacağını, yazısının sonunda, şöyle anlatıyor:

«Okunuyorlar, ne yapalım? Onları okuyanlar içki de içiyorlar, kumar da oynuyorlar. Sanatın bu işlerle alış verişi yok ki.»

(Ülkü, 1.9.1946)

GERÇEK YENİLİK

Varlık Dergisinin her sayısında zevkle okunacak yazılara rastlıyoruz. Son sayısında da güzel şiirler, kıymetli [değerli] makaleler var. Bunlardan bir tanesi Sabahattin Eyuboğlu'nun «Gerçek Yenilik» adlı yazısı. Sabahattin Eyuboğlu yazısının meselesini [sorununu] şöyle ortaya koyuyor:

«Ölçü, akıl, mantık, sabır, ustalık gibi sözler son yıllarda pek gözden düştü. Yeni sanatçılarımız çeşitli görüşlerle, bunlara boşveriyorlar. İyi ediyorlar, çünkü bu sayede [yolla] eskilerin ölçü, akıl, mantık... anlayışlarından kurtuluyoruz. Ama aslında bunlar küçümsenecek değerler midir? Yeni sanat bu değerlerin dışında mı kurulacaktır?»

Yazara göre bunlar küçümsenecek değerler değildir. Sanatı halka yaymak isteyen yeni zaman sanatçısı, insanlığın en ortak tarafı [yanı] olan aklı nasıl olur da inkâr eder? Ölçü, akıl, mantık, sabır, ustalık, yeni sanatçının da kabul ettiği değerlerdir. Hatta daha çok onun kabul ettiği değerlerdir. Yeni ile eski arasındaki fark, bugünkü dünyada yaşayan sanatçının ölçülerde, sabırda, ustalıkla vardığı yeni merhaleleri [aşamaları] eski dünyanın insanlarına haber vermek gayretinden doğuyor. Her gerçek sanatçı kendinden evvel gelenlerden bir fazla şey daha duyar. Duyduğunu kimi zaman çok aşırı şekiller içinde anlatır. Bu hal çoğuna aklı inkâr, mantığı inkâr, ölçüyü inkâr şeklinde görünür. Oysa ki sanatçının cehdi [çabası] akla, mantığa, ölçüye bir parça daha düzen vermek, asırların [yüzyılların] yükselttiği

sanat yapısına bir taş daha ilâve etmektir. Bu eskiden ayrılmak demek değil, eskiyi aşmak demektir. Eskiyi aşmak eskiyi öğrendikten sonra olur. Yeni bir şey duyan, yapıya küçük de olsa bir taş ilâve etmiş olan bir sanatçıyı, yaptığı işi kolayca taklit edebildikleri zaman, yahut edebileceklerini sandığımız zaman, küçümsememeliyiz. O sanatçının oraya büyük cehitler sonunda geldiğini düşünmeliyiz. Sanatın bütün kaideleri [kuralları] bu türlü cehitlerden doğmuştur. Düzen insan kafasının geliştirdiği, zenginleştirdiği bir değerdir.

Düzen fikrine, ölçü fikrine bağlı olarak, sanatta işçiliğin, maddeye hâkimliğin [egemenliğin] temel şartlardan [koşullardan] biri olduğunu söyleyen Sabahattin Eyuboğlu, yazısının sonunda yeni dünyanın sanatçısını şu sözlerle müdafaa ediyor [savunuyor]:

«Ona mistik, romantik, ferdiyetçi [bireyci] gibi edebiyatçı sözleriyle çelme takmak yeni sanata dostluk olmadığı gibi bir dâvaya hizmet etmek de değildir. Çünkü dâvalara hizmet edecek sanatçı ancak işinin ehli [ustası] olan sanatçı olacaktır.»

FAYDA

Sanatta fayda meselesi [yarar sorunu] ele alınacak oldu mu ilk akla gelen soru, «Sanat sanat için midir, yoksa cemiyet [toplum] için midir?» sorusu oluyor. Varlık Dergisinin son sayısında «Fayda» adlı bir yazısını okuduğumuz Oktay Rifat da yazısına bu soru ile başlamış, ama hemen arkasından diyor ki: «Benim sözünü etmek istediğim fayda bu değil.» Sanattan, ne olursa olsun, bir fayda beklediğini söylemeye pek niyetli olan yazar, fikirlerini Alain'in fikirleri üzerine kuruyor. Alain'in iddiasınca [savınca], «Süsün bile faydası vardır. İlk insanlar, mücevheri, bedenlerini türlü silâhlardan korumak için kullanırlardı.» İnsan böyle bir iddiaya kolay kolay inanamaz. Süslenme içgüdüsü, insanda korunma içgüdüsünden pek de aşağı kalmayan bir ruh halidir. Ölümü çirkinliğe tercih eden [yeğ tutan] insanların az

olmadığını sanıyorum. Amma bu, süsün büsbütün faydasız bir şey olduğu mânasına [anlamına] da gelmez. Etrafındakilere [yöresindekilere] hoş görünmek için süslenen kadın, insan hayatının devamı için gerekli olan bir işi yapmakta, cinsel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Onun için, süsteki faydayı süsün dışında aramamak gerekir. Sanat için de öyledir sanırım. Zaten eskiden sanatla fayda, birbirinden ayrı olarak, yahut birbiriyle ilgili olarak pek münakaşa edilmezdi [tartışılmazdı]. İnsan kafasını bu kadar kesin tecride [soyutlamaya] götüren şey, Théophile Gautiér'nin meşhur [ünlü] sözü oldu. Çok adamı yanlış yola sürükleyen bu söz bir bakıma da hayırlı işler görmüş bir söz sayılabilir. Öyle ya, «sanatta fayda» meselesi bu kadar açık bir tarzda [biçimde] meydana çıkaran, bugün bizim bu faydanın nerede olduğunu aramamıza, onun üzerinde düşünmemize yarayan bir söz faydasız bir söz olabilir mi?

Alain'in fikirlerini kendine çıkış noktası yapan Oktay Rifat, faydalı olan eserin güzel olacağını söylüyor. «Elbisenin olsun, binanın yahut eşyanın olsun güzeli, rahat olanıdır,» diyor. Bu neticeye [sonuca] göre sanatçı bir *zanaat adamı* oluyor; bir *dülger* yahut bir *işçi* oluyor. Oktay Rifat'ın vardığı bu neticeyi Sabahattin Eyuboğlu'nun biraz evvel bahsettiğim [sözünü ettiğim] yazısındaki netice ile birleştirmek pek de güç olmayacak sanıyorum. Madem ki bir sanatçı bir işçiden başka bir şey değil; o halde niçin onun da bir marangoz gibi, bir terzi gibi, bir kunduracı gibi işinin ehli olmasını istemeyelim?

HİKÂYELER

M. Ş. E.'nin [Mahmut Şevket Esandal'ın] küçük hikâyeleri *Hikâyeler* adlı bir kitapta toplandı. Üzerindeki «birinci kitap» ibaresinden arkasının geleceği anlaşılıyor. Bu hikâyelerin çoğu bundan senelerce evvel yazılmış, yani Sait Faik'le Sabahattin Ali'nin henüz hiçbir eser vermedikleri zamanlarda. Demek onlardan evvel de bir hikâyecimiz varmış. Zamanına nazaran [göre] çok yeni bir dili olan bu hikâye-

lerin konuları, daha çok, Anadolu'nun hayatından alınmış. Ekseri [çoğunca] köylerde, kasabalarda geçen vakaların [olguların] kahramanları, kaymakamlar, mümeyyizler, muavinler, o zamanın ondalık kâtipleri, sandık eminleri gibi, hep bir tezgâhtan çıkma insanlardır. Basit hayatları, küçük entrikalarıyla birbirine pek benzeyen bu insanlar bu hikâyelerde en ortak, en gerçek taraflarıyla canlandırılmış. Bu kahramanlar arasında, hayatımızın her devrinde sık sık rastladığımız cigara otlakçılarını, fakir köylüyü iliklerine kadar sömüren zengin köy ağasını, mesuliyet [sorumluluk] korkusu yüzünden hiçbir iş göremeyen memur tipini bulabiliyoruz. Bu kahramanlar o kadar kendi hayatlarını yaşıyor, o kadar kendi dilleriyle konuşuyorlar ki, yazarın o ince, dikkatli görüşüne hayran olmamak elimizden gelmiyor. Tek tek bazı insanları, tek tek bazı vakaları anlatan bu hikâyeler, toplu bir halde, acı veya tatlı her tarafıyla, toplumsal hayatımızı aksettiren [yansıtan] birer aynadır.

İleride bu hikâyelerden daha uzun bahsetmek isterim. Şimdilik sadece, okuyucularıma, bu güzel kitabı okumalarını tavsiye ediyorum [salık veriyorum].

(Ülkü, 16.9.1946)

BİR TENKİT ÜZERİNE

Sinirli dostum Cemil Meriç, Yirminci Asır'ın 1 Aralık 1947 günü çıkan sayısında, Varlık Dergisinin yayımladığı *Fransız Şiiri Antolojisi*'ne çatıyor. Daha doğrusu o kitabı bahane edip bana çatıyor. Bu türlü yazıları okumaktan —içlerinde dişe dokunur bir şey olmadığı için midir, nedir— pek hoşlanıyorum. Bunu da keyifli keyifli okudum.

Sayın yazar, ilkin, böyle bir kitabın üzerine imza atmış olmama kızıyor. Çünkü, bu kitap, bir antoloji değilmiş, ancak müstakbel [gelecek] bir antolojinin meydana getirilmesine yarayacak parçalardan müteşekkil [oluşmuş] bir şeymiş. Ayrıca, buradaki şiirlerin yüzde doksan beşi «Tercüme» Dergisinin şiir özel sayısında çıkmışmış. Bir Kere Cemil Meriç, hakkında tenkit [eleştiri] yazdığı bu kitabı başından sonuna kadar okumamış demek. Çünkü, önsözümü okusaydı, orada bu kitabın bir antoloji sayılamıyacağını, ilerde yapılacak olanlara bir başlangıç mahiyetinde [niteliğinde] çıkarıldığını söylediğimi görürdü. Bizim de Cemil Meriç'e ilkin şunu hatırlatmamız gerekiyor: Bir kitabı tenkit edebilmek için ilk şart, o kitabı başından sonuna kadar okumaktır. Anlamak, anlamamak daha sonra gelir.

İkinci nokta: Cemil Meriç, hesap da bilmiyor galiba. Çünkü, bu kitaptaki şiirlerin yüzde doksan beşinin «Tercüme» Dergisinin şiir özel sayısında çıkmış olduğunu söylüyor. Bu kitapta 41 şiir vardır. Bu 41 şiirden 24 tanesi o özel sayıda çıkmış, geri kalan 17 tanesi çıkmamıştır. Üstelik bu 17

şiirin 8 tanesi de hiçbir yerde çıkmamıştır. Şimdi şöyle basit bir mesele [sorun] var: 41'in 24'e nispeti [oranı] 100'ün 95'e nispetine mi eşittir? İşin içinden kendisi çıkamıyacaksa, bir ilkokul öğrencisine soruversin. Doğrusunu ona gösterirler.

Ayrıca, bu 24 şiirin o dergiden alınmış olmasının bu işin emeksiz bir iş sayılmasına yaramıyacağını, sinirli dostuma hatırlatmak isterim. Çünkü, o dergi de gökten zembille inmiş değildi. O dergiyi de, aylarca çalışarak, ben hazırlamıştım.

Bütün bunlar başlangıç. Şimdi asıl meseleye, dostumu kızdıran meseleye geliyorum. Meğer bu antolojide Hugo'yu küçük gösterecek hükümler sıralamışım. Dostumun yazısını okuyunca, birdenbire şaşırdım. Acaba, dedim, ben başka şeyler yazdım da kitaba başka şeyler mi koydular? Çünkü Hugo'yu küçük düşürecek hiçbir şey söylediğimi hatırlamıyorum. Aldım bir antoloji, açtım Hugo bahsini [konusunu] okudum. Okuyunca, büsbütün şaşırdım. Hugo'yu yermek şöyle dursun, büsbütün tersine, hep Hugo'nun büyüklüğünü anlatan satırlar yazmışım. Yalnız sonuna gelince, tarafsız kalmış olmak için, Hugo'yu beğenmeyen yazarlar da vardır, deyip bir Fransız tenkitçisinin bir cümlesini almışım. Ne o sözü söyleyen benim, ne de o yazarla aynı fikirde olduğumu ima edecek bir söz sarfetmişim. Bundan dolayı bana çıkışmak, o sözü sanki ben söylemişim gibi atıp tutmak reva-yı hak [hakka sığar] mı?

Üstelik dostum burada pek de hırçınlaşıyor. Benim için diyor ki:

«Hugo'yu bir kalem serserisinin adesesinden [merceğinden] göstermeye utanmıyor.»

Bir kere ben bunda utanacak bir şey görmüyorum. Öyle ya, bir kitaba bir başka yazarın fikrini almakta hicap [utanma] hislerini ayaklandıracak ne var? Demek Cemil Meriç utanmış. Eh, ne yapalım? Utanır, utanır. Sonra, o hükmü [yargıyı] veren adamın, bir kalem serserisi olması meselesine gelince, evvelâ o adamın ismini vereyim: O adam Thierry Maulnier'dir. Diyelim ki, Thierry Maulnier

bir kalem serserisi. İyi ama ben bir antolojide ondan nasıl bir kalem serserisi diye bahsedebilirdim? Cemil Meriç'in Hugo'yu sevdiği gibi birtakım zatlar [kişiler] da onun hayranı olabiilrler. O hayranlar Thierry Maulnier'ye bir kalem serserisi dediğim için kim bilir bana neler etmezlerdi.

Sinirli dostum, bu kadar utanılacak bir işe girişebildiğim için, benim, büyük Hugo'nun eserlerinden *Les Chatiments*'la *L'Année Terrible*'in isimlerini [adlarını] duyup duymadığımı soruyor. Dedim ya: o sözü söyleyen ben değilim, Thierry Maulnier. Ona sorsun. Böyle bir şey söyleyebildiğine göre, duymamış demek... Bir hayırsahibi çıksa da kendisine haber verse...

Sinirli dost, Hugo'nun büyüklüğünü ispat için sıraladığı sözleri kâfi [yeter] bulmamış; karşıma bir sürü de tanık çıkarıyor. Bu tanıklar Namık Kemal, Süleyman Nazif, Ilâmit, bir de Mehmet Akif. Hepsi de Hugo'nun hayranıymış. Güzel! Bu kadar büyük hayranları olduktan sonra Hugo'nun sırtı yere gelmez. Yalnız, küçük bir nokta var:

Bu isimleri Cemil Meriç Hugo'nun büyüklüğüne ben de inanayım diye mi sıralamış? Yâni şöyle mi demek istiyor:

«Hugo'yu bu büyük şahsiyetler [kişiler] mi iyi anlar. yoksa, o kalem serserisi mi?»

Bakın burada haklı. Tabii [doğallıkla], Hugo'yu Thierry Maulnier adındaki o kalem serserisi mi anlayacak yoksa:

Derdimi ummâna döktüm, âsümâna inledim

şairi Süleyman Nazif mi? İyi ama, bunu da, Thierry Maulnier'ye söylemek lâzım. Ona söylemeli ki, Hugo'nun ne büyük bir şair olduğunu görsün. Burada da aklıma başka bir şey geliyor. Ya Thierry Maulnier: «Ben bu adamları tanımıyorum» deyiverirse. Sinirli dostuma onun da karşılığını öğreteyim. Böyle bir şey olursa, dostum şöyle desin:

«O kalem serserisi *Makber*'i* görmemiş mi,, *Safahat*'ı**

* Makber (1876). Abdülhak Hâmit'in eşi Fatma Hanımın ölümü üzerine yazdığı şiir kitabı. [A.B.]

** Safahat (1911) Mehmet Akif'in şiir kitabı. [A.B.]

okumamış mı?»

İşte o zaman Thierry Maulnier, apışır kalır. Biz de böylece dâvayı kazanmış oluruz.

Sinirli dostumun yazısı, bu minvâl [yol] üzere devam ediyor. Her cümlesi üzerinde durmaya kalkarsam, yazım uzun sürecek. Onun için kısa keseceğim. Yalnız, ufak bir nokta üzerinde daha bir iki lakırdı etmekten kendimi alamıyorum. Dostum, yazısının bir yerinde benim pek beğenmediğim bir tercümemi [çevirimi] överken:

«Geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affettirecek [bağışlatacak] güzellikte» diyor.

Allah ömrüne bereket versin. Demek bütün günahlarımı affediyor. Öyle ya, affetmeseydi? Ne olurdu o zaman benim halim? Ömrüm, affetsin diye, Cemil Meriç'in peşinden koşmakla mı geçecekti? Doğrusu, pek hazin [acıklı] bir hayat olurdu. Kim bilir, belki ahrette bile bağışlamazdı. Neyse, merhameti [acıması] sayesinde o dertten de kurtuldum.

Gelecek günahlarımı da affediyormuş. İlerde ne türlü günahlar işleyeceğimi şimdiden kestiremem. Ama ne olursa olsun, kendisine güvenebilirim. Zaten güvenmeseydim, böyle bir yazı yazabiilr miydim? Affedeceğini biliyorum da onun için yazdım.

(Varlık, 1 Ocak 1948)

EDEBİYAT

Birçok yazarımızın bir türlü kurtulamadıkları bir hastalıktan, yüksekten atmak, üst perdeden konuşmak, ağır başlı görünmek, büyük büyük lakırdılar etmek şeklinde kendini gösteren bir hastalıktan sırası düştükçe bahsettim [söz ettim]. Bugün de ona benzer bir başka hastalıktan söz açmak istiyorum. Bu hastalık edebiyat hastalığıdır. Edebiyat hastalığı sözüne bakıp da bunu edebiyatla uğraşmak hastalığı mânasına [anlamına] almayın. O iyileşmez hastalığa, ne yapalım ki, birçokları gibi biz de tutulmuşuz. Hayır, bu hastalık o hastalık değil. Sözünü etmek istediğim hastalık, *yazıda edebiyat yapmak hastalığı*. Hani halkın dilinde *edebiyatça konuşmak, edebiyatça yazı yazmak* diye anılan şey. Kimlerden bahsettiğimi acaba kendileri anlayabilececkler mi? Sanmıyorum. Onları böyle bir hastalığa tutulmuş olduklarına inandırmak delileri veli [ermiş] olduklarına inandırmak kadar güç görünüyor bana. Öyle ya hasta olduklarını bilseler bu hastalıktan kurtulmaya çalışmazlar mı? Çalıştıktan sonra da neden kurtulamasınlar? Madem ki böyle bir işe girişmiyorlar, meydana getirdikleri eserlerin öyle olması gerektiğine inanıyorlar demek. Yazdıklarını beğenmeseler yazmakta doğrusu bu kadar ayak diremezler.

Bu hastalığın özelliklerinden biri, çapraşıklığı. Kulağı, düz yoldan değil de enseden göstermeye benziyor. İkincisi de, sözü, anlaşılmaz hale getirmesi. Bir lakırdıyı düpedüz söylemek dururken, daha şatafatlı görünsün, daha çok be-

ğenilsin diye, dolambaçlı yollardan söylediniz mi, çok kere, mânasız mânasız şeyler meydana çıkıyor. Bu hastalık yalnız bizim yazarlarımızda değil. Avrupalı yazarlarda da var... İşin kötüsü bu süslü püslü dili —süsüne püsüne rağmen— içinde çok kere hiçbir şey bulunmayan bu dili, bilim yazılarına da, gerçekleri apaçık göstermesi gereken öğretici yazılara da sokuyorlar. Haydi şairane eserlerde falan neyse ama bilim dilinde edebiyat, üstelik zararlı da oluyor. Çünkü o eserin vazifesi [görevi] başka. Okuyucuya bir şey söylemesi, bir şey öğretmesi lâzım. Oysa ki, işi edebiyata dökünce hiçbir şey söyleyemiyor. Zaman oluyor bir sayfadan bir tek cümle bile çıkaramıyorsunuz.

Son zamanlarda, icap etti [gerekti] de, edebiyat tarihine benzer bazı kitaplar karıştırdım. Aman Allahım! Ne sözler, ne sözler! Meselâ [sözgelişi] bir tanesi, aşağı yukarı şuna benzer bir cümle söylüyor:

«*Symbolisme'in* [simgeciliğin] *mübeşşirini* [muştucusunu] *mânalı bakışlarıyla esrarı* [gizleri] *sorguya çeken Baudelaire'in şahsında buluruz.*»

Baudelaire'i tanımıyorsunuz. Symbolisme'i bilmiyorsunuz. Öğrenmek istiyorsunuz. Bu kitabı bulmuşsunuz okuyacak, öğreneceksiniz, işte cümleyi size verdim. Öğrenin bakalım Baudelaire kimmiş, Symbolisme neymiş?

Doğrusu, okuduğum vakit çok düşündüm. Esrarı sorguya çekmek acaba nasıl oluyor diye. Gözüm kör olsun çıkaramadım.

Burada verdiğim örnek, o edebiyatça edebiyatın şöyle bir aklıma geliveren örneklerinden biri. Öyleleri var ki, bu biçim cümlelerle kitaplar dolduruyorlar. «Bu biçim cümlelerle» derken, inan olsun insaflı davranıyorum. Öyleleri de var ki, bunlara taş çıkarıyorlar. İki sayı önce Varlık'ta bu çeşit edebiyata örnek olacak birkaç cümle daha vardı. Ama elbette anlamışsınızdır; bu cümleleri yazan Varlık yazarlarından biri değil. Bunlar Varlık sayfalarında sadece teşhir ediliyordu [sergileniyordu]. Altında da deniliyordu ki: «Bu cümleleri gördükten sonra birçok kimsenin edebiyattan nefret etmesinin sebebi anlaşılıyor.» Gerçekten edebiyatı kü-

çümseyenlerin çoğu edebiyat denince bu türlü eserlerin kastdildiğini sanıyorlar. «Edebiyat bu ise, diyorlar, çekiver kuyruğunu.» Hakları da yok değil. Edebiyatı, o edebiyat düşkünü zavallılar gâvur etmiş. Gerçek edebiyatın kurtulabilmesi için onun, her şeyden önce, bu çeşit yazarların elinden kurtulması lâzım. Fransa'daki Existentialisme hareketinin gayelerinden [amaçlarından] biri de edebiyata son zamanlarda kaybetmiş olduğu haysiyetli [onurlu] yeri yeniden vermekti. O edebiyatçılardan Fransa'nın da canı yanmış demek.

Bir zamanlar şiiri şaireneden kurtarmak gerektiğini söylemiştim. Şimdi de edebiyatı edebiyattan kurtarmak gerektiğini söylüyorum.

(Varlık, 1 Mart 1948)

GENÇ ŞAİRDEN BEKLENEN

Yirmi yaşımızı dolduralı bir iki seneden fazla olmamıştı; beylik kalıplar, beylik oyunlar, beylik dünyalar içinde bunalmış kalmış olan şiire yeni imkânlar [olanaklar] arayalım dedik. Şiire yeni dünyalar, yeni insanlar sokarak, yeni söyleyişler bularak şiirin sınırlarını biraz daha genişletmek istedik. İlk işimiz, bilinen sanatları bir tarafa [yana] bırakıp, şiiri bu sanatlar dışında şiir yapan özellikleri aramak oldu. Böylelikle onu bir reçete, bir tarife matalı [malı] olmaktan kurtaracaktık. Bu işi başarabilmek için de şiir tarifelerinin verdiği tertiplere [düzenlere] karşı gelmek gerekiyordu. O tertipleri bulmuş olan şiirle o şiire sıkıca bağlı kimselerin bu dikine giden hareketten memnun olmayacakları besbelli idi. Üstelik biz de görmek istediğimiz işin ne olduğunu belirtmek için, birtakım softaların damarına basmaktan hoşlanıyorduk. Şiirlerimizin yadırganışı sadece alışılmış kalıplar dışına çıkışından değil, çıkmak isteyişinden, bunda ayrı bir keyif buluşundandı. Gayretimizin [çabamızın] nasıl bir sebebe dayandığı anlaşılınca biz de biraz yumuşar gibi olduk. Gelgelelim, bu arada şiire girmiş olan bazı şeyler, şiirin öz malı imiş gibi, yerleşti kaldı. Bunlardan biri eski şiirin yüksekten konuşmasına karşılık olarak şiire sokulan alelâde [bayağı, sıradan] konuşma; biri de eski şiirin büyük konularının, büyük heyecanlarının [coşkularının] yani başında yer alan küçük, alelâde olaylar, küçük, alelâde insanlardı. İlk niyet hiçbir şeyin şiir dışı kalmamasını sağlamaktı. Ama, bu yeni şiir yavaş yavaş yayılıp birçok kimse tarafından da tutulunca iş değişti. Genç okur yazarlar, hatta bu işle uğraşanlar, sandılar ki şiir yalnız küçük olayların, yalnız alelâ-

de bir dille anlatılmasından meydana gelir. Böyle böyle bu basitlik, bu alelâdelik şiirin bir tarifi [tanımı], bir şartı [koşulu] oldu. Basitlik, alelâdelik derken belki de biraz insaflı davranıyorum. *Basitlik, alelâdelik* diyeceğime *boşluk, hiçlik* desem daha doğru olur. Şairin, mısraları [dizeleri] içinde, okuyucuya hiçbir şey söylememesi bir yana, söyleyişteki basitliğin de gerektiği gibi anlaşıldığını sanmıyorum, kolay okunan mısraın kolay yazılır bir şey olmadığı pek bilinmiyor. Bunu anladığımız an şiirin güçlüklerini görecek, emeğe saygı göstermesini öğreneceğiz. Yalnız şairin emeğine değil; bütün insanların emeğine. Ondan sonra da kolay kolay boş lakırdı edemiyeceğiz. Genç şairlerimizin çoğunda, ne yazık ki, böyle bir *boş lakırdı ile yetinme* hali görüyoruz. Yazımın baş tarafındaki sözlerden de anlaşılacağı gibi, şiirimizin bu hale gelmesinde de galiba [görünüşe göre] bizim neslin büyük payı var. Ama, şair olacak kimsenin biraz düşünmesi, niyetle görünüşü birbirinden ayırabilmesi gerekir. Zaman zaman alelâde şeylere de dokunabilmek başka, durmamacasına alelâde olmak başka. Ayrıca, türlü işlerde çalışan milyonlarca insanın, iş görmüş adam olmanın hakkını kazanabilmek için, göbeği çatlarken iki lakırdı çırpıştırıp bir iş yaptım sanmanın kolay kolay hoş görülemiyeceğini bilmek lâzım.

Bu küçük yazıyı yazmaktan maksadım [amacım], genç şairlerimize sataşmak değil. Onların en kötüsünün bile,

> Bir sarışın yaramaz
> Aldattı beni bu yaz;
> Sevdada karar olmaz;
> İşte kumralı geldi.

deyip şair sırasına katılıverenlerden kat kat üstün olduklarını biliyorum. Genç şairlerden beklenen, sadece, elbirliğiyle yıktıkları o eski, o sahte, o yaldızdan ibaret şiire karşılık özlü, beşerî [insancıl] bir şiir, bir gerçek şiir yaratmalarıdır. Bunu bugüne kadar biz de gerektiği gibi yapamamışsak çalışalım. Tek, Türk dili de, Türk şiiri de insan içine çıkabilecek, bizi Türk oluşumuzla övündürebilecek bir hale gelsin.

(Yaprak, 1 Mart 1949)

NECATİ'YE MEKTUP

Kardeşim Necati,*

Fikirler Dergisinin son sayısında *Fikirler* imzasıyla yazdığın yazıyı okudum. Bu yazınızda Sabahattin Eyuboğlu'nun Yaprak'ta çıkan bir yazısıyla aynı Yaprak'taki «Bedava» şiirini karşılaştırıyorsun. Eyuboğlu'nun yazısından parçalar almışsın. Bu parçalar yazının başka başka yerlerinden alındığı halde bir yerinden alınmış gibi görünüyor. Böyle görünmesi yazarın ana fikrini değiştirmemiş olsaydı, mesele [sorun] basitti. Parçaları alanın cahilliğine yahut dalgınlığına verilir geçilirdi. Oysa ki öyle değil. «Bu konuştuğumuz yönden yeni şairleri bir gözden geçirin...» diye başlayan cümle şekle ait [ilişkin] bir hükmün [yargının] arkasına getirilmiş. Aslında ise o cümle öze ait bir hükümden sonra geliyor. Böylelikle de yazının mânası [anlamı] değişiyor. Bir yazının istediğimiz yerlerinden parçalar alır, bu parçaları istediğimiz gibi birbirine ekler, meydana bambaşka bir yazı çıkarabiliriz. Ama bu doğru bir hareket olur mu? Her şey bir yana, yazara karşı da saygısızlık etmiş olmaz mıyız? Ben seni, okuyucularına karşı haklı çıkmaktan çok, hem kendine, hem de arkadaşlarına karşı dürüst davranan bir kimse olarak görmek isterim. Aman Necati, bir daha başka bir yazarın yazısından parçalar alırsan atladığın yerlere üç nokta koymayı unutma.

* Necati Cumalı. [A.B.]

Şimdi asıl konuya geliyorum. Şiirin bütünlüğü meselesini pek iyi anlamamışsın. Eyuboğlu Divan şiirinin mısracı [dizeci], Batı şiirininse bütüne değer veren bir şiir olduğunu söylerken şekilden çok özü düşünüyor. Yoksa şekil bakımından, Divan şiirindeki mısra Batı şiirinden çok daha bütündür. Batı şiirine bütünlüğü sağlayan şey bütün sözlerin aynı tema etrafında [çevresinde] toplanmasıdır. Geliştirici olması da, sözleri, değer sırasıyla kullanıp okuyucuyu, yavaş yavaş, şiirin sonundaki vuruşa, yahut yükselişe, yahut da kesişe hazırlamasıyla mümkün olur. Bir şiirde, sırasında, cümle bile bulunmaz; ama bütündür. Buna karşılık bir cümleyi alt alta yaz; hatta istersen içinde şiir unsuru [öğesi] da olsun; mısraların değiştirilmesine imkân [olanak] da olmasın; böyle bir cümlenin bütünlüğü konuşulmaz. Çünkü şiirin aradığı bütünlük o değildir. Whitman'ın birçok şiirleri, yan yana gelmiş kelimelerden ibarettir [sözcüklerden oluşur]. Ama bütün kelimeler hep aynı fikre, aynı hassasiyete [duyarlığa], aynı heyecana hizmet ederler. Bu bakımdan onu, bizim Divan şiirimize nazaran [göre], daha bütün sayarız.

Bunları sana ders vermek için yazmadım. Yalnız hepimizin düşünmesi gereken şeyler bunlar. Kusura bakmayacağını umarım. Hoşça kal, Necati.

Orhan

(Yaprak, 15.6.1949)

SAİT FAİK İÇİN

Yaşı kırkı geçti. Geçti ya, on beş yıldan fazla bir zamandan beri adı genç hikâyeci diye anılır. Bizim de, hâlâ, genç şair diye anıldığımız gibi. Geçelim...

Bu yazımda neyi anlatmaya çalışacağım? Sait Faik'i mi? Buna pek lüzum yok sanıyorum. Öyle ya, adı sanı duyulmadık bir yazar değil ki. Onu, Yaprak okuyucularının hepsi tanır. Bu yazım, olsa olsa, onun yeni çıkmış bir kitabından haber vermeye yarayacak. «Eh! işte söyledin söyleyeceğini; bir de kitabın adını ver, yeter» diyeceksiniz. Bir bakıma doğru. Bu kitaptaki hikâyelerin özellikleri de eski hikâyelerdeki özelliklerden pek farklı değil. Ama ne yapalım ki âdet olmuş; bir kitaptan bahsederken birkaç da söz söylemek gerek. Yalnız, bu iş, Sait Faik'ten bahsedildiği zaman tehlikeli bir iş olabilir. Güçtür çünkü Sait hakkında [üstüne] konuşmak; hoşlanmayabilir. Kendisi de bir hikâyesinde yazmış ya, «Hikâyelerimi beğenmezler. üzülürüm; beğenirler kızarım» diye. Öyledir, gerçekten.

Ama bırakalım biz onun hırçınlıklarını bir yana da bildiğimizi okuyalım. Gerçi Sait'i sevenler, beğenenler çoktur; bununla beraber sevmeyenler, beğenmeyenler de yok değildir. Meselâ [örneğin] derler ki: «Çok savruk. Yazdığını okumuyor. Bir yazar, okuyucunun karşısına çıkarken, kendisine biraz çekidüzen verir. Okuyucuya biraz saygı gösterir. Mecburdur [zorunludur] buna.» Sait Faik için söylenen sözlerin, daha doğrusu kötülemek için söylenen sözlerin, galiba en haklısı bu. O savrukluğu Sait'de zaman zaman ben

de görüyorum. Bir cümlesini anlayabilmek için uzun uzun düşündüğüm oluyor; «Şu cümleyi şöyle kursaydı daha iyi ederdi..» dediğim oluyor. Oluyor ya, bir yandan da biliyorum onun ileri bir dil anlayışına vardığını. Bir sanatkâra fesli redingotlu Babıâli dilinin yakışmayacağını anlamış bir yazar, bir sanatkârın halkın dilinden, konuşma dilinden faydalanması [yararlanması] gerektiğine inanmış bir yazar olduğunu biliyorum. Onun, dili, tadı, tuzu kalmamış beylik kalıplardan kurtarmaya çalışıyor. Kelimelerle [sözcüklerle] değil de halk dilindeki cümle oyunlarıyla, türlü evirip çevirmelerle zenginleştirmeye çalışıyor. Ama bunu her zaman beceremiyormuş, ne yapalım? Biz beceriyor muyuz sanki? O da bana kaç defa çıkışmıştır. «Böyle kelime kullanılır mı? Böyle Türkçe yazılır mı?» diye. Çoğu zaman hakkı da vardır.

Bir de onun avare [aylak], başıboş bir hayat sürüşüne, kahramanlarını da hep o hayatın içinden seçişine tutuluyorlar. İyi ama, ya aradığı insanı o hayatın içinde buluyorsa? Üstelik en iyi tanıdığı, en iyi anladığı insan onlar arasında ise? Hem, Sait Faik'i sırf [salt] bu bakımdan beğenenler de az mı?

Kahramanlarından söz açtım da aklıma bir şey geldi. Bir aralık da bir yazar ona, gene bu konuda, büsbütün tersine isnatlarla [kara çalmalarla] çatmıştı. Üniversitede edebiyat okutan, ünlü gazetelerimizden birinde de makaleler döktüren, saçı biraz uzun, aklı biraz kısa bir bayandı. Kibar bir bayandı ama!.. Sait Faik'in kahramanlarını, aşağı tabaka dedikleri, ayaktakımı dedikleri, halkın içinden seçmesini hoş görmüyordu. Bayağı buluyordu o işi. O bayan, üşenmese de şu son kitaptaki «Baba - Oğul» adlı hikâyeyi bir okusa. Belki Sait Faik'in, insanı onlar arasında aramasının sebebini bir parçacık anlar. O hikâyenin konusunu okuyucularıma kısaca anlatayım:

Bir gazete müvezziinin [dağıtıcısının] iki çocuğu varmış. Biri mahalle çocuğu imiş, bir türlü okumuyormuş; öbürü kibar olmak sevdasındaymış, uslu uslu mektebine [okuluna] gidiyormuş, derslerine çalışıyormuş. Müvezziin ümidi

de o kibar çocuktaymış. Mahalle çocuğu okuyamadığı için gazete müvezii olmuş, kibar çocuk okumuş. Tıbbiyeyi bitirmiş, Avrupa'ya gidip gelmiş, yurda da büyük bir doktor olarak dönmüş. Dönmüş ama, ne fayda [neye yarar]? Külüstür bir gazete müvezzii olan babasını tanımamış bile. Babasına, gene, kendisi gibi gazete müvezii olan çocuk, o okumayan mahalle çocuğu bakmış.

Babası, öbür oğlan için «Doktor oldu ama, adam olamadı» diyor, hakkı yok mu?

Sait Faik'in anlattığı kibar çocuğu da sevemiyoruz. O da sevmiyor zaten. Sevmiyor, sınıfını inkâr eden, ona bağlanamayan çocuğu. Bu, kolay kolay küçümsenecek bir şey değil. Muhakkak ki [elbette] sınıfını inkâr eden kişi, babasını inkâr edenden daha kötü kişi. Az mı var böyleleri aramızda?

«Peki» diyeceksiniz, Sait Faik o doktor çocukları sevmiyor da kimi seviyor?» Açın aynı kitabın elli dördüncü sayfasını. O sayfada «Kmalıada'da Bir Ev» adlı bir hikâye başlıyor. O hikâyede, yazar, uzaktan uzaktan tanıyıp da hoşlanıverdiği bir kızdan bahsediyor. Bilmiyor kızın neyin nesi olduğunu; ama, kendi kendine, şöyle tahminler yürütüyor; diyor ki:

«Küçük, kaplamaları simsiyah kesilmiş bir ahşap evde oturduğunu sanıyorum. Evin alt katında kendileri oturur, üst katını yazın kiraya verirler... Arkadaşım dediğim kızın kendi başına bir odası yoktur.

Onu vapurda, ikinci mevkiin tahtaları üzerinde Rumca konuşurken dinlerim...»

Demek Sait Faik, sevdiği insanı, ihtiyar [yaşlı] müvezziin doktor olmuş oğluna benzeyen kimseler arasından seçmiyor. Fakir fukara arasından, kara ahşap evlerde oturan, geçinebilmek için evlerinin iki odasını kiraya veren, bir saatlik vapur yolculuğunu ikinci mevkiin tahtaları üzerinde geçiren kimseler arasından seçiyor.

☆

Şimdi, meseleyi [sorunu] daha bir kendimize göre kapatayım. Daha doğrusu Sait Faik için kendime göre bir hüküm [yargı] vereyim. Hani bir fil hikâyesi vardı: körlere filin türlü yerlerini tutturmuşlar da sonra, «Anlatın bakalım, nasıl hayvanmış şu fil?» demişler. Bacağını tutan, «Fil bir direktir,» demiş; kulağını tutan, «Fil bir kumaştır,» demiş; dişini tutan, «Fil bir kemiktir,» demiş; benimki de biraz ona benzeyecek. Yazıma başlarken Sait Faik'in gençliğinden, ihtiyarlığından bahsettim. Sonra da muhabbetle [sevgiyle] anlattığı kahramanlardan birinin bir mahalle çocuğu olduğunu söyledim. Mahalle çocuğu, Sait'in hikâyelerinde bir iki tane değildir; birçoktur. Bunu, onun bu yaşa kadar değişmemiş mizacına [yaradılışına] veriyorum. Bence Sait Faik ne genç hikâyecidir, ne ihtiyar. Bence o, kırkını aşmış bir mahalle çocuğudur.

Ama sakın bu hükmü onu kötülemek için söylenmiş bir söz sanmayın. Çocuk deyişim ona gençlikten daha genç bir yaş biçişimden, mahalle çocuğu deyişim de onu, ekseri [çoğu] mahalleden yetişenler gibi, halktan bir insan, halka bağlı bir insan sayışımdan ileri geliyor.

(Yaprak, 1 Şubat 1950)

NASRETTİN HOCA VE YENİ ADAM

Bilgin değilim. Onun için, yazılarımda da, bilgince tavırlar takınmaktan çekinirim. Geçenlerde çıkan *Nasrettin Hoca** adlı manzum [koşuklu] kitabımın önsözünde de öyle yaptım. Bu önsözde Hoca üstüne birkaç söz söylemek gerekiyordu. Söyleyeceklerimi kendim uyduramazdım elbet. Sağa sola başvurdum; birkaç kitap, birkaç yazı okudum. Hoca'nın hayatı hakkında fazla bir şey bilinmediğini, üstelik bilinenlerin de pek birbirini tutmadığını gördüm. Bütün bunlardan başka Hoca'nın dilden dile dolaşan hikâyelerini o bilgince yazılarda anlatılan Hoca'ya mal etmenin imkânsız [olanaksız] olduğunu anladım. Hikâyelerine bağlanamayan hayatın hiçbir değeri olmayacağını düşündüm. «Falanca vesikaya [belgeye] göre, falanca yılda, falanca yerde doğmuş; filanca vesikaya göre, filanca yılda, filanca yerde ölmüş» demedim de, «Hikâyelerine göre şöyle bir adam olması gerekir» dedim. Hoca'nın hayatıyla hikâyelerini inceleyenlerden bir Fransız folklorcusu da benim gibi düşünmüş; benim yaptığımı yapmış. Tuttum, onun sözlerinden de birkaç cümle aldım. Gördüğüm işin doğru bir iş olduğunu sanıyordum. Değilmiş meğer. Yeni Adam gazetesinin 2 Şubat günü çıkan

* Orhan Veli, Nasrettin Hoca Hikâyeleri, İstanbul, 1949, Doğan Kardeş Yayınları. [A.B.]

sayısındaki bir yazıda öyle diyorlar. Yazıyı yazan Enver Naci Gökşen adında bir genç. Genç dedim ama, tanımıyorum; belki de değildir. Aşağı yukarı diyor ki: «Orhan Veli bir Frengin fikirlerine takılıp kalacağına İsmail Hami Danişmend'in yazısını okusaydı, Yeni Adam'ın eski sayılarını karıştırsaydı daha iyi ederdi.» Bir kere, Yeni Adam yazarı benim o yazıları okumadığımı nereden biliyor? Her okuduğum yazıyı kendi okuyucularıma bildirmeye mecbur [zorunlu] muyum? Üstelik o yazıda işime yarar bir şey bulamamışsam...

İsmail Hami Danişmend'in yazısı üstünde durmadan, Bay Gökşen'e şunu hatırlatayım: Yeni Adam çoğu zaman ileri fikirleri savunmuş bir gazetedir. Öyle bir gazetenin yazarına da biraz daha makul [usa yatkın], biraz daha dürüst, biraz daha geniş düşünceli olmak yaraşır. Bir bilim meselesini [sorununu] bir milliyet meselesi haline getirmek için daha haklı sebepler bulmak gerek. Bay Gökşen yazısını aceleye getirmeseydi bunu kendiliğinden anlardı sanıyorum. Çünkü benim iki tek cümlesini aldığım Fransız folklorcusu Edmond Saussey, İsmail Hami Danişmend'in yanında, çok daha yerli, çok daha bize yakın. Kaldı ki İsmail Hami Danişmend'in yazısında ileri sürülen fikirler de Paris'te Bibliothèque National'de bulunan Fransızca bir *Selçuknâme*'den alınmış. Danişmend'in yüzyıllardır içimizde yaşayan Nasrettin Hoca'yı Selçuk medeniyetinin [uygarlığının] Çobanoğulları hânedanına mal eden yazısına başvurmak milli [ulusal] bir iş oluyor da, onu tıpkı bizim gibi anlayan Fransız folklorcusunun yazısından bahsetmek neden gayri milli [ulusallığa aykırı] oluyor? Nasrettin Hoca ve halk edebiyatı meseleleri üzerinde Bay Gökşen'e de, Bay Danişmend'e de söyleyeceğim çok şey olabilir; ama bir türlü o meseleler üzerinde duramıyorum ki. Bu yanlış milliyetçilik gayreti [çabası] beni daha çok üzüyor, daha çok düşündürüyor. «Kökü dışarda» sözünü icat etmekle [bulmakla] memlekete en büyük kötülüklerden birini eden Türkçülük softalarının bu türlü hükümleri [yargıları] nasıl ele alıp kullandıklarını çok iyi biliyorum. Mühim [önemli] saydığım nokta, bu türlü silah-

ların bana karşı kullanılması değil; yurdun fikir hayatına, sanat hayatına karşı kullanılması. Bunun, payıma düşen kısmını [kesimini], inan olsun, umursamıyorum.

Sanat üstüne, fikir üstüne olsun, başka şeyler üstüne olsun, Batıya karşı kapalı kalmayı niçin bu kadar istiyoruz? Aspirinin, penisilinin de kökü dışarda; telefonun, elektriğin, radyonun, televizyonun da kökü dışarda; Arşimed kanununun [yasasının], Lavoisier kanununun da kökü dışarda; almayacak, bilmeyecek miyiz?

(Yaprak, 15 Şubat 1950)

ŞİİR YOLU İLE TANITMA

Biliyorsunuz, UNESCO* adında bir teşekkül [kuruluş] var. İlkelerinden biri de milletleri kültür yoluyla birbirine yaklaştırıp barışı sağlamak. Bu teşekkül böyle bir iş başaraiblir mi, başaramaz mı, ayrı mesele [sorun]. Ama bu düşünüşün, üstünde durmaya değer bir tarafı var. O da şu: Dünyada bir sürü okumuş yazmış, aklı başında insan barışın kültür yoluyla sağlanabileceğine inanıyor demek. Kültürün insanlığa barış sağlayacak bir araç sayılışından -sanat işleriyle, fikir işleriyle uğraşan kişiler olduğumuz için- gurur duyuyoruz. Gelgelelim bu gururla iş bitmiyor. Bu savaşta payımıza düşeni yapabiliyor muyuz? Üstelik, kültürümüzü dünyaya tanıtmakla yalnız dünya barışına hizmet etmiş olmayacağız; milletimizin öbür milletler içinde, öbür milletler safında şerefli bir yeri olduğunu bütün dünyaya kabul ettireceğiz. Bu yeri almaya hakkımız, hem dünya barışına hizmet ettiğimizden, hem de tanınmaya değer ileri bir kültüre sahip oluşumuzdan dolayı olacak. Ama, dünya karşısına çıkacak bir kültürümüz var mı diyeceksiniz. Bilimle sanatın bütün kollarında ileri bir millet olduğumuzu söyleyemeyiz. Bununla beraber yüz akı ile dünya karşısına çıkarabileceğimiz işlerimiz de yok değil. Meselâ [sözgelişi] şiirimizin, hiç de Batı milletlerinin şiirlerinden geri olmadığını

* United Nations Educational Scientific and Cultural Organizations (Birleşmiş Uluslar Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü). [A.B.]

sanıyorum. Bu yazıya da şirden söz açmak için başlamıştım. Geçen yıl yurdumuza gelen ünlü Fransız şairi Philippe Soupault, şiirlerimiizn derme çatma üç beş tercümesini [çevirisini] gördüğü zaman, yeryüzünde Fransa'dan sonra tek şiir memleketinin Türkiye olduğunu söylemişti. Bunun bir iltifat olmadığını da birkaç defa [kez] tekrarladı. Hem sevindik, hem üzüldük. Öyle ya, şiirimiz hakkında bir yabancının iyi kötü bir fikre varabilmesi için kalkıp yurdumuza kadar mı gelmesi gerekecekti?

Yeni kurulan Pakistan Devletinin Ankara elçisi memleketinin fikir alanındaki, sanat alanındaki başarılarını anlatmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyor. Konferanslardan faydalanıyor [yararlanıyor], toplantılardan faydalanıyor, dergilerden, gazetelerden faydalanıyor. Bugün artık çoğumuz Pakistan'ın İkbâl adında bir şairi olduğunu biliyoruz. Tâzi adındaki genç bir şairlerinin de adını duyduk. Oysa ki bizim sanatçılarımız, kendilerini batı ülkelerinde tanıtabilme imkânını [olanağını] ele geçirdikleri zaman bile, ne büyük güçlüklerle karşılaşıyorlar! Paris'te açılan milletlerarası sergiye ressamlarımızın eserlerinin nasıl zorla gönderildiğini hatırlıyoruz. Adnan Saygun'un bir eserini çaldırmak üzere gittiği bir Avrupa şehrinde, elçimiz tarafından ne kadar ilgisiz karşılandığını, düştüğü güç durumda kendisine yardım edecek bir tek yurttaşımızın çıkmadığını gazetelerimiz yana yakıla anlatmışlardı. Ayrıca, resim olsun, musiki [müzik] olsun, yeni yeni gelişmeye başlamış sanatlardır. Şiirimizinse, eski, büyük bir geçmişi var. Onun için de şiirimiz, resmimizle musikimizin yanında, elbet daha ileri. Hâl böyle iken, yâni birçok Batı milletinin şiirinden daha ileri bir şiirimiz varken, hangi şairimizin adını bir Batı ülkesinde duyurabiliyoruz? Bunun sorumluluğunda, *relevé şapka ile şemsiyeye muvazi* bir hayattan başka hiçbir endişeleri [tasaları] olmayan hariciyecilerimizin milletlerarası kültür faaliyetlerinde [etkinliklerinde] iş görsünler diye gönderdiğimiz temsilcilerimizin hiç payı yok mu dersiniz?*

* Orhan Veli'nin yazısının bundan sonraki kesimi Varlık Yayınları'nın Nesir Yazıları'na alınmamıştır. [A.B.]

Bugün, Avrupa'da tanınan bir tek şairimiz var: Nâzım Hikmet. O da bize rağmen tanınıyor. Biz «Aman kimse duymasın!» diyoruz. Ama faydası [yararı] yok; duymuşlar. Nâzım Hikmet'i bize, onlar kabul ettirmeye çalışıyorlar. Adını, lehimize değil, aleyhimize kullanıyorlar. Bizi, büyük şairler yetiştiren bir millet olarak değil, büyük şairleri hapislerde süründüren bir millet olarak tanıtıyorlar.

Bu satırları, kültür propagandasının önemini belirtmek için yazıyorum; Nâzım Hikmet'i övmek için değil. Nâzım Hikmet için söylenmesi gereken sözlerin şu üç beş satıra sığmayacağını bilirim. Ayrıca bu kadarcık bile söylemenin suç sayılacağını da bilirim. Bugüne kadar, değil yazı yazmak, iki üç dostumuzla konuşurken dahi onun adını ağzımıza alamazdık. Kaç defa duymuşsunuzdur: «Fikirleri bir yana, iyi şairdir.» dediklerini. Niçin bu korku? Niçin, insanı fikrinden ayırmak arzusu [isteği]? İnsan, fikriyle bir bütündür. İnsan, insanlar içinde yaşadıkça fikrinden dolayı mahkûm olmaz.

✲

Neyse; bırakalım bunları da, asıl konumuza dönelim. Bize, dünya barışına hizmet ederken millî bir gurur sağlayacak sanatçılarımız, dünya milletleri karşısına alın akıyla çıkacak şairlerimiz var. Unutmayalım onları. «Unutmayalım onları» demek, millî menfaatlerimizi [çıkarlarımızı] unutmayalım, demektir. Unutmayalım.

(Yaprak. 1 Mart 1950)

CUMURİYET DEVRİNDE ŞİİR

Her yıldönümü, bu konu üzerinde birçok kişi yazı yazar. Konu hep o konu olduğuna, yıldan yıla da büyük değişiklikler olamıyacağına göre, söylenenlerin birbirini tutması, birbirine benzemesi gerekir. Gelgelelim, böyle olmaz; görüşler birbirinden o kadar ayrıdır ki bu yazarların, çoğu zaman, bambaşka konuları ele aldıkları, bambaşka olaylardan söz açtıkları sanılır. Ben bunca yıldır şiirle uğraşmış bir adam olduğum için, benim de kendime göre bir görüşüm vardır elbet. Böyle bir yazı yazmaya kalkınca da, ister istemez manzarayı o görüşle görmek zorunda kalırım. Oysa ki çoğu kimseler bu türlü yazıların tarafsız bir dille yazılmasını isterler. Şiirimizin değerleri üzerinde konuşmaya kalkacak olsam büsbütün tarafsız olabilir miyim bilmem; ama o tarafa hiç dokunmadan, Cumhuriyet'ten sonraki şiirimizin özelliklerini belirtmeye, ayrı ayrı yönlerde gelişmiş olanlarının da ortak taraflarını meydana çıkarmaya çalışırsam suya sabuna dokunmadan söylenecek birkaç şey bulabiliriz sanıyorum. Bu işi yaparken belki birkaç şair adı da anacağım. Ama, dediğim gibi, değerliyi değersizden ayırmak gayretiyle [çabasıyla] değil; salt, anlatmak istediklerimi daha gözle görünür bir hale getirmek için.

Cumhuriyet'e daha önceki çağlardan miras kalan iki ünlü şairin, Yahya Kemal'le Ahmet Hâşim'in, şiirlerini inceleyince, aralarındaki belli başlı ayrılıklardan birinin dil olduğunu görüyoruz.

gibi bir mısra [dize] yazabilen Hâşim'e karşılık Yahya Kemal,

Geçsin hayırlısıyla şu beyhûde sonbahar

diyor. Birincininkine karşılık ikincinin ne kadar sade, ne kadar rahat, ne kadar halkın dili olduğu meydanda. Gerçi Yahya Kemal bu dilin ne yaratıcısıdır, ne de bu dilin özelliği Yahya Kemal'i Cumhuriyet'ten sonraki şairlere bağlayıp kendinden önceki şairlerden ayıran bir özellik sayılır. Ama Tanzimat'tan sonra dili şiirle bağdaştıran ilk adam oluşu, onu, dille şiiri birbirinden ayrılmaz kurumlar halinde gören Cumhuriyet devri [çağı] şairlerinin başında saymama sebep olur. Yahya Kemal'i son yüzyıl içinde dilin şiirdeki önemini ilk sezen şair diye adlandırırken bir dil meselesinden [sorunundan] değil de bir şiir meselesinden bahsediyorum. İşi bir dil olarak ele alsam şüphesiz [kuşkusuz] daha gerilere giderim. Tanzimat yıllarında girişilmiş tek tük hareket bir yana, bu alanda en başarılı, en bilerek yapılmış savaş, *Genç Kalemler*'de yapılanıdır. Sözü *Genç Kalemler*'e getirişim, kökü oraya bağlı edebiyatın ortaya gerçek bir şiir çıkaramadığını söylemek için. Ne «Türkçe» diyen Ziya Gökalp'i şair sayabiliriz, ne «millî vezin» [ulusal ölçü] diyen Mehmet Emin'i, ne de onların fikirleriyle beslenen Hececileri. Ziya Gökalp'la Mehmet Emin ayrı ayrı yollardan da olsa fikir adamıdırlar. Onları şairlikle vasıflandırmaya [nitelemeye] kalkışmak hem kendilerine karşı haksızlık, hem de görmek istedikleri işe karşı saygısızlık olur. Ama onlardan sonra gelip de şiir adı altında yazılar yazmış olanlar için öyle düşünemeyiz. Başarısızlıkları belki de salt istidatsızlıklarından [yeteneksizliklerinden] gelmiyordur; yurtta şiirin uzun zamandan beri unutulmuş olmasının da payı vardır bu işde; ama bu da işi kökünden halletmez [çözmez]. Ortada olan, gerçek şiir dilini yeni bir yola götürmek isteyen bir şair var, o da Yahya Kemal. Gerçi, yukarıda da söylediğim gibi, o sırada iki şair

var; ikincisinin dili de kendinden önceki şairlerin diline benzemiyor. Onun dilinde de yeni hayallerden [imgelerden] gelme bir zenginlik görülüyor. Ama o kadar sahte, o kadar uydurma ki yaşamasına imkân [olanak] yok. Şiirin tadına kapılıp o dilin de peşinden gidenler çıkmadı değil. Ne oldu sonunda? Ne dilde, ne şiirde, hiçbir gerçeğe dayanmadıkları için, havalarda kalıp teker teker döküldüler. O şairler için belki de dil meselesi diye bir şey yoktu. Dillerini, Hâşim'de olduğu gibi, şiirleri telkin ediyordu. Şiirleri ise halktan uzaklaşmak istiyordu; dilleri de aynı şeyi isteyecekti. Oysa ki aklı eren aydının isteği halka yönelmekti. Bir halk hükümeti kurulduktan sonra, okuma yazmanın yalnız aydınların, yalnız seçkinlerin değil. halkın malı olduğu anlaşıldıktan sonra, halk da, şiirinin kendi diliyle yazılmasını isterdi elbet. Üstelik de tâbirlerle [deyimlerle] dolu, zengin, durmuş, oturmuş bir dili vardı. Ne yapacaktı kendinden uzaklaşmak isteyen aydının uyduracağı üç beş kelimeyi [sözcüğü]? İşte böylece, Cumhuriyet'in ilk yıllarında şiirle halkın dili anlaşmaya başladı.

Yahya Kemal'den sonra gelen bir Nâzım Hikmet ortalığı büsbütün karıştırdı. Vezin [ölçü] gibi, kafiye [uyak] gibi kösteklerin yanı sıra «Şiir dili böyle olmalıdır. Şiirde şu kelimeler kullanılır, bu kelimeler kullanılmaz» falan gibi bağları da söküp attığı için halkın dilini daha rahat kullandı. Şiire, her türlü kelime ile birlikte, küfürü, nârayı bile soktu. İzinden yürüyenler oldu. Böylelikle Türk şiiri daha geniş nefes almaya başladı. Yahya Kemal, Nâzım Hikmet ve onlardan sonrakilerin çabalamaları gösterdi ki, şiirdeki dil işi, kimi adamların sandığı gibi, bir kelime işi değildir; dil eski kelimenin yerine yeni kelime koymakla Türkçeleşmez; Türkçeleşse bile dil olmaz; işi daha temelden almak, bunun için de halkın diline, halkın konuşmasına kulak kabartmak gerekir. Ayrıca, sonucunun bir şiir konuşmasında yer alması için de, yapılan işin şairce olması gerekir.

Yüz yıl boyunca nazım [koşuk] yoluyla birtakım fikirler söylenmiş olan şairlerimizden sonra Cumhuriyet devri şairlerinin gerçekten şiir söylediklerini rahat rahat ileri süre-

biliriz. Bugün Türk şiirinde bir dil, Türk diilnde de bir şiir varsa bu, herhalde, Cumhuriyetten sonra olmuştur. Kimileri son aylarda hükümet zoruyla yeni bir dil yaratmanın imkânsız [olanaksız] olduğunu söylediler. Bu amaçla, okul kitaplarındaki kelimeleri değiştirdiler; yeni kelimeleri atıp yerine eskilerini koydular. Amma, boşuna uğraşıyorlar. Bilmiyorlar ki halk, halkın diliyle konuşan sanatkârla birliktir. Kim ne derse desin, kim ne yaparsa yapsın, sanatkârı yürüdüğü yoldan döndüremez. Hatta hükümet zoru bile olsa. Hele, Cumhuriyet'ten sonra doğmuş olanlara Arap harflerini öğretmek imkânı da olmadıktan sonra...

Buraya kadar dil meselesini incelemeye çalıştım. Bir de öz meselesi var. Ayrı ayrı çağlarda türlü anlamlarda kullanılan, kimi zaman mevzu [konu], kimi zaman fikir diye adlandırılan öz, gerçekten de şiirimizde -zaman zaman- ya fikir oldu, ya mevzu. Divan şiirimiz, deyişten ibaret olduğu için, onu bir yana bırakıyorum. Tanzimat yıllarının şiirleri, Divan şiirinin devamı yahut taklidi olmadığı zamanlar, sadece [yalnızca] fikre dayandı. Bunlar, çoğu zaman, o kadar fikirden ve kuru bir nazımdan ibaret şeylerdi ki çoğunda şiirle en küçük bir ilişik bile göremiyoruz. Tanzimat'tan sonraki yılların şiirlerinde az, bayağı, gözü yaşlı bir hassasiyet [duyarlık] oldu. Sonra sonra, bazılarının muhteva [içerik] adını verdikleri bu şey bir aralık da şekille birleştirilmek istendi. Burada, *şekil* denince, dilden ayrı bir şey kasdediliyordu. Eskilerin vezin ve kafiye ile, lâfız [söz] ve mâna [anlam] sanatları ile farkına varabildikleri şekil, Cumhuriyet'ten sonraki şairlerin kafasında yeni bir değer kazandı. Pek yeni bir kavram olduğu için bunu açık ve seçik bir halde ortaya koymak pek o kadar kolay değildi. Böyle olunca da şeklin muhtevadan büsbütün ayrılamıyacağını ileri sürenlere bir parçacık hak vermek gerekiyordu. Hiç değilse, yâni bunlara hak verilmese bile, bu fikrin tersini söylemek güçtü. Gelgelelim, zamanla şekilden ne kasdedildiği [amaçlandığı] anlaşılmaya başlandı. İçinde dille deyişin de payı olmakla beraber, şekil *bir yapı, bütün olan bir yapı* anlamına gelmeliydi. Üstelik, bu anlayış vezinle kafiyeyi de, lâfız ve mâna

sanatlarını da bir yana bırakıyordu. Daha çok nazım sanatının malı olan bu unsurlar [öğeler] bir yana bırakılınca şair şiirle karşı karşıya kaldı. Kaldı ya, salt bu kaygı ile ortaya koyacağı şiir de, üst tarafı şairce bir şekilden başka bir şey olmayacaktı. Dünyadaki işi şiir söylemekle, şiir dinlemekten ibaret olamıyacağı için şairce bir şekille yetinemedi. Yemek, içmek, yatmak, kalkmak, hür [özgür] olmak gibi daha bir sürü derdi vardı. Üstelik bu dert yalnız kendi derdi değildi.

Eşit olmak için başkalarının da eşit olması gerekiyordu. Başkalarının eşit olması başkalarının da hür olmasına bağlıydı. Kendisiyle eşit olan insan da kendisi gibi yiyecek, içecekti. Kendi hakkını koruyabilmesi için, başkalarının da haklarının ne olduğunu bilmeleri lâzımdı. Ancak o zaman kuvvetli olunabilirdi. Bunun için o insanları uyandırmak, okutmak, yazdırmak gerekiyordu. Zaten bu da eşitliğin şartlarından [koşullarından] biri değil mi idi? Bu işi başarabilmek için, elbette, elindeki araçların en kuvvetlisini kullanacaktı. O araç da şiir olduğu için toprağına bağlı Cumhuriyet devri şairi şiirini kendinin, yurdunun ve insanlığın yararına kullanmaya başladı. Böylece, şiirdeki *öz* yeni bir anlam kazandı. Her hakkın arkasında saklanan ödev burada da kendini gösterdi. Şiirin özü, şiirin ödevi oldu.

Uzun sözün kısası: Bugünkü Türk şairi, meselesi olan insan, halkı halka anlatıyor. Kendisi de halktan. Kendi refahının çoğunluğun refahına bağlı olduğunu, çoğunluğun da halktan başka bir şey olmadığını biliyor.

Bütün dünya şairleri gibi.

(Yeni İstanbul, 29.10.1950)

KİTAPLAR

RAHATI KAÇAN AĞAÇ

Ölmez Eserler Yayınevi yeni bir kitap hazırlıyor: Melih Cevdet'in şiir kitabı. Adı, *Rahatı Kaçan Ağaç*. Bugün yarın çıkar. Şiir kitaplarımız arasında sık sık açıp okuyacağımız bir kitap daha bulunacak demektir. Son zamanlarda Melih Cevdet'i daha çok anlıyorum. Ama o, daha da fazla anlaşılmaya, daha da fazla sevilmeye lâyık bir şair. Daha doğrusu, bu iş bize düşüyor. Onu anlamaya, onu sevmeye lâyık olmak lâzım. Senelerdir, durmadan yenilikler peşinde koşuyor. Her şiiri bin bir tecrübenin mahsulüdür [deneyimin ürünüdür]. Melih Cevdet'e çok az şiir söylüyor diyenler o şiirlerin ne ince süzgeçlerden geçirildiğini sezdikleri vakit ne kadar haksız olduklarını anlayacaklardır. Kitabı hakkında [üstüne] söyleyeceklerimi, kitap çıktıktan sonra uzun uzadıya anlatacağım. Ama okuyucularıma bu kadar sevindirici bir haber verirken onun şiirlerinden bazı parçaları hatırlamamazlık da edemiyorum. Ustalığına, kelimeleri tertipleyişindeki [sözcükleri düzenleyişindeki] maharete [beceriye], söylenmiş mısraları [dizeleri] kendi hisleri arasına yerleştirmekte gösterdiği isabete [uygunluğa] örnek olarak size «Alaturka» şiirinin ilk üç parçasını nakledeyim:

Çık, benim şair tabiatim, çık orta yere;
Fakir güzelinden söyle,
Hasret ateşinden çal,
Çal söyle benim derdimi sevdalı sesinle.

Hep bilinen şarkılar gibi olsun.
Hani dil-i biçare'den,
Sun da içsin yar elinden...
YAni bilinen şarkılardan olsun.

Yeni sözler arama, nafile!
Derdim yeni olsa anlarım.
Gel, hazırından söyle bu akşam,
Üzme yetişir, üzme, firakınla harabım.

Bir şiiri var ki beğenilmedi. Halbuki [oysa] o şiirde samimiyetle [içtenlikle] ustalığı, yepyeni hayat unsurlarıyla eski söyleyiş tarzlarını ne güzel bağdaştırmış. Karısı için yazdığı bu şiirin adı «36,7» dir.

Mâdem 36,7'ye düşmüş ateşin,
Demek çıkışın yakın hastaneden;
Benim dal gibi zayıfım, güzelim,
Ne dilersen dile benden.

Esir-i aşkın olmuşum, cânâ:
Kafamın ve kolumun gücü senden;
Ben fakir, şair doğmuşum;
Ne dilersen dile benden.

«Yalan» şiiri, bedbaht [bahtı kara, mutsuz] bir dünyanın halinden haber beriyor. Dünya, gerçekten bedbaht bir dünyadır. «Yalan» şiirinin, yahut ona benzer birkaç şiirin bahsettiği ıstıraplar dışında kalabilmiş insanlar sayılıdır. Onlar müstesna [bir yana] bütün insanlık bu şiirlerde kendi sesini bulacaktır. İşte «Yalan» şiiri:

Ben güzel günlerin şairiyim;
Saadetten alıyorum ilhamımı;
Kızlara çeyizlerinden bahsediyorum.
Mahpuslara affı umumiden;
Çocuklara müjdeler veriyorum,
Babası cephede kalan çocuklara.
Fakat güç oluyor bu işler.
Güç oluyor yalan söylemek.

(Ülkü, 1.5.1946)

OKTAY RİFAT'IN KİTABI

Oktay Rifat, şiirlerini, bugüne kadar, toplu bir halde neşretmediği [yayımlamadığı] için okuyucular, son yılların edebiyat hareketlerinde esaslı bir yeri olan bu şiirleri kolay kolay bulup okuyamıyorlardı. İçinde birkaç küçük denemeden başka bir şey bulunmayan *Güzelleme* de Oktay Rifat'ın şahsiyeti [kişiliği] hakkında bir fikir vermiyordu. *Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler* adlı kitabı bu ihtiyacı oldukça karşılayacak sanıyorum. Oldukça diyorum, çünkü kitabın tertiplenişi [düzenlenişi, sıralanışı] Oktay Rifat'ın şiir yolundaki yürüyüşünü pek göstermiyor. Şiirler, konuları arasında yakınlık aranarak tertiplenmiş, *Yaşayıp Ölmek* bir kısım, *Aşk* bir kısım, *Avarelik* de başka bir kısım. Ayrıca, sonda, bu kısımlardan hiçbirine sokulamayan şiirler «Ek» adlı bir bölümde toplanmış.

Oktay Rifat şiir yazdığı seneler içinde, türlü şiir anlayışları üzerinde düşünmüş, zaman zaman, türlü şairleri sevmiştir. Bunun için kitabında birkaç esasa irca edilmiş [temele indirgenmiş] görünen şiirleri, aslında birbirinden çok farklı, çok çeşitlidir. Ölçülü uyaklı şiirlerin içinde «Resim» gibi, uzak ülkelere hasretin [özlemin] getirdiği zevkle yazılmış olanları, «İthaf» yahut «Tomurcuk» gibi hassas ve aydınlık bir ruhla yazılmış olanları, «Anahtar, Eza, Halka» gibi şuurla ibhama [bilinçle kapalılığa] sokulmuş olanları vardır. Eski ile yeni arasında ilk defa sağlam bir yol bulmak gayretine

[çabasına] düştüğü zaman «Saksılar»ı yazmış, «Karga, Yıldızlar, Uykusuzluk» şiirlerinde ihtilâlci [devrimci] olmuştur. Bu şiirler ayrıca Oktay Rifat'ın *surréaliste* [gerçeküstücü] şairlerden bir şeyler çıkabileceğine inandığı zamanlarda yazılmıştır. «Pencere, Kuzu, Şehitlik, Kardeş» gibi şiirleri yazdığı zamanlar o en çok Supervielle'i okumaktadır. «Gelin, Zurna, Kuşdili, Tecelli, Telli Telefon» gibi şiirler yerli zevklerin peşinde, halk hikâyelerinin, halk türkülerinin tadıyla yazılmıştır.

Son yıllarda yeni şairin belirli özelliklerinden birinin de dünyaya bağlılık, hayata bağlılık olduğu söylendi. İşte, «Şükür» ve «Hayranlık» şiirleri bu bağlılığı açık şekilde ortaya koyan şiirlerdendir. Oktay Rifat'ın pek çok şiirinde hissettiğimiz [duyduğumuz] bu bağlılığı «Ekmek» ve «Yıldızlar» şiirinde yahut da «İskele» şiirinde daha incelmiş bir halde buluyoruz. «İskele» şiirini bir okuyalım:

Denize baksam
Kapının hatırı kalır
Ağaca baksam
Bulutun;
Peki ya iskele?

«Zurna» şiirinde aynı halet [durum], bir âvarelik havası içinde anlatılır. Ama bu şiir âvarelik şiiri değildir. Sefil ihtiyaçları karşılama pahasına, sefil işlere mahkûm edilmiş, âvareliğe hasret bir halk çocuğunun, halk ağzıyla ve halk içinde, avunmak için söylediği birkaç sözdür:

Hem tespih satarım,
Hem kâğıt oynarım;
Hem de zurna dinlerim,
Çalan olursa.
Sıkıntıya gelemem,
Âvareyim, âvare.

Şair, kendini anlamaya çalışıyor. Bu gayret «Tecelli» şiirinde daha açık görünüyor:

Hesap bilmem
Muhasebede memurum;
En sevdiğim yemek imambayıldı
Dokunur;
. . . .

Kimi zaman da dünyaya ters tarafından bakıyor. Dünyanın güzelliğinin yanı başında, yeni başlayan bir hayatla vakitsiz gelen bir ölümün, şairin içine doldurduğu zehir bir başka şiirinde bir çığlık halinde boşalıyor:

GELİN

Zehra ne oldu?
Suya gitti,
Sudan geldi,
Gelin oldu;
Selvi boyuna ne oldu?
Öldü,
Ak sadeler giyindi.
Vay benim köse sakalım!

«Vay benim köse sakalım» sözü, hiçbir yerde, bu şiirdeki kadar acı, bu şiirdeki kadar mânalı [anlamlı] olmamıştır.

Oktay Rifat'ın şiirlerinde, her zaman ayni derecede olmamakla beraber, hem his ve hayal zenginliğini, hem de söyleyiş güzelliğini buluyoruz. «Anış» adlı şiirinden aldığım şu kıt'a, bana hem hassasiyet [duyarlık] bakımından, hem de edası bakımından güzel görünüyor:

Ağaçlar çiçekteydi;
Türkânım sağ, yanı başımda;
Kalbim sevda içindeydi,
İstanbul bahar içinde.

Oktay Rifat'ın kitabının çıkması kötü zamana rastladı. Bir kere, çoğu kimseler yazlığa gittiler. Üstelik de seçimle politikadan başka hiçbir şeyin lafı edilmez oldu. Ama bu kitap, öyle çabucak modası geçecek kitaplardan değil. Yarın da, öbürgün de, her zaman okunacak, her zaman arancak.

(Ülkü, 16.8.1946)

OTUZ BEŞ YAŞ

Bugünkü Türk şiirinin iki önemli Cahit'i vardır: Biri Cahit Sıtkı Tarancı, öteki de Cahit Külebi. İkisi de son günlerde birer şiir kitabı çıkardılar Şimdi size o kitaplardan bahsetmek [söz açmak] istiyorum. Evvelâ Cahit Sıtkı'nın kitabını ele alayım. Kitabın adı, *Otuz Beş Yaş;* yani şairine 1946 senesi şiir mükâfatını kazandıran şiirin adı. Varlık Yayınları arasında yayımlandı. Güzel bir kapağı var. İçindeki yüzden fazla şiir, Cahit Sıtkı'nın *Ömrümde Sükût*'tan sonra yazdığı şiirlerdir. Yıllar geçtikçe Cahit Sıtkı nasıl değişmiş, zaman zaman nelere inanmış, zaman zaman hangi değerlerden şüphe etmiş [kuşkulanmış], bunu kitabın içindeki parçaların çeşitliliğinden anlıyoruz. Bu çeşitlilik, kimi zaman şekle, kimi zaman da ruha ait oluyor. Şairin en az değişen tarafı his [duygu] tarafıdır; bu hissin en belirli özelliği de, dünyaya bağlılık. Bu bağlılığı Tarancı bize ya doğrudan doğruya yaşamanın güzelliğinden, dünyanın güzelliğinden bahsederek anlatıyor, ya ölüm korkusundan, senelerin geçip gençliğin elden gitmesinden bahsederek. Birincileer örnek vermek. daha doğrusu birçok örnekler vermek güç değil.

> Her mihnet kabulüm, yeter ki
> Gün eksilmesin penceremden!

diyen,

Yaşadığım iyi kötü günleri
Değişmem hiçbir cennet masalına

diyen,

Koşun çocuklar, koşun komşu kızlar,
Avuçlarıma sığmıyor yıldızlar.

diyen,

Bugün yeryüzünde olduğum gün.
Ayaktayım işte;
Asfalta amut,
Akasyaya muvazi,
İnsanlarla omuz omuza.

diyen,

Kolumda işleyen saat
Ve esnemen arada bir,
Hey yaşadığıma dair.

diyen bir şairin bu dünyayı sevdiğinden şüphe edemeyiz. Cahit Sıtkı'nın kötümser sayılan şiirleri de dünya sevgisinden, yaşama sevgisinden doğmuştur.

Yaş ilerliyor... artık geçti bizden
Kişi ev bark edinmeli vakitken;
Gün gelince biz değil miyiz ölen?

gibi mısralar [dizeler],

Yalnızlık nedir göreceksin öldüğün zaman.

gibi mısralar ve «Otuz Beş Yaş» gibi, «Gençlik Böyledir İşte» gibi şiirler hep ayni duygunun mahsulü [ürünü] olan şiirlerdir. Ayni duygu, kimi zaman da, şairi üzüntülü hale so-

kar. Cahit Sıtkı'nın da bu türlü üzüntüleri vardır. İnsanlığın hali onu mütessir eder [üzer]. Bir şiirinde der ki:

Memleket isterim,
Ne başta dert, ne gönülde hasret olsun;
Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.
Memleket isterim,
Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun;
Kış günü herkesin evi barkı olsun;

«Bir Haritam Vardı Benim» adlı şiirinde, harp [savaş] içinde, eski bir dünya haritasına bakıp dertleniyor:

Ağla gözüm ağla, haritamız kan içinde

«Ajans Dinlerken» adlı şiirinde de ayni dertle karşılaşıyoruz:

Vaktiyle gölgesinde dinlendiğimiz çınar
Eski mahalle, vakıf çeşme, bakımsız cami,
.....
Affedin beni daldığım oluyorsa eğer
Neyleyim gönlümce değil bu olup bitenler

İnsan oğlunun bir günü bir gününe uymaz. Gün olur sevda yüzünden dertlenir, gün olur bir kadını arzular [ister], gün olur geçmiş zamanı düşünür. Bu olayların hepsi bir şairin hassasiyetini tahrik eder [duyarlığını kışkırtır]. Şair onlardan da bahsetmek ister. Aşkı o zaman dünyaya değil, sanatadır; aşktan bile bahsetmez. İşte «Sevdalı» adındaki şiirinden bir parça:

Gönül sende, göz yolda kaldı:
Ne postacı semtime uğrar,
Ne turnalar selâm getirir.
Vefasız çıktın Beşiktaşlım.

«Gün Olur ki» adlı şiirinde Cahit Sıtkı, bu fikrimi daha çok destekliyor. Oradan da iki mısra alıyorum:

Gün olur ki ne gökyüzü para eder,
Ne deniz kenarı, ne bağlar bahçeler.
Gün olur ki ne kız, ne rakı, ne şiir;
.....
Gün olur ki çıldırmak işten değildir.

Bu mısralardan bir tanesini olsun söylediği an, şairin o sıkıntı ile alâkası [ilgisi] kalmaz. Şiir tamamlanıncaya kadar da iş gören adamın huzuru, iş gören adamın sevinci içindedir.

Yazıma başlarken Cahit Sıtkı Tarancı ile Cahit Külebi'nin şiirlerinden bahsedeceğimi söylemiştim. Halbuki iki şairi bir sayfaya sığdıramadım. Cahit Külebi'nin şiirlerinden de biraz uzunca bahsetmek istiyorum. İyisi mi onu da gelecek sayıya bırakayım.

(Ülkü, 1 Ekim 1946)

ADAMIN BİRİ*

Cahit Külebi, şiirlerini *Adamın Biri* adlı kitapta topladı. Bu kitaptaki şiirlerin sayısı 40'ı bulmuyor. Bundan, Cahit Külebi'nin az yazan bir şair olduğunu anlıyoruz. Az yazmayı kimileri kusur sayarlar. Ben onlardan değilim. Biliyorum ki, Cahit Külebi'nin sevilen bir şair olması, yazıları üzerindeki titizliğinden geliyor. Aşağı yukarı bütün şiirlerini zevkle okuyoruz; titiz davranmasa, yani bu kadar az yazmasa acaba bize kendini bu kadar sevdirebilir mi? Kendisi, zaman zaman, bu titizliğin iyi bir şey olmadığını sanıyor galiba. O vakit birbirinin eşi şiirler, birbirinin eşi mısralar [dizeler] söylüyor. Çok sevdiğim «Hikâye» adlı şiirinde de böyle bir gaflete [dalgınlığa] düşmüş. Hepsi altı kıta olan bu şiirin ilk üç kıtasını zevkle okuyoruz; ama ondan sonra şairin kendi kendini tekrar etmeye başladığını, eline geçirdiği thème'i [temayı] istismar etmeye [sömürmeye] başladığını görüyoruz. Niyetim Cahit Külebi'yi kötülemek değil, onun iyi taraflarını göstermek .Onun için, size o şiirin sadece ilk üç kıtasını okutacağım:

Senin dudakların pembe,
Ellerin beyaz;
Al, tut ellerimi, bebek,
Tut biraz.

* Cahit Külebi, Adamın Biri, 1946.

Benim doğduğum köylerde
Ceviz ağaçları yoktu;
Ben bu yüzden serinliğe hasretim,
Okşa biraz.

Benim doğduğum köylerde
Buğday tarlaları yoktu;
Dağıt saçlarını, bebek,
Savur biraz.

Üçüncü kıtanın insanı mest [sarhoş] eden güzelliği galiba bir teşbihten [benzetiden] ileri geliyor. Şair, muhatabının saçlarını buğday tarlalarına benzetiyor. Ben teşbihten hazzetmem [hoşlanmam]. Niçin öyleyse bu kıtayı seviyorum? Cahit Külebi bu işi ustalıkla idare etmesini biliyor da ondan. Onun başka şiirlerinde de bazı teşbihler gördüm; onları da sevdim. Meselâ «Evvel Zaman» adlı şiirinde şöyle diyor:

İnsanın sevdası on beşinde
Horoz şekerlerine, güneşlere benzer

Benzer mi benzemez mi diye düşünmeye lüzum yok. Tabiî [doğal olarak] benzemez. Zaten bu iki satırdan aldığımız tat sevdanın horoz şekerine, yahut da güneşe benzetilmiş olmasından ileri gelmiyor. Onun için buradaki teşbihi teşbihten saymamak lâzım. Burada teşbih hudutlarının dışına çıkan bir ifade kuvveti var. Bazı hazır teşbihlerin de teşbih hududu [sınırı] içine girmediği gibi. «Bal gibi, mis gibi, gül gibi...» cinsinden bir sürü tâbir [deyim] sayılabilir; hiçbiri teşbih değildir.

Cahit Külebi; yukarıdaki hükümlerden de çıkarılabilir ya, söyleyişe ehemmiyet [önem] veren bir şair. Az yazmasına sebep olan bu endişe [kaygı] onda zaman zaman çok büyüyor galiba. O kadar ki satırları arasında bir mânâ [anlam] yakınlığı bulmak imkânı [olanağı] kalmıyor. İşte bu türlü şiirlerinin güzellerinden bir tanesi:

TABANCA

Bir nagant tabancam olsa benim
İnce bilekli yâr
Dünyaya eyvallah etmem
Altın yürekli yâr

Çocuksun gülüp söylersin
Uçan kuşlara benzersin
Ben ölürsem eğer n'eylersin
Telli duvaklı yâr.

Cahit Külebi, türlü türlü şekiller deniyor. Yukarıda bir halk şiiri edâsı denemiş. Öteki şiirlerinde de başka başka söyleyişler görüyoruz. «Evvel Zaman» adlı kısmın açış şiirinde kâmil [olgun] bir adamın çocukluk hâtıraları konuşuyor:

Evvel zaman içinde yazdığım şiirler
Bergüzâr olsun
Aç kapıyı bezirgân başı
Bezirgân başı

Cahit Külebi'nin şiirlerini okumaya doyamıyorum. İstiyorum ki hepsinden bahsedebileyim. Ama bu imkânsız. Yalnız, ötedenberi sevdiğim bir şiirin son kıtasını sizin de okumanızı istiyorum. Bu kıta gelecek yıllara Cahit Külebi'nin devrinin [çağının] bir tarihi olarak kalacak:

Ben bu şiiri yazdım atlı talimde
Bulunduğum şehir İstanbul'du;
Ağır ağır kar yağıyordu,
Atımın yelesi bulut renginde.

Ben anlatmakla bitiremiyeceğim. Eyisi mi, alın Cahit Külebi'nin kitabını kendiniz okuyun.

BİRKAÇ KİTAP DAHA

Son günlerde genç şair İbrahim Zeki Burdurlu'nun da bir kitabı çıktı. Adı, *Toprağın İçindeki Toprak Ve Toprağın Masalı*. Ayrı ayrı iki konu üzerine işlenmiş iki destan denemesi. Bu kitabıyla ikinci eserini yayımlamış olan, yakında da üçüncüsünü çıkaracağını haber veren İbrahim Zeki Burdurlu'yu Ülkü okuyucuları iyi tanırlar. Onun için şair hakkında fazla bir şey söylemiyecek, kitabı salık vermekle yetineceğim.

Yine bugünlerde elime birkaç kitap daha geçti. Bunlardan biri nesirlerle şiirlerden meydana gelmiş bir kitap. Adı, *Üçüncü Mevki*. Yazan, Ç. Altan. Genç yazar, kitabı baba anneciğine armağan etmiş. Celâl Çumralı'nın *Büyü* adlı şiir kitabı ise nişanlısı Bayan Nemide'ye ithaf edilmiş. Bu kitaplardan ileride bahsetmek isterim. Yalnız bugün bahsetmeden geçemeyeceğim başka bir kitap var. Turhan Gürkan'la Nezih Cansel'in birlikte çıkardıkları bir şiir kitabı. Adı, *Arka Sokak*. İki şair bana yolladıkları nüshayı lütfen imza ettikten sonra, imzalarının altına şöyle bir not koymayı da unutmamışlar:

Fazla matrak geçilmemesi rica.sıyla.

Ne yalan söyleyeyim, biraz şaşırdım. Çünkü ben kimse ile alay etmem. Bazı kimseler kendi kendileriyle alay ederler ,onlara da mâni [engel] olamam. Üstelik, bu iki şairden hoşlandım da. *Arka Sokak* adlı kitaplarını alırsanız Nezih Cansel'in «Odacı», Turhan Gürkan'ın da «Her Günkü» adlı şiirlerini okumamazlık etmeyin.

(Ülkü, 16.10.1946)

RAHATI KAÇAN AĞAÇ

İnsan, sevdiği birini tükenmiş görmek istemez. Onda, her zaman, yeni şeyler bulmak, o ana kadar keşfedilmemiş cepheler keşfetmek ister. Ben de, çok sevdiğim Melih Cevdet'te son günlerde böyle yeni taraflar bulup sevindim. Onun aşağı yukarı bütün şiirlerini yazıldıkları gündenberi bilir, o gündenberi seve seve okurum. Ama, buna rağmen, o şiirlerin benim için meçhul kalmış tarafları varmış. Bunu *Rahatı Kaçan Ağaç* adlı kitabını okuduktan, yâni bütün şiirlerini bir kere daha toplu halde gördükten sonra anladım. Melih Cevdet'in en çok üstünde durduğu temalardan biri de meğer saadetmiş [mutlulukmuş]. Bir aralık Oktay Rifat'la birlikte «*Saadet Şiirleri*» yazmışlardı. Bir başka şiiri de.

> Ben güzel günlerin şairiyim,
> Saadetten alıyorum ilhamımı.

diye başlıyordu. Son şiirlerinde bu temayı, «Saadet» kelimesini kullanmadan işliyor. Bu arada kendine göre, bir de gerçeğe ermiş. «Kendime Göre» demiyor da «Kendine Göre» diyorum. Korkuyorum çünkü; olur da yanılırım. Ama ne yalan söyleyeyim, ben de onun gibi düşünüyorum. Melih Cevdet, bütün ıstırapların cemiyet [toplum] hayatından geldiğine inanıyor.

Geçim kaygıları olmasaydı, insanların birbiriyle olan münasebetleri [ilişkileri] ve bununla birlikte, birtakım cemiyet müesseseleri [kurumlar] olmasaydı insanlar ıstırabı

[acıyı] tanımazlardı. O müesseselerden biri dildir. Dil, saadeti bilmeyen milyonlarca insana saadet kelimesini öğretmiştir. Bu kelimeyi öğrenen insan, onu bilmeyene nazaran [göre] biraz daha bedbaht [mutsuz], biraz daha mustariptir [acılıdır]. Larochefoucauld da buna benzer bir söz söylemiş. «Öyle insanlar vardır ki, demiş, aşktan bahsedildiğini duymasalardı âşık olmazlardı.» Bir başka kitapta da şöyle bir şey okumuştum:

«Saadet ya paradadır, yahut da onun parada olduğunu bilmemekte. Saadet parada mıdır değil midir, bir şey diyemem. Ama herhalde saadet onun nerede olduğunu bilmemektedir.»

Melih Cevdet «Rahatı Kaçan Ağaç» adlı şiirinde mesut [mutlu] bir ağaçtan bahsediyor. O ağaç mesuttur; çünkü *saadet* kelimesini bilmiyor. Sadece, tabiat [doğa] içinde yaşıyor. Tabiatsa güzeldir, sevilir; tabiat içinde, ancak mesut olunur. Halbuki Melih Cevdet insanlar içinde yaşayan, insanlardan gönül çekmeyi, dert çekmeyi öğrenen insan kolay kolay mesut olamaz. Ağacı, kuşu, karıncayı kıskanır. Melih Cevdet de aynı kıskançlığı duyuyor. «Rahatı Kaçan Ağaç» adlı şiirini şöyle bitirmiş:

Ona bir kitap vereceğim
Rahatım kaçırmak için
Bir öğrenegörsün aşkı
Ağacı o vakit seyredin.

«Tezgâh» adlı şiirinde de dünya halini, dünyaya yaşamak için gelmiş adamın halini, ne olduğunu bilmediği saadeti arayan adamın halini anlatıyor. Bu adamın perişanlığından toprağın haberi yoktur; o, sadece güzeldir. Ama biz, o kadar saadet peşindeyizdir ki onun güzelliğinin farkına varmayız. Melih Cevdet de şöyle diyor:

Bu saadet uğruna açmışız aramızı
Bu ağaçtan, bu yıldızdan, bu kuştan.

En sonunda da avunmaya çalışıyor. «Saadet, maadet, fa-

lan filan bir tarafa, diyor; bizim işimiz başka.» Şiir şöyle bitiyor:

Biz bir kumaş dokuyoruz,
Güle ağlaya;
Ne mesuduz, ne bedbahtız;
Başka, bambaşka.

Kimi zaman saadetin erişilmez bir şey olduğuna inanmak istiyor. «Ağaçların Yukardaki Yaprakları» adlı şiiri bu duygunun ifadesidir [anlatımıdır]. Şiirin tamamı şu:

Uzanılmaz;
Kuşlara ve güneşe mahsustur.
Hiçbirimizin haberi olmasın
Yukardaki yapraklardan.

Melih Cevdet bazı şiirlerinde de ölümden bahseder. Ama o şiirler de yıllar boyunca saadet peşinde koşmuş, dünyayı sevmiş, hayvanlarla bitkileri kıskanmış bir şairin şiirleri. Onlardan bir tanesini size de sunmak isterim.

ÖLÜ

O şimdi yalnızdır;
Anasız, babasız,
Şapkasız, elbisesiz,
Her şeyi arkada bıraktı.
Ne konuşacak arkadaşı,
Ne okuyacak kitabı var.
Yalnız,
Yapayalnız.

«Mezarlık» şiirinde bu hissi [duyguyu] daha açık bir halde buluyoruz. Şair, ölümü hayata benzeterek, ölmüş insanın da, sağlar gibi, dünyadan zevk alacağını düşünerek teselli buluyor [avunuyor]:

Yalnız yaşayanlar için midir, diyor mezarlık.
Toprak üstündeki her bitki?
Yerin dibine doğru büyüyenler de var;
Hep yaşayanlar için mi?

Belki de ağaçlardan yukarıya doğru
Uzayan bir şey vardır mezarlardan.
Sonsuz hürriyete benzer bir şey;
Öyle sessiz, öyle kocaman.

Bir bu tesellisi kaldı mezarlığın;
Yoksa ölünün hali yaman.

Melih Cevdet'in şiirlerini toplu bir halde görmediniz. Görün, onu daha iyi tanıyacaksınız. Hakkında lâyık olduğu kadar iyi şeyler düşünmüyorsanız herhalde fikrinizi değiştirirsiniz. Bilhassa [özellikle] «Yalan, Senden Utanıyorum, Rüya» adlı şiirlerini pek beğeneceksiniz sanıyorum.

(Ülkü, 1 Kasım 1946)

HACI BABA'NIN KUMRULARI

Bir zamanlar çoğu Varlık sayfalarında şiirlerine rastladığımız genç bir şair vardı: Reşat Cemal Emek. Uzun zamandır adını duyamıyorduk. Meslek hayatı onu şiir dünyamızdan uzaklaştırmıştı. Yeni çıkan kitabı*, yıllarca sonra ondan tekrar bahsetmemizi [söz açmamızı] sağladı. Şiir anlayışı gerçi bizimkine uymaz. Ama *Hacı Baba'nın Kumruları*, bir insan ömrünün heyecanla dolu birkaç yılını aksettirmesi [yansıtması] bakımından dikkate değer.

Bu vesile [neden] ile, Reşat Cemal Emek'in, aradan bu kadar yıl geçmiş olmasına rağmen, hâlâ taze kalan mısraları [dizeleri] olduğunu da söylemek isteriz. İşte onlardan birkaçı:

> Belki de bir kavga neticesinde,
> İsmim dolaşırken vatanı,
> Seni hatırlayarak öleceğim.

Reşat Cemal Emek, içinde bu mısraların da bulunduğu şiiri kitabına almamış. Ama orada başka içli şiirler göreceksiniz. Güney Basımevi'nde temiz bir şekilde basılan *Hacı Baba'nın Kumruları* yüzelli kuruşa satılıyor. Güzel bir kapağı var; içinde, Abidin Dino tarafından yapılmış güzel resimler var.

(Yaprak, 1.3.1949)

* Reşat Cemal Emek, Hacı Baba'nın Kumruları, Güney Basımevi, 1949, Ankara, yüzelli kuruş.

GÜZEL YAZILAR (I)

Akşam Gazetesi, yurt aydınlarıyla konuşarak bizde niçin yazar yetişmediğinin sebeplerini araştırdı. Bu arada, nesillerin [kuşakların] dil ve edebiyat bakımından terbiyesinde [eğitiminde] önemli bir yeri olan, edebiyat öğretiminin de sözü edildi. Edebiyat öğretiminin ehemmiyeti [önemi] üzerinde durmak, bu maksatla [amaçla] da bugün okullarda okutturulan edebiyat kitaplarını ele almak gerektiğine biz de inanıyoruz. Bu kitaplar, Bay Reşat Şemsettin Sirer'in Millî Eğitim Bakanlığı sırasında kabul edilmiş olan *Güzel Yazılar* adlı kitaplardır. Adının *Güzel Yazılar* olmasına rağmen, yazılarının güzellikle hiçbir ilgisi bulunmayan bu kitaplardan, yeni yetişen gençlerin bir edebiyat zevki alabileceklerine inanmak bir hayli [oldukça] güç. Gerçi, ölü dille yazılmış örnekler içinde birkaç güzel şeye rastlamak mümkün; ama yakın çağların yazarları arasından alınmış örnekleri ne zevk bakımından işe yarar şeyler sayıyoruz, ne de bir edebiyatın tarih içindeki oluşunu göstermesi bakımından. Meselâ [örneğin] bir Celâl Sahir Erozan'dan edebiyat tarihimize hiçbir şey kalmayacağını ,eserlerini tanımanın da bugünün gençlerine hiçbir şey kazandırmayacağını anlamak için pek öyle edebiyatçı olmaya lüzum [gerek] yok. Bu, biraz okuması, yazması olan her insanın kolayca göreceği bir gerçek. Herkesin gördüğü bir gerçeği okul kitabı yazan bir zat [kişi] niçin görmez? Herhalde, yazarın gözlerini. Celâl Sahir'in yaşadığı yıllarda bürüyen duman dağılmamış olmalı. Bütün

bir neslin zevkini gözleri kırk yıllık dumanla kaplı kimselere bırakanların sorumluluğunu şimdilik fazla kurcalamayalım. Zevk, nihayet [sonuçta] ölçüye vurulamayan bir şeydir. Ölçüsü olan şeyler üzerinde durmak daha doğru olur. Onun için, bu kitapları, tertipleri [düzenleri] ile, gençlere verdikleri bilgiler bakımından ele alalım.

Güzel Yazılar o bakımlardan da başarılı eserler sayılamaz. Bu kitapları şöyle bir gelişigüzel karıştırmak, bunların hem bozuk bir şekilde tertiplendiğini, hem de yanlışlarla dolu olduğunu görmeye yeter. Meselâ yazar, birinci kitabın 27'nci sayfasında şöyle diyor:

«Büyük, ufak iki türlü mısra [dize], *küçüklerine 'müstezat' denir.»*

Muallim Naci *İstilahât-ı Edebiye*'de [Edebiyat Terimleri'nde] müstezadı şöyle tarif ediyor:

«Mef'ûlü mefâilü mefâilü faûlün vezninde bulunan mısralara mef'ûlü faûlün cüzülerine müsavi [eşit] birer parça zammetmek [eklemek] suretiyle meydana getirilen nazımdır [koşuktur]. O parçalara ziyade namı [adı] verilir.»

Muallim Naci'nin kitabına bakmak bizim aklımıza geliyor da okul kitabı yazmaya memur edilmiş bir zatın aklına niçin gelmiyor acaba? Kimbilir, belki de bildiklerinin yanlış olabileceğine ihtimal vermiyor.

Yazar, yine birinci kitabın 93'üncü sayfasında, şöyle diyor:

«Birbirlerine karşılık vererek konuşmaya başladılar ve artık törene karışanlar içinden ileri gelenler, koro, şiir ve musiki... İlk trajedi bu unsurlardı.»

Dil yanlışı üzerinde mi duralım, fikir yanlışı üzerinde mi? Haydi şimdilik dili geçelim de yazarın ne demek istediğini anlamaya çalışalım. Koro, şiir ve musiki trajedinin ilk unsurlarıymış [öğeleriymiş]. Sayın yazar şaşırmış, yahut da bu bilgiyi yanlış bir kitaptan edinmiş. Aslında bu üç unsur şiir, musiki ve rakstır. Koro ise raksa da katılır, musikiye de.

Yine aynı kitabın 8'inci sayfasında şiir tarif ediliyor [tanımlanıyor]. Şu şiirin ne olduğunu bir türlü anlayamamış-

tık. Meğer ne kolaymış! İşte:

«Şiir; sözün, bildiğimiz türkülerden, havalardan ayrı musikisi olan dokunaklı, güzel nazım.»

Dil yanlışı üzerinde yine durmayalım. «Sözün» kelimesini «sözlerinin» yaparsak cümle düzelir. Onu geçip yine fikre gelelim. Bu tarife [tanıma] göre, bir parça, nazım [koşuk] olmazsa şiir olmaz, musikisi olmazsa şiir olmaz. Yine bu tarife göre, türkü şiir değildir. Tarifi neresinden tutup da kurtarmalı bilmem. Bunu ezberlemeyen öğrenci belki de sınıfta kalıyor; hayattan bir sene, iki sene kaybediyor. Yazık mı değil mi, düşünmeden söylüyorum: *Güzel Yazılar* kitabının yazarı öğrenci olsa, bu tarifle, sınıf geçemez sanırım.

Kitabın 21'inci sayfasında da tiyatronun tarifi var. Şöyle:

«Tiyatro bir eğlencedir.»

Pes! Okumuş yazmış bir insandan bu kadarı beklenmez doğrusu. Bir öğretmenden, okul kitabı yazmış bir zattan demeye dilim varmıyor artık. Hoş, bu tarif, sanata ancak o kadar değer veren, sahneden paldır küldür eserler kaldıran bir bakanın zamanında yazılmış bir kitaba pek uyuyor ya. Neyse, geçelim.

Yine birinci kitabın 62'nci sayfasındaki bir şiirde şöyle bir beyit var:

> Yedi yerden kurşun yemiş,
> Kuluncunun arasına.

Yazar, şiirde geçen bilinmesi güç kelimeleri anlatırken, kulunca sızı mânası [anlamı] veriyor. Hani, doğrusunu bilen de şaşıracak. Sızıyı bir madde sanacak, yahut kuluncu bacağında arayacak öğrencilerin çıkmıyacağını da Allah bilir.

Saymakla bitmeyecek olan bu çeşit bilgi yanlışlarını bırakıp başka bahse [konuya] geçelim. İlk vazifesi [ödevi] genç nesle Türkçeyi öğretmek olan bu kitaplar -işte burası çok acı- Türkçe yanlışlarıyla dolu. Meselâ şu cümleye bakın:

«Tervih-ül Ervah, hekimlik ve sıhhat koruma esaslarını

eski dört unsura, ateşe, havaya, toprağa, suya göre gıda maddelerine, mizaç ve tabiata ait mısralarla anlatır.»

Nasıl? anladınız mı bir şey? Biz anlamadık. Bozukluğun nerede olduğunu bilsek düzelteceğiz. Ama onu da anlayamıyoruz ki. Bununla beraber bize çıkışmaları da mümkün. Meselâ derler ki: «Siz anlamayabilirsiniz. Ama çocuklar, bunu anlamaya mecburdur.» Doğru!

Başka bir sayfada bir nefesin vezni [ölçüsü] yazılı:

«*Yedi heceli olmak.*»

Cümle bitti. «Yedi heceli olmak neymiş? Böyle cümle olur muymuş?» falan demeyin. Olurmuş ki olmuş.

Sayın okuyucular, biliyorsunuz, Yaprak sayfaları pek dar. O sayfaları abur cuburla doldurmamak için âdeta [enikonu] üstüne titriyoruz. Onun için, bağışlayın, bu bahsi burada keselim.

Bu kitaplardaki başka bozuklukları, usul [yöntem] ve tertip [düzenleme] aksaklıklarını başka bir yazıda anlatırız.

(Yaprak, 1.11.1949)

GÜZEL YAZILAR (II)

Okullara, Bay Reşat Şemsettin Sirer'in Eğitim Bakanlığı sırasında kabul edilmiş olan *Güzel Yazılar* adlı kitaplardan geçen sayılarımızda söz açmış, bu kitaplardaki bilgi yanlışlarıyla dil yanlışlarından sekiz on örnek vermiştik. Bu yazıda da, kısaca, bu kitaplardaki tertip [düzenleme] bozukluklarından bahsedeceğiz. Bununla beraber, bu yazıları yazmaktan fazla bir şey kazanmıyacağımızı sizin kadar biz de biliyoruz. Bu yazılar ne kendilerinden sonra hiçbir değer yetişmediğine inanmış emekli yazarlara kendilerinin ne mal olduğunu göstermeye yarar, ne de bu kitapları okullarda okutarak binlerce gence yanlış şeyler öğreten, üstelik o yanlış şeyleri öğrenmedikleri için çoğunu sınıfta bırakıp memleket hizmetinden birkaç yıl daha geri kalmalarına sebep olan Millî Eğitim Bakanlığının gözünü açmaya.

Biliriz, Bakanlıkta bu işle ilgili memurlar vardır. Basında çıkan yazılardan ucu Bakanlığa dokunanları ayırırlar. Biri işaret eder, biri çizer, biri keser, biri yapıştırır. Yapıştırılan parçalar zarif dosyalar içinde, Bakanlığın ilgili makamlarına sunulur. Gelgelelim bu memurların, bütün yazıları uzun uzadıya okumaya vakitleri olmadığından, gözlerine öyle her yazı ilişmez. «*Bakanın bir akşam evvelki ekspresle İstanbul'dan şehrimize geldiğine dair* [ilişkin]» olan haber görülür, binlerce gencin geleceğiyle ilgili uzun bir yazı göze çarpmayıverir. Olur olur, insan halidir.

Ama biz gene de, günahı neslimizin [kuşağımızın] üzerinden atmak için, payımıza düşeni söyleyelim.

Açalım ilk kitabın ilk sayfalarını:

İlk sayfalar değil, aşağı yukarı ilk 70 sayfa vezne [ölçüye], o 70 sayfanın 30 sayfası da aruza ayrılmış. Bu, müfredat probramlarına göre, hem çoktur, hem de lüzumsuz. Bugünün diliyle konuşan, bugünün diliyle okuyup yazan çocuk bin bir aruz kalıbını öğrenemez. Ona, aruzu hece vezninden ayıran özellikleri genel olarak öğretmek, bir de, eski şairlerimizin bu vezni kullanmış olduklarını söylemek yeter de artar bile. Ayrıca bu gençlerden, imalelerle dolu bir mısraı [dizeyi] vezne uygun okuyabilmek için, dili berbat etmelerini istemeye de hakkımız olmamalı*.

Edebiyat öğretiminin en verimli şekli metinler üzerinde yapılanıdır. Bunu, yazar da az çok anlamış. Gelgelelim kitabın sonuna eklediği 16 sayfalık «*Edebî Sanatlar*» bahsi [konusu] bu anlayışla bağdaştırılamıyor. Bu sanatları, kitabın ta başından başlayarak, metinler üzerinde ve sindire sindire öğretmek pek mi imkânsızdı [olanaksızdı] ki böyle bir ilâveye lüzum görüldü. Ayrıca, bu sanatlar anlatılırken, Prof. Ali Nihat Tarlan'ın, bu alanda en bellibaşlı eserlerden biri olan, *Edebî Sanatlara Dair Bir Kalem Denemesi* adlı kitabı gözden geçirilseydi de tarifler [tanımlar] biraz daha anlaşılır bir hal alsaydı kötü mü olurdu? Bütün bunlardan başka, *kef*'le *kaf*'ın farkını bilmeyen, *med* denilen şeye aklı ermeyen, *muvaffakiyet* kelimesini *muaffakiyet* yazan yeni nesil çocuğuna *müstearünleh*, *müstearünminh* gibi terimleri öğretmek pek mi elzemdi [gerekliydi]?

* Bu kitaplardaki yanlışlardan geçen yazımda bahsetmiştim. Ama öğrencilere vezni öğreten sayfaları karıştırırken gözüme bir cümle ilişti. Yazar, on birer hecelik mısralarla yazılmış bir şiiri, bu mısralarda durak olmadığı için, nesir gibi yazılmış bir şiir sayıyor. Dolayısıyla nazmı nesirden [koşuğu düzyazıdan] ayıran özellik mısralardaki durak oluyor. Bu durak olmayınca da parça nesir sayılıyor. Meselâ yedili bir manzumenin, bu tarife göre, nesir sayılması gerekiyor. Vezinle kafiyeye [ölçüyle uyağa] gelince; o hiç hesaba katılmıyor.

Geçelim başka düzensilziklere : Her kitapta her edebî nevi için bir bölüm ayrılmış. Üçüncü kitapta da neviler bu bölümlere göre sıralanmış ama, 321'inci sayfada başlayan «Söylev» bahsine, 326'ncı sayfada, Refik Halit Karay'ın «Yatır» adlı hikâyesi konmuş.

Birinci kitabın 167'nci sayfasında, «Hitabet» bahsine örnek olarak, Namık Kemali'n *Vatan yahut Silistre*'sinden bir parça alınmış. Memlekette hitabet nevine örnek olacak başka parça yok mu imiş ki bir tiyatro eserine başvurmak zorunda kalınmış? Üstelik, bu nev'in [türün] adı üçüncü sınıf kitabında «Söylev» iken neden birinci sınıf kitabında «Hitabet» olmuş? Birinci sınıf öğrencilerinin eski dili daha mı iyi bilecekleri düşünülmüş acaba?

Zaten bu kitaplarda kullanılan kelimeler [sözcükler] ve terimler meselesi de başlıbaşına bir rezalet sayılabilir. Dil devriminin getirdiği birçok kelime vardır ki bunlar üzerinde artık konuşulmaz. Bunların dile girmiş olması bir yana, birçoğu resmîleşmiştir bile. «Dergi» yerine «mecmua», «üçgen» yerine «müselles», «söylev» yerine «hitabet» demek herhangi bir gazete makalesinde göze batmaz. Ama bir Bakanlık tarafından kabul edilmiş bir okul kitabında okula «mektep», öğretmene «muallim», öğrenciye de «talebe» dendi mi bu, kolay kolay hoş görülemez. *Güzel Yazılar* adlı okul kitaplarının, ne yazık ki, bu bakımdan da tutar tarafları yok.

Son olarak küçük bir noktaya daha dokunalım. Kitaplardaki parçalardan bazılarının altına imza konmuş, bazılarının altına konmamış. Ne düşünülmüş de konmamış? Öyle bir eser meydana getirmek pek o kadar mühim sayılmamış da ondan mı? Ne diye öyleyse Bay Süleyman Şevket Tanlı bu kitapların üstüne kendi imzasını koymayı unutmamış? Her halde, yanlışlarıyla tertip bozukluklarını sayfalara sığdıramadığımız bu kitapları, bir sürü sanat eserinin üstünde görmüş olacak.

Sözü uzatmayalım : *Güzel Yazılar*'ın, Bay Süleyman Şevket'e de, öğrencilere de, Millî Eğitim Bakanlığına da hayırlı olmasını dileyip yazımıza son verelim.

(Yaprak, 1.12.1949)

KÜÇÜK BİR ANTOLOJİ

Geçen sayıdaki yazımda *Güzel Yazılar* adlı okul kitaplarından söz açmış, meseleye de, Akşam gazetesinin anketinde [soruşturmasında] dokunulan bir konuyu ele alarak girişmiştim. Bilgi yanlışlarıyla dil yanlışlarından birkaç örnek gösterdiğim bu kitapların düzensizliklerine, söz verdiğim gibi, ilerideki yazılarımdan birinde tekrar döneceğim. Şimdilik, bu yazımda, Akşam gazetesinin anketine cevap veren yaşlıların üstat saydıkları sanatkârlardan birkaç örnek vermek istiyorum. Bu örnekler, adı geçen yaşlılarla *Güzel Yazılar* kitabını tertipleyen [düzenleyen] zat arasındaki zevk beraberliğini göstermesi bakımından, *Güzel Yazılar* kitabı ile de büsbütün ilgisiz sayılmaz. Ama ne yazık ki, hem Yaprak sayfalarının darlığı yüzünden, hem de Yaprak okuyucularının kafalarını bu türlü şaheserlerle doldurmaya hakkımız olmadığı için, örnekleri fazla geniş tutamayacağım. Sözü uzatmadan örneklere geçeyim:

Eşber'den :

> Sevdim seni cân ü dilden işte
> Olsan ne var Eşber'e enişte?
>
> (Hâmit)

Bu beytin komikliğini bir yana bırakalım da, şöyle bir dili üzerinde duralım. Şair, kahramanı «Eşber'e enişte olsan

ne var?» diye konuşturuyor. Türkçede «Eşber'e enişte olsan ne olur?» yahut «ne çıkar?» denebilir; ama «ne var?» denmez. Bu yanlışı şair niçin yapmış? Belki ,büyük bir iyikalplilikle «vezin [ölçü] güçlüğünden» diyeceksiniz. Kabul edelim; edelim ya, Türkçeyi seven, onu doğru kullanmayı kimseye bağışlayamayan nesillerin, dili vezne feda edememelerini de biz hoş görmeyiz. Kaldı ki bu zatların şiirlerinde vezin bozuklukları da az değildir.

Neyse, geçelim. Dili bilmeyen gene gençler olsun. Başka bir örnek alalım:

Makber'den:

Ya Rab, bu gece yılan mı yuttum?
Şeytan mı yedim, peri mi tuttum?
. . . . . .
Vahşi gibi eylerim tebelbül,
Yıldızlara karşı tıpkı bülbül.
. . . . . .
Ya kahve ya çay içerdik erken,
Kalkıp piyano çalardı derken;

(Hâmit)

Okuyucularımızın dudaklarında beliren tebessümün [gülümsemenin] dağılmaması için fazla izaha [açıklamaya] kalkışmayalım. Dil yanlışları ya vezin güçlüğünden gelmektedir, ya kafiye [uyak]. Ama şairlikleri kendi cevherlerinden geliyor.

Geçelim başka şairlere:

«Don Juan» adlı şiirden:

Ey benim münhezim fütâdelerim,
Sevdiniz hep sevilmeden beni siz;
Yanmak isterdi göğsünüzde serim;
Ateşimden kül oldu âteşiniz.

«Ağlasam» adlı şiirden:

Çöksem diz üstü karşına hürmetle ağlasam
Öpsem dü pây-ı sâfını lezzetle ağlasam

Cenap Şehabettin

«Biz Nasıl Şiir İsteriz?»den *(Türk Sazı)* :

Bir kitap ki ya bir yetim bekçisini çaldırtır,
Ya bir çiftçi çocuğunu ıssız dağa kaldırtır.

«Hakkaniyet»ten (Türk Sazı) :

Demişler ki: «Kahramanlık değil, fakat hakkaniyet yaşartır.»
Hakkaniyet: Evet buna, yüreklerde her şeyden çok yer vardır;
İnsan oğlu istiyor ki kendisinin bu öz hakkı verilsin.
Doğduğu gün hayatına adanılan saadete erilsin;

(Mehmet Emin

«Rica» adlı şiirden *(Gönülden Sesler)* :

—Sevgili «M. F.»ye—

Hâlâ sihirliyim o ayrılıştan,
Hâlimi düşünüp acı biraz da!
Nasibim dert oldu bütün bir kıştan,
Vefasız, böyle mi geçsin bu yaz da?

«Gönlümle Kesem»den *(Gönülden Sesler)* :

Gönlüm diyor: Şampanya iç,
Daha süreklidir keyfi.
Kesem diyor: Müskirat hiç
Sana yaramıyor, Seyfi!

Orhan Seyfi

Biraz da nesirlerine [düzyazılarına] göz atalım. Bakın ne cici, ne alafıranga!

«Tefekkür»den :

«— Babacığım işte ben yine geldim...
— Vay yavrucuğum, geldin mi? Bana ne getirdin bakayım?
— Mandarin getirdim size... Soyunuz da yiyiniz.
— Peki oğulcuğum... Teşekkür ederim... Bakayım ellerine... Ne kadar üşümüş!
— Karla oynadım da ondan... Bilir misin sen... O!.. Kuşlara bak baba!.. Nasıl oynuyorlar!.. Niçin oynarlar bunlar?..
.....
— Nejat!..
— Ay korktum... Pek hızlı çağırdınız da... Ne var babacığım?
— Şimdiki vaktinin kıymetini bil!.. Anladın mı oğlum?
— Nasıl bileyim... Ben daha çocuğum...
— Evet... Hakkın var oğlum: Sen anı [onu] bilsen böyle mesut olur muydun?.. Sen bu saadetin kadrini o zaman idrâk edeceksin ki o senin elinden çıkmış olacak... Bu mevsim-i saadetin [mutluluk mevsiminin] ne mübarek bir mevsim olduğunu o geçip gittikten sonra fevtine [yitmesine] şu suretle mersiyehân olduğun [ağıt yaktığın] vakit düşüneceksin.
.....

Keşfedersen kırda bir nazik çiçek,
Havz içinde yâ ki bir yavru semek,

.....
— Senin de resimli kitabın yok mu ya?.. Sen de onu okursun...
— Okurum ama şimdi o kitap burada değil ki...
— Sonra oku...
— Öyle ise bari bir parça piyano çalayım...
.....
— Baba!.. Sen bu (Chanson)u bilmez misin? Benim küçük müzikamın şansonu... Ben öğrendim de piyanoda çalıyorum.
— Öyle mi yavrum?.. Çal eğlen iki gözüm!..»

Recaizâde Ekrem

Örnekleri çoğaltmak isterdim. Ama yukarda da söylediğim gibi, yerimizin darlığı buna imkân [olanak] bırakmıyor. Burada, ancak, birkaç şairden birkaç parça alabildim. Oysa ki daha başka ne sanatkârlarımız var! Celâl Sahir'lerimiz,

Tahsin Nahit'lerimiz, Süleyman Nesip'lerimiz, Faik Âli'lerimiz, Hüseyin Siret'lerimiz ilh...

Her biri de yukarda okuduğunuz parçalar gibi yazılarla ne ciltler doldurmuşlar! Onlardan, zaman zaman, gene bahsederiz. Yalnız, şimdilik, kendilerinden sonrakilerin yazılarını görmediklerini böbürlenerek söyleyen yaşlılara —bir başka deyimle, dünyaya otuz yıl önce gözlerini kapamış zavallılara— pek eski bir şaire ait olan şu beyti okuyarak, yazımıza son verelim:

Kudemânın görüp âsârını biz zevk ettik
Kudemâ görmedi hayfa bizim âsârımızı.

(Yaprak, 15.11.1949)

YENİ ŞİİRLER 1950

Yahya Kemal bir gün bana «Siz, dedi, Dempsey'in karşısına browning tabancasıyla çıkıyorsunuz.» Yüzyıllardır süregelmiş kuralları inkâr ediyoruz diye. Bu konuda neler düşündüğümü ben de kendisine söyledim. Söylemekle kalmadım; sonra da düşündüm. Yıllarca düşündüm. Browning tabancasını kullanan aslında biz değiliz. Büsbütün tersine, kurallardan vazgeçemeyenlerin çifte tabancalarla geldiklerini gördüğümüz halde, işe, elimizdeki tabancayı bir kenara bırakmakla başlıyoruz. Vezinle kafiyeden [ölçüyle uyaktan] vazgeçmenin, bütün özellikleri keşfedilmiş sanatlardan vazgeçmenin şiir işçiliği adına, ne büyük bir fedakârlık [özveri] olduğunu erbabı bilir. Şüphesiz Yahya Kemal de o bilenlerdendir. Ama bildiğini söylemesi için okuduğu şiirde kurallar dışında da bir işçilik olduğunu görmesi gerek. Ne yalan söyleyeyim; bu işi dört başı mamur bir şekilde beceremiyoruz. Zaman zaman işin kolayına kaçmaktan, Yahya Kemal'in bağ saydığı kurallara sığınmaktan kurtulamıyoruz. Kimi genç arkadaşlarımız bu yanlışlığa farkına varmadan düşüyorlar. Kimileri de bile bile, salt yutturmak kaygısıyla, yapıyorlar bu işi. «Farkına varmadan insan nasıl faydalanır kurallardan?» diyeceksiniz. Oluyor. Ben kaç defa kendimde farketmişimdir; şiiri kendi özellikleri içinde kıvıramadığım zamanlar kafiyenin, ses benzerliklerinin yardımına sığınmışımdır. O zamanlar düşünürüm «Vazgeçsem şu ses benzerliklerinden, ne olur?» diye. Bakarım ki, olmayacak, bırakı-

rım. Bırakırım ya, gördüğüm işin, şairlik bakımından, namusluca bir iş olmadığını da bilirim. Kolaydan kaçınmak gerek.

Sırasında browning tabancası da kullanılır. Ama, dediğim gibi, sırasında. Meselâ [sözgelişi] insanın işçiliği de feda edeceği anlar yok mu, işte o zaman.

Bu yazıyı Varlık yayınları arasında çıkan *Yeni Şiirler 1950* adlı kitabı okuyarak yazıyorum. Kitabın içinde sevdiğimiz şairlerden pek güzel şiirler de var. Ama çoğu, bana, bu yazıda söylediğim şeyleri düşündürüyor. Bunda dostumuz Yaşar Nabi'nin de suçu olsa gerek. Kitabına 103 şairden şiirler almış. 103 şair de olur mu?

(Yaprak, 15.2.1950)

BİR ŞİİR KİTABININ SÖYLETTİKLERİ

Geçen sayımızdaki *Batıdan Sesler* köşesinde Aragon'un karısı Elsa Triolet'nin bir yazısının özeti vardı. Genç şairlere birtakım öğütler veren bu yazının bizim için de faydalı [yararlı] olacağını söylemiştik. Son günlerde çıkmış birkaç şiir kitabını okurken hep o yazıyı hatırladım. Zaten, genç şairlerimizin şiirlerini okurken, çoğu zaman, o yazıdakilere benzer şeyler düşünürüm. Kaç defa da yazmışımdır bunu. Gene o konuya dokunmak istiyorum.

Dokunmak istediğim, söylemek istediğim şey, kısaca şu: Kolaya kaçmamak, işi kolay sanmamak gerek. Bunun için de, *formule*'lerden, reçetelerden, foyası meydana çıkmış oyunlardan kaçınmak gerek. Edebiyatça söylenmiş sözün, sıfatların, apaçık teşbihlerin [benzetmelerin] şiir için ne kadar zararlı olduğunu artık bugün şiirle uğraşan her aklı başında insan biliyor. Böyle iken bu kolaylıklardan faydalanmaya kalkışmak, bunda ayak diremek, ya anlayışsızlıktır, ya dalavere.

İşte, elimde, yeni çıkmış kitaplardan biri. Adı: *Umut veya Ahval Üzre*. Yazanlar da, iki genç şair. Biri, Cevdet Atmaca; öbürü Mevlût Koca. İkisinin de şiirlerini umutla okuyorum. Böylece olmasa zaten, kusurlarını bile söylemeye lüzum [gerek] görmem. Ama, ne yapıyor bu şairler? Ne yapmak istiyorlar? Şiirlerinde, günümüzün insanına, o insanın meselelerine dokunabiliyorlar mı? Hayır! Yok böyle bir belirti şiirlerinde. Günün birinde o yola gelmeyeceklerini

iddia edemem [öne süremem]; ama, bugün için de, gördükleri işte bir değer bulmak isterim. İnsanı ilgilendiren meselelere dokunmadıklarına göre, geriye ne kalır? Olsa olsa, bir söyleyiş güzelliği. Bugünkü şiirde söyleyiş güzelliği ne ile sağlanır? Öyle sanıyorum ki *edebiyatsız* bir deyiş, sağlam bir dille.

Ama, bakın o şairlerden birkaç satır alayım. İlkin Mevlût Koca'dan:

Mevsim mesafe biter.
Ve sükût eder zaman
.....
Çocukluğumun kavga tarlasında unutmuşum..

(Bu «kavga tarlası» sözü de «champ de bataille»dan tercüme [çevirme] olacak zâhir.)

.....
Gönlüm her tasanın bittiği yerde
.....
Beni zamandan alan biri var
.....
Sana kara gözlerimin içli bakışlarını
Doldurur doldurur da zarflara yollarım..

Sonra da Cevdet Atmaca'dan:

.....
Hafızam aldatmıyor beni
Seneler sonra da ihtimal
Düşünceye sebep şimdi sükût
.....
Portakal kokulu rüzgâr
.....
Benim yârim iki elma yanak

Bu örnekler, bütün meselesi deyişte olan şairin deyişi de nasıl kötü anladığını gösteriyor. Üstelik, bu genç şairler, söyleyiş güzelliği ile dil arasındaki yakınlığı da anlamamış gö-

rünüyorlar. Bunu, dilin çağımızdaki ilerleyişine *uyamadıklarını görerek söylüyorum.* Bakın, şu kelimeleri [sözcükleri] o birkaç şiirden çıkardım:

«Tasavvur, ihtiraslarım, hicranım, kutsî, ilâhî, mesele, diğer, mühim, bazan, nasibin» v.s.

Gerçi bu kelimelerden herhangi biri, pek sıkışınca, kullanılır. Meselâ, benim bu yazımda da böyle kelimeler var. Ama insan, şiir yazarken, sıkışmaz; elinden geldiği kadar titiz davranır; kendini bu türlü çürük işlere düşmekten kurtarır.

Bu kitapta Batı dillerinin kelimelerine de pek sık rastlıyoruz: «Adres, asfalt, elektrik, üniforma, taksi, moda» vs... gibi.

Ya öz, ya söyleyiş; yahut ikisi birden; ama en iyi şekilde...

Genç şair arkadaşlarımın bana gücenmemelerini dilerken daha olgun, daha kusursuz, daha çağımıza göre eserlerini beklediğimi de söylemek isterim.

(Yaprak, 15.3.1950)

CÜMBÜŞLÜ BİR KİTAP

Okuyucularına hoşça vakit geçirtmek isteyen yazarların sık sık başvurabilecekleri kaynaklar vardır. Millî Kalkınma Partisi'nin yayınları ile Necip Fazıl'ın, Peyami Safa'nın yazıları onlar arasındadır. Ben, son günlerde yeni bir kaynak daha buldum: din dergileri.

Bu dergilerden, geçen sayılarımızda da söz açmış, Sebilürreşad'ın mescleleri [sorunları] üzerinde kısaca durmuştum. Elime bu sefer, başka bir hazine geçti. Bu hazine, Hakka Doğru dergisinin yayımladığı *Rüya Tabirnamesi* adlı kitaptır. Eser, aslında, Muhyiddin-i Arabî hazretlerininmiş; Muharrem Zeki adında bir zat [kişi] yeniden yazmış. Bir bilim eseri gibi başlıyor. Rüyalar birkaç bölüme ayrılırmış. Gerçek rüyalar, yalan, yalancı, aldatıcı rüyalar, efdal [erdemli] rüyalar gibi. Gerçek rüyalar da üçe ayrılırmış: Tebşir, tahrir, ilham [muştulama, yazma, esin] rüyaları... İnsan şaşırıyor birdenbire. Doğru dürüst, ağır başlı bir kitap okuyacağını sanıyor. Gelgelelim, ikinci sayfada iş değişiyor. Sapıtıveriyor yazar. Diyor ki:

«Fakir adamın rüyasına itibar olunmaz. Çünkü, o daima günlük nafakasını düşünür.»

Bütün dinler, insanlara, oldukça eşit bir yaşayış sağlamaya çalışmışlar. Bunun için de, herkesten önce, fakir fukarayı korumak gerektiğine inanmışlar. Böyle iken, nasıl oluyor da, bir din dergisinin çıkardığı bir kitap fakir fuka-

rayı adam yerine koymuyor? Doğrusu, pek akıl erdiremedim.

Yazar, gene o sayfada, deminki cümleden birkaç satır aşağıda şöyle diyor:

«Rüya gören kimse, bunu düşmana, câhile, kadına ve maskaraya söylememelidir.»

Demek ki kadın kısmı, düşmanla, cahille, maskarayla bir tutuluyor.

Ne insanlık ,ne insanlık!..

Aynı kitabın başka bir yerinde şöyle bir söz var:

«Vücudünde mevcut uzuvlarından fazla şey gören kişi zengin olur.»

İnsanın içinden, cümlemize, üçer kulak, dörder burun, beşer bacak vermesi için Tanrıya yalvarmak geliyor.

Başka bir cümle:

«Kabak ağacı gören kişi doktorluğu öğrenir ve hasta olmaz.»

Kabak ağacı olur mu olmaz mı diye düşünmüyoruz bile. Demek ki, diyoruz, tıp fakültelerinin de pabucu dama atıldı. Öyle ya, bir kabak ağacı gör rüyada; tamam. Ne lüzum var okullarda çürümeye? Hemen as kapına levhayı,

Birinci sınıf öperatör diye.

Kitapta bu biçim örnekler tümen tümen. Ama ne lüzum var hepsini sıralamaya? Merak eden alır, okur.

Okur ya, kitabın sonundaki bir «Seğirnâme»ye de ilişmeden edemeyeceğim. Bu bölümde, yazar, türlü uzuvların seğirmelerine türlü mânalar [anlamlar] vermiş. Meselâ bir yerde şöyle demiş:

«Tenasül âleti seğriyen kimse, izzet ve hürmet bulur; sevdiği adamla buluşur.

«Hayanın iki tarafının seğirmesi darlığa düşmeye alâmettir. Hayasının sağ yanı seğriyen insan sevinir. Hayasının sol yanı seğriyen insan da sevinir amma daha evvel biraz mihnet çeker.

«... *Dübürünün sağ yanı seğriyen aziz olur; sol yanı seğriyen rahat bulur.*»

Bu kadar rahat konuştuklarına göre, bu zatların sol yanı seğriyor demektir.

Namusla edep arasında pek de fark gözetmeyen, bu arada da, hepimizi edepli olmaya davet eden bu din sözcülerinin bu türlü işlerini —ne yazık ki— pek ciddiye alamıyoruz. Bunun böyle olacağını kendileri de sezmişler her halde; bir açık kapı bırakmış olmak için, kitaplarını *Şaka* Basımevi'nde bastırmışlar.

(Yaprak, 1.4.1950)

NEFAİS-İ EDEBİYE

Eski sayılarımızdan birinde «Küçük Bir Antoloji» tertiplemiştim [düzenlemiştim]. Eski şairlerimizle eski yazarlarımızın şiirleriyle yazılarından parçalar sunuyordum okuyuculara. O parçaları türlü türlü karşılayanlar çıktı. Kimileri dedi ki: «Hem kendi emeğine yazık, hem okuyucuların vaktine. Hepimiz biliyoruz artık onların değerlerini.» Kimileri de «Doğrusu çok güldük, dediler. Yaprak'ta her zaman yapsanıza böyle bir mizah köşesi.»

Bu ikincilerin sayısı biraz daha ağır bastı. Başladığım işe devam etmeyi kendim de istedim. İstedim ya, bir türlü kısmet olmadı. Hem kitaplarını toplu olarak ele geçirmek güç, hem de ele geçen kitapları okuyup tarayacak zaman yok. Zamandan başka bir de sabırla tahammül lâzım. Bereket versin son günlerde elime *Nefais-i Edebiye* diye bir kitap geçti. 1329 (1913) yılında çıkmış bir kitap. Geçti de aradığım parçaları orada bol bol, rahatça bulabildim. Üstelik, o parçaları böyle bir kitaptan almanın bir de iyiliği oldu. Artık bana «Aramış aramış da en kötülerini seçmiş» diyemezler. Öyle ya, *Nefais-i Edebiye*'den [edebiyat güzelliklerinden] alıyorum. Alacağım parçalar, onları yazanların en seçme eserlerinden olmasaydı böyle bir kitaba girebilir miydi? Neyse, sözü uzatmayalım da parçaları sunmaya başlayalım. İlk parça Abdülhak Hâmit beyin Sâmi Paşazâde Sezai beye gönderdiği bir mektuptan. Hâmit bey bir aralık pek

üzüntülüymüş. O sırada Sâmi Paşazâde Sezai beyden bir mektup almış; pek sevinmiş. Sevincini şöyle anlatıyor:

«Bulunduğum maskat-ı hicri-i sefalette hemhâl-i esâfil olduğuma kemâl-i ye's ile hükmedip dururken sandım ki bir sada-yı ulvî bana 'yok, yok, senin bu hükmün nâbecadır ben sana gezdiğim lâtenahiyyetserayı meâlide yer hazırlıyorum' hitabını serdetti.»

Ayni mektubun biraz daha aşağılarından aldığım başka bir parça:

«Çamlıca yalnız vatanımız değil efkâr-ı şairânemizin mâderidir.

Bülbül yavrusu yalnız vatandaşımız değil hem de birader-i hissimiz, birader-i âh ü zârımızdır.»

Biraz da şiirlerinden okuyalım. *Sahra*'dan:

Nazar-ı yâri celb için mutlak
Muteber bir kulüpten olmalıdır.
Anı Kaskad'da etmeli mülhak,
Ya yarış mevkiinde bulmalıdır.
O gece var ise Grand Opera
Loca takdimini kılıp îma
Bir taamgâha etmeli dâvet!
Ki bahası sorulmamak âdet.
Ne içip yerse uymalı zira
Böyledir mahremiyyet-i ülfet.

Abdülhak Hâmid

Şimdi okuyacağınız parçalar da başka bir şairin şiirinden. Şiirin üstünde «sahibelerine» diye bir ithaf [sunu] var. Şiirin adı «Kuşlar ve Şapkalar» :

Süslen, giyin, ne varsa: yüzük, iğne, gül... takın
Hakkın senin bu incilerin ay güzel kadın!
.....

Yık, yak yolunda varsa: gönül ,sine, kalb, ruh
Saç hande hande gülleri... Kaç pembe pembe şuh...
.....
Lâkin çıkar o kuşlu, büyük, süslü şapkanı
Üstünde bir yıkık yuvanın kalmasın kanı.

Hüseyin Suat

Geçen seferki antolojide de söylediğim gibi, keyfinizi yarıda bırakmamak iiçn dil yanlışlarına dokunmuyorum. Ne demek istediklerini anlıyorsunuz ya, yeter.

«Gece Yarılarında» adlı şiirden :

Kuzum, ey bestekâr-ı nâle güzin,
Yazayım ben acıklı bir güfte.
Sen de elhâm-ı kâinat-ı hazin
Toplayıp da yapar mısın beste?

Hüseyin Siret

Tarafsız olamayan bazı okuyucular belki de *Nefais-i Edebiye* adlı bu antolojinin iyi tertiplenmediğini [düzenlenmediğini] sanırlar diye düşündüm. Başka bir antoloji buldum. 1947 yılında çıkmış *Türk Yenilik Şiiri Antolojisi*. Birkaç parça da oradan alıyorum.

«Leyâl-i Sâhiriyyet»ten:

IV

— Sahir, benimle gel, gecenin hâli pek güzel.
Çamlıkta nefti gölgelerin raksı pek şiir;
Bak kollarım nasıl mütehâlik küşâdedir;
Gel aşkımızla meczedelim şiiri, haydi gel!
.....

— Geldim, seninle kol kola...
— Yok...
— Lepbelep...
— Hayır...
— Âguşuna gömülse vücudum pür iştiyak.

Celâl Sâhir

Gene o şairin «Buhran» adlı başka bir şiirinden:

Bir yığın toz olmuş ruhumun kederi
Dünyanın buruşuk yüzüne yağıyor.
Yok, hayır, bahtımın görünmez elleri
Göklerin göğsünden geceler sağıyor.

«Yakazat-ı Leyliye»den:

Ta uzaklarda işte bir piyano:
Onu bişüphe bir kadın çalıyor;
Musikiden cevâb-ı yes alıyor.
Dinle, ey ruhum, işte ağlayan o...

Cenap Şahabettin

«Bir Kuş» şiirinden:

Nerden uçmuş? zavallıcık... bir kuş!
Bana bak, hiş! Sakın kaçıp gitme!
O kedernâk, o sâkitane duruş,
— Böyleyim ben — dokundu rikkatime.

Recaizâde Ekrem

Şimdi biraz daha yakın zamanlara geliyoruz. Bu parçayı Hececilerin ünlülerinden, bir zamanlar Akbaba'da icra-yı lûbiyat [hokkabazlıklar] etmiş, sonra da dört sene kadar milletvekilliğinde bulunmuş bir zatın «Kış Geceleri» adlı şiirinden alıyorum:

Artık dinse başımdaki şu zehirli sam,
Şu saatte gözlerimi biraz kapasam.
Düşünecek değil miyim seni yarın da:
Söyle kimi görüyorsun rüyalarında?

Orhan Seyfi

Herhalde hitap ettiği [seslendiği] şahsın, rüyalarında, kendisini görmesini istiyor. Talibi [isteklisi] varsa, karışmayız ama, Allah bize öyle rüya göstermesin. Muhyiddin-i Arabî hazretlerinin tâbirnamesiyle bile işin içinden çıkamayız sanırım.

(Yaprak, 1.6.1950)

İÇİNDEKİLER

SANAT

Halk Sanatkârının Kültürü 11
Kim Suçlu 15
Sanat İçin Sanat 19
Cevap 22
Nazım, Nesir, Şiir 25
Ciddi 29
Anlamak 33
Ölü Doğmuş Çocuklar 36
Toplumun Sanatı 39
Anlayamıyorum 43
Hoşlanmıyorum 46
Karikatürden Şiire 50
Şairin İşi 54
Radyoda Alaturka 56
Resim Üzerine 59
Sapık Temayüller 62

Bir Şiir Kitabı 69
Ufak Bir Nokta 70
İki Tokat 71
Şiir Üstüne 71
Bir Yanlış 72
Düşündürücü Birkaç Cümle 72
Romantizm 73
Şiir Kitapları 74
Yeni Adam 75
Müvaredat 76
Nazım, Nesir 76
Carmen 78
Tercüme Şiirler 79
Yunan Sayıları 80
Bir Münakaşa 80
Büyük Doğu Fare Doğurmuş 81
Roman 82
Bugünkü Türk Şiiri 83
Ahlat Ağacı 84
Varlık 84
Vezin 86
Review 87
Cyrano 87
Şiir Mükâfatı 88
Biraz da Mizah 89
Fikret'e Dair 89
Dergiye Ad 90
Edebiyat-ı Cedide 91
Çöl 91
İki Yeni Şair 92
Yeni Şairler 94
Güneşteki Lekeler 94
Hop Hop Saraylı Hanım 95
Birkaç Cümle 95
Şir Tercümeleri 96
Moda Sayfası 96
Şiir Mükâfatı 97
Genç Şairler 99

Yeni Şiir 100
Tercüme 101
Gene Genç Şairler 102
Yaşamak 104
Antoloji 104
Edebiyat Dünyamız 105
Aganta Burina Burinata 105
Tercüme Dergisi 107
Bu Sayfa Üzerine 109
Dadal'ın Sarhoşluğu 109
Şiir Mecliste 111
Seçme Eserler Bibliyografyası 112
Çerçeve 113
Akademi 114
Varlık Dergisi 116
Muammer Karaca 117
Üç Nal 118
Fosforlu Cevriye 118
Atilâ Revüsü 120
Shakespeare Gibi 121
Gönülden Gönüle 121
Edebiyat Geceleri 122
Dergiler 122
Muzaffer Tayyip Uslu 122
Yeni Varlık 124
Edebiyatta Tipler 125
Toz Pembe 127
Bir Şiir Antolojisi 127
Türk Meşhurları Ansiklopedisi 128
Dikkat 130
Yenilikler 132
Gerçek Yenilik 136
Fayda 137
Hikâyeler 138
Bir Tenkit Üzerine 140
Edebiyat 144
Genç Şairden Beklenen 147
Necati'ye Mektup 149
Sait Faik İçin 151
Nasrettin Hoca Ve Yeni Adam 155

Şiir Yolu İle Tanıtma 158
Cumhuriyet Devrinde Şiir 161

KİTAPLAR

Rahatı Kaçan Ağaç 169
Oktay Rifat'ın Kitabı 171
Otuz Beş Yaş 175
Adamın Biri 179
Rahatı Kaçan Ağaç 183
Hacı Baba'nın Kumruları 187
Güzel Yazılar (I) 188
Güzel Yazılar (II) 192
Küçük Bir Antoloji 195
Yeni Şiirler 1950 200
Bir Şiir Kitabının Söylettikleri 202
Cümbüşlü Bir Kitap 205
Nefais-i Edebiye 208

Orhan Veli

Bütün Yazıları I

SANAT VE EDEBİYAT DÜNYAMIZ

CAN YAYINLARI

Orhan Veli Kanık, 1914'te doğdu. 14 Kasım 1950'de öldü. Ankara Gazi Lisesini bitirdi (1932) İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümündeki öğrenimini yarıda bıraktı (1935). Ankara'da PTT Genel Müdürlüğünde çalıştı (1936-1942). Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosunda çalıştı (1945). Bu görevden ayrılınca Yaprak dergisini çıkardı (1949-1950). Ancak 28 sayı çıkan bu dergi, Orhan Veli'nin genç yaşta ölümü üzerine Son Yaprak adıyla bir sayı daha çıktı ve kapandı. Beyin kanamasından ölen Orhan Veli'nin mezarı Rumelihisarı'ndadır. Kişiliğini belirleyen ilk şiirlerini, arkadaşları Oktay Rıfat ve Melih Cevdet'le birlikte Varlık Dergisinde 1936'da yayımlamaya başladı. Şiir Kitapları: Garip (yalnızca kendi şiirleriyle genişletilmiş yeni baskı 1945), Vazgeçemediğim (1945), Destan Gibi (1946), Yenisi (1947), Karşı (1949). Değerli araştırmacı ve eleştirmen Asım Bezirci bu büyük ozanın bütün çalışmalarını yeniden derleyip düzenlemiştir. Can Yayınları arasında yer alan bu kitaplar şunlardır: Bütün Şiirleri, Bütün Çeviri Şiirleri, Sanat ve Edebiyat Dünyamız (Bütün Yazıları I), Bindiğimiz Dal (Bütün Yazıları II), La Fontaine Masalları, Nasrettin Hoca Hikâyeleri.

Kapak resmi: İSA ÇELİK

500 Lira